

UNIVERZITA OBRANY V BRNĚ
Fakulta vojenského leadershipu
Katedra ekonomie
Skupina personálního managementu a práva

Právo služebního poměru – vybrané kapitoly

STUDIJNÍ TEXT

Tomáš Zbořil a kol.

BRNO 2017

Publikace *Právo služebního poměru – vybrané kapitoly* je primárně určena pro potřeby studentů modulu Řízení lidských zdrojů, ale také pro výuku v předmětech Základy práva a Mezinárodní humanitární právo v rámci studijních programů na Fakultě vojenského leadershipu i Fakultě vojenských technologií Univerzity obrany v Brně. Studijní text je vydáván poprvé a je zpracován podle právního stavu ke dni 1. 10. 2017.

Jednotlivé kapitoly zpracovali:

Mgr. Tomáš Zbořil	kap. 2, 4, 6
Mgr. Ing. Leopold Skoruša, Ph.D.	kap. 3, 5
Mgr. Radim Vičar, Ph.D.	kap. 4, 7
PhDr. Ľubomír Kubínyi, Ph.D.	kap. 1
JUDr. Mgr. Ondřej Horák, Ph.D.	kap. 8
Ing. Martin Pop	kap. 6

Recenzenti:

JUDr. Petr Machálek
kpt. Mgr. Tomáš Skoták

ABSTRAKT

Cílem předkládaného studijního textu *Právo služebního poměru – vybrané kapitoly* je seznámit studenty s vybranými instituty práva služebního poměru vojáků z povolání. Text je uspořádán podle systematiky zákona o vojácích z povolání. Kromě výuky může být využitelný i jako „příručka“ pro služební orgány nebo personalisty.

Klíčová slova: Odpovědnost, právo, služební orgán, služební poměr, voják, zákon o vojácích z povolání.

© Tomáš Zbořil, Leopold Skoruša, Radim Vičar, Ľubomír Kubínyi, Ondřej Horák, Martin Pop

ISBN 978-80-7582-024-2

OBSAH

1	SLUŽEBNÍ POMĚR, VZNIK, PRŮBĚH, ZMĚNY A ZÁNİK.....	7
1.1	Vznik služebního poměru	7
1.2	Průběh a změny služebního poměru	11
1.3	Zánik služebního poměru	16
1.4	Kontrolní otázky ke kapitole č. 1	20
2	VÝKON A DOBA SLUŽBY, DOVOLENÁ, ZVLÁŠTNOSTI PRŮBĚHU SLUŽBY	21
2.1	Výkon a doba služby	21
2.2	Intenzivní a nepřetržitý vojenský výcvik, nepřetržitě vojenské nasazení.....	24
2.3	Dovolená a služební volno	26
2.4	Zvláštnosti průběhu služby	31
2.5	Kontrolní otázky ke kapitole č. 2.....	34
3	OBČANSKÁ PRÁVA A VOJENSKÉ KÁZEŇSKÉ PRÁVO.....	35
3.1	Omezení občanských práv vojáka	35
3.1.1	Shromažďovací právo	35
3.1.2	Sdružovací právo.....	35
3.1.3	Právo svobodně projevovat náboženství nebo víru	36
3.1.4	Hospodářská a sociální práva vojáka	37
3.2	Povinnosti vojáků a nadřízených	39
3.3	Vojenské kázeňské právo.....	42
3.3.1	Kázeňská pravomoc.....	42
3.3.2	Kázeňské odměny a jejich udělování	43
3.3.3	Kázeňský přestupek a řízení o přestupcích	45
3.3.4	Kázeňské tresty a jejich ukládání	47
3.4	Kontrolní otázky ke kapitole č. 3.....	50
4	PÉČE O VOJÁKY, ZABEZPEČENÍ VOJÁKŮ	51
4.1	Podmínky pro výkon služby	51
4.2	Poskytování služebního platu	55
4.3	Služební plat ve zvláštních případech	57
4.4	Náborový, kvalifikační, stabilizační příspěvek a cestovní náhrady	57
4.5	Naturální náležitosti vojáků.....	58
4.6	Zdravotní péče, zdravotní služby, zdravotní a nemocenské pojištění.....	61

4.7	Bezpečnost a ochrana zdraví při výkonu služby.....	64
4.8	Kontrolní otázky ke kapitole č. 4	65
5	ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU A JEJÍ NÁHRADA.....	66
5.1	Obecná odpovědnost vojáka	66
5.1.1	Vyloučení z odpovědnosti.....	67
5.2	Speciální (kvalifikovaná) odpovědnost vojáka	68
5.2.1	Odpovědnost za nesplnění povinnosti k odvrácení škody	68
5.2.2	Odpovědnost za schodek na svěřených hodnotách, které je voják povinen vyúčtovat.....	69
5.2.3	Odpovědnost za ztrátu svěřených předmětů	70
5.3	Rozsah náhrady škody	71
5.3.1	Výše náhrady škody	71
5.3.2	Rozsah náhrady škody při společné hmotné odpovědnosti.....	72
5.4	Rozhodnutí o náhradě škody.....	73
5.5	Odpovědnost státu za škodu způsobenou vojákovi.....	74
5.5.1	Obecná odpovědnost	74
5.5.2	Odpovědnost za škodu na odložených věcech.....	74
5.5.3	Odpovědnost za škodu na věci.....	75
5.6	Odpovědnost za škodu při služebních úrazech a nemocech z povolání	76
5.7	Náhrady škody.....	77
5.7.1	Náhrada za ztrátu na služebním platu po skončení neschopnosti výkonu služby	77
5.7.2	Náhrada za bolest, náhrada za ztížení společenského uplatnění a náhrada za účelně vynaložené náklady spojené s léčením	77
5.7.3	Jednorázové mimořádné odškodnění.....	78
5.7.4	Náhrady při úmrtí vojáka následkem služebního úrazu nebo nemoci z povolání a náhrady spojené s léčením a pohřbem.....	79
5.7.5	Náhrada nákladů na výživu pozůstalých, jejich jednorázové odškodnění a mimořádné odškodnění	80
5.8	Společná ustanovení o odpovědnosti státu za škodu	81
5.8.1	Přímá souvislost s výkonem služby	83
5.8.2	Nároky státu po poskytnutí náhrady škody	84
5.9	Kontrolní otázky ke kapitole č. 5	84
6	VÝSLUHOVÉ NÁLEŽITOSTI.....	85
6.1	Výsluhový příspěvek.....	85

6.2	Odbytné	86
6.3	Odchodné	87
6.4	Úmrtné	88
6.5	Společná ustanovení o výsluhových náležitostech	88
6.6	Kontrolní otázky ke kapitole č. 6	90
7	ROZHODOVÁNÍ VE VĚCÍCH SLUŽEBNÍHO POMĚRU, ŘEŠENÍ ŽÁDOSTÍ A STÍŽNOSTÍ.....	91
7.1	Obecně k rozhodování ve věcech služebního poměru vojáka z povolání a mezím aplikace správního řádu.....	91
7.2	Řízení ve věcech služebního poměru a vydání rozhodnutí	92
7.3	Personální rozkaz.....	99
7.4	Opravné prostředky vůči rozhodnutím a personálním rozkazům.....	101
7.4.1	Řádné opravné prostředky ve věcech služebního poměru vojáka.....	101
7.4.2	Mimořádné opravné prostředky ve věcech služebního poměru vojáka	103
7.5	Žaloba a soudní přezkum rozhodnutí ve věcech služebního poměru vojáka.....	104
7.6	Zvláštnosti řízení o odnětí hodnosti	106
7.7	Řešení žádostí a stížností	108
7.8	Kontrolní otázky ke kapitole č. 7	110
8	SPOLEČNÁ USTANOVENÍ, POČÍTÁNÍ ČASU.....	111
8.1	Obecně k společným ustanovením.....	111
8.2	Počítání času; lhůty a doby	111
8.3	Promlčení a prekluze.....	112
8.4	Bezdůvodné obohacení.....	114
8.5	Zajetí a nevěstnost	115
8.6	Právní režim nároků v důsledku úmrtí vojáka	116
8.7	Kontrolní otázky ke kapitole č. 8	117
	ZÁVĚR.....	118
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	119
	SEZNAM TABULEK.....	119
	PRÁVNÍ PŘEDPISY	120
	VNITŘNÍ PŘEDPISY.....	123
	LITERATURA	123
	DALŠÍ ZDROJE.....	124

ÚVOD

Předkládaný studijní text je záměrně nazván „**Právo služebního poměru – vybrané kapitoly**“, jelikož je koncipován jako souhrn informací nezbytných pro studium problematiky služebního poměru vojáků z povolání, nepokrývá tedy celou oblast práva služebního poměru, ale pouze její výseč. Vychází přitom ze systematiky zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů.

Pozornost je tak věnována zejména následujícím právním institutům, resp. vybraným kapitolám:

- vzniku, průběhu, změně a zániku služebního poměru,
- výkonu a době služby,
- dovolené,
- zvláštnostem průběhu služby vojáka z povolání,
- občanským právům vojáka, včetně jejich omezení,
- vojenskému kázeňskému právu,
- péči a zabezpečení vojáků z povolání,
- právní odpovědnosti, zejména odpovědnosti vojáka za škodu způsobenou státu a odpovědnosti státu za škodu způsobenou vojákovi a souvisejícím otázkám náhrad,
- výsluhovým náležitostem, rozhodování ve věcech služebního poměru,
- řešení žádostí a stížností vojáků z povolání,
- počítání času, lhůtám a dobám, promlčení a prekluzi,
- bezdůvodnému obohacení,
- zajetí a nezvěstnosti či nárokům v důsledku úmrtí vojáka z povolání.

Autorský kolektiv z řad akademických pracovníků Katedry ekonomie, skupiny Personálního managementu a práva (Skoruša, Zbořil, Vičar, Horák), skupiny Ekonomie (Pop) a Katedry leadershipu, skupiny Behaviorálních věd (Kubínýi) Fakulty vojenského leadershipu Univerzity obrany v Brně věří, že publikace bude přínosem nejen pro studenty Fakulty vojenského leadershipu a Fakulty vojenských technologií Univerzity obrany v Brně (2. roč. studia, předmět Základy práva), studenty souvislého magisterského studia v modulu Řízení lidských zdrojů, (4. a 5. roč. studia, předmět Pracovní právo a právo služebního poměru), ale i pro studenty Fakulty vojenského zdravotnictví a pro další odbornou i laickou veřejnost.

1 SLUŽEBNÍ POMĚR, VZNIK, PRŮBĚH, ZMĚNY A ZÁNÍK

V České republice (dále jen „ČR“) se realizuje **služební poměr** ke státu ve třech formách, jako služební poměr vojáka z povolání podle zákona o vojácích z povolání, dále jako služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů (policistů, celníků, příslušníků vězeňské a justiční stráže, zpravodajských služeb a Generální inspekce bezpečnostních sborů či hasičů) podle zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, a konečně jako tzv. státní služba státních zaměstnanců ve správních úřadech podle zákona o státní službě (Pichrt 2015). Služební poměr je institutem veřejného práva, konkrétně správního práva, který se odlišuje od pracovněprávního poměru realizovaného v pracovněprávních vztazích mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem.

1.1 Vznik služebního poměru

Předmět úpravy zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání (dále jen „zákon“ nebo „zákon o vojácích z povolání“) spočívá v právní regulaci vzniku, průběhu a zániku služebního poměru vojáka z povolání. Služební poměr vojáka z povolání je svojí povahou právním poměrem státně zaměstnaneckým – veřejnoprávním a vzájemné vztahy účastníků služebního poměru se vyznačují tím, že jeden účastník vystupuje vůči druhému jako nositel veřejné svrchované moci a tím jako silnější subjekt, který druhému subjektu může jednostranně zakládat jeho práva. (rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 5. 2003, č. j. 21 Cdo 100/2003)

Zvláštním druhem vojenské činné služby je **služba vojáka z povolání**. V souladu s ustanovením § 4 branného zákona občan může dobrovolně převzít výkon branné povinnosti, pokud požádá o povolání do služebního poměru. Podle uvedeného zákona podmínkami povolání do služebního poměru je schopnost občana vykonávat vojenskou činnou službu (osobnostní a zdravotní způsobilost), potřeba ozbrojených sil a písemný souhlas se zařazením do aktivních záloh do dvou let od ukončení služebního poměru vojáka z povolání. Další podmínky pro přijetí do služebního poměru stanoví § 3 zákona o vojácích z povolání. Podle zákona je vojákem z povolání „občan, který vojenskou činnou službu vykonává jako svoje povolání“.

Činit **právní úkony ve věcech služebního poměru** znamená, že příslušný služební orgán může rozhodovat o vzniku, průběhu a zániku služebního poměru vojáka a jeho právech a povinnostech. Zákon stanoví, že služebními orgány jsou prezident republiky a ministr obrany. Oba jsou oprávněni k tomu, aby svými rozkazy zmocnili, že činit právní úkony mohou i jimi určení velitelé, náčelníci, ředitelé a jiní vedoucí zaměstnanci, kteří jsou označováni jako služební orgán. Ministr obrany svou pravomoc tradičně v části přenáší formou rozkazu na nižší velitele, náčelníky a vedoucí zaměstnance.

Jde o poměrně složitý systém, kdy pro různé oblasti (personální, platovou, vzdělávací, objasňování škod, sociální), jsou určeny rozdílné služební orgány.

Důležitou povinností služebních orgánů je zabezpečit, aby **nedocházelo k diskriminaci vojáků** z konkrétních, v zákoně taxativně vyjmenovaných diskriminačních důvodů. Toto ustanovení se vztahuje také na uchazeče o povolání do služebního poměru. Je nutné však upozornit, že zákon výslovně uvádí, že za diskriminaci se nepovažují případy, kdy z hlediska povahy služby jsou dané důvody pro odlišné zacházení. Služební orgány a taktéž ani ostatní vojáci se nesmí dopouštět jednání, které směřuje k ponižování důstojnosti jiného vojáka nebo k jeho jiné újmě na právech. Za ponižování lidské důstojnosti se považuje jakékoliv obtěžující jednání, které vytváří zastrašující, nepřátelské, ponižující a pokořující klima na pracovišti. Voják, jehož práva byla porušena, má právo se domáhat, aby bylo od diskriminačního jednání upuštěno a aby možné následky takového jednání byly odstraněny, a služební orgány nesmí postihovat vojáka proto, že se domáhá svých práv a nároků.

Důležitým předpokladem pro vznik a následné řízení průběhu služebního poměru vojáka je oprávnění služebních orgánů **shromažďovat, zpracovávat a uchovávat osobní údaje** uvedené v zákoně:

- jméno a příjmení, včetně předchozích jmen a příjmení a rodného příjmení,
- akademické tituly a vědecké hodnosti s daty jejich přiznání,
- rodné číslo,
- adresu místa trvalého pobytu a bydliště,
- státní občanství,
- získané vzdělání,
- zdravotní způsobilost k vojenské činné službě,
- přehled o předchozích pracovních a služebních poměrech a o samostatných výdělečných činnostech,
- jazykové znalosti a zkoušky z nich,
- zvláštní schopnosti, dovednosti, zájmy a oprávnění,
- trestní bezúhonnost,
- rodinný stav,
- jména, příjmení a adresy místa trvalého pobytu a bydliště osob blízkých.

Osobní údaje jsou vedeny v **personální evidenci**, která je vymezená jako soubor informací, který zahrnuje osobní údaje související se vznikem, průběhem a ukončením služebního poměru vojáka a jeho nároky uvedenými v části osmé zákona a dávkami důchodového pojištění. Personální evidenci zákon umožňuje vést i v elektronické podobě. Voják je povinen doložit požadované údaje a jejich

případné změny platnými a aktuálními doklady, a to nejpozději do osmi dnů od okamžiku, kdy došlo k jejich změně. V souvislosti s vedením osobních údajů zákon ukládá povinnost služebním orgánům povinnost vést osobní spisy vojáků, do kterých se zakládají doklady a podklady ověřující platnost osobních údajů. Součástí osobního spisu jsou i doklady a podklady vztahující se k průběhu služebního poměru vojáka. Vzhledem ke skutečnosti, že v uvedeném zmocnění nejsou upravena všechna pravidla pro vedení osobních údajů, zákon se proto odkazuje na obecný předpis v této oblasti, kterým je zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů.

Kromě základních podmínek pro výkon branné povinnosti podle branného zákona stanovuje zákon o vojácích z povolání v § 3 další **podmínky pro povolání uchazeče do služebního poměru**, které vycházejí z charakteru služebního poměru vojáka. Splňovat je musí nejen uchazeč, ale musí být plněny vojákem po celou dobu trvání služebního poměru. Uchazeč musí splňovat následující podmínky: být státním občanem ČR a nejpozději ke dni podání žádosti o povolání do služebního poměru dovršit 18 let věku, složit vojenskou přísahu, nebýt členem politické strany, politického hnutí, odborové organizace, nepodporovat, nepropagovat nebo nesympatizovat s hnutím, které prokazatelně směřuje k potlačování práv a svobod člověka nebo hlásá národnostní, náboženskou anebo rasovou zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob, být trestně bezúhonný, zdravotně způsobilý k výkonu služby a splňovat kvalifikační předpoklady stanovené pro služební zařazení. Splnění těchto podmínek uchazeč dokládá platnými doklady nebo čestnými prohlášeními. Vojenskou přísahu skládá uchazeč při ukončení výběru podpisem listiny s jejím textem.

Výběr uchazečů o službu vojáka je zahájen na základě podané žádosti, nutnou podmínkou zahájení výběru je vyplnění osobního dotazníku, ve kterém uchazeč uvede osobní údaje požadované v § 2a zákona o vojácích z povolání a doloží je platnými doklady. Tím uchazeč zároveň prokazuje souhlas se zpracováním osobních údajů. Ministerstvo obrany (dále jen „MO“) stanovilo vyhláškou doklady potřebné pro výběr, postup při výběru a vzor osobního dotazníku (vyhláška MO č. 454/2002 Sb., kterou se stanoví doklady pro výběr, postup při výběru a vzor osobního dotazníku uchazeče o povolání do služebního poměru vojáka z povolání). Služební orgán vyhodnotí předložené materiály a do výběru zařadí jen ty uchazeče, kteří předložili všechny požadované doklady. Při výběru je ověřována způsobilost uchazeče pro výkon služby ve vztahu k předpokládanému služebnímu zařazení, posuzuje se splnění kvalifikačních předpokladů, fyzická zdatnost, zdravotní a psychická způsobilost. Služební orgán po vyhodnocení podkladů sdělí uchazeči výsledek výběru nejpozději do šesti měsíců od doručení žádosti. Podkladem pro vydání rozhodnutí o povolání uchazeče do služebního poměru je závěrečná zpráva. Součástí této zprávy je i vyjádření souhlasu uchazeče s obsaženými údaji a poučení o obsahu budoucího služebního poměru.

Rozhodnutí o povolání občana do služebního poměru je jednostranným individuálním právním aktem oprávněného služebního orgánu, kterým se deklaruje založení služebního poměru dnem následujícím po doručení rozhodnutí. Služební poměr vzniká dnem, který je v rozhodnutí uveden jako den nástupu služby. Náležitosti rozhodnutí jsou formální požadavky stanovené správním řádem (označení služebního orgánu, číslo jednací, otisk úředního razítka, datum a podpis), obsahové (výroková část, odůvodnění a poučení o odvolání) a další náležitosti stanovené zákonem. Výrok rozhodnutí o povolání do služebního poměru tak musí obsahovat **den nástupu do služby, služební zařazení, místo nástupu služby, dobu trvání služebního poměru, zkušební dobu**. Součástí rozhodnutí o povolání je také **jmenování do hodnosti**.

Pokud voják bezprostředně po povolání nastupuje k základní přípravě, zařadí se do hodnostního sboru čekatelů a je jmenován do hodnosti vojín, ve které bude po celou dobu výcviku. Po ukončení výcviku je voják jmenován do hodnosti, která odpovídá jeho novému služebnímu zařazení. V případě, že voják nastoupí službu v den, který je uveden v rozhodnutí jako den nástupu služby, vznikne mu v ten den služební poměr se všemi právy a povinnostmi. V případě, že voják ze závažného důvodu nenastoupí službu ve stanovený den (nemoc, úraz, závažné rodinné problémy, případně jiné překážky ve službě), i přesto jeho služební poměr vznikne, pokud voják tento závažný důvod prokáže. Nedostaví-li se voják v určený den bez závažného důvodu, jeho služební poměr nevznikne. Služební zařazení vychází z potřeb České republiky a voják se zařazuje pouze na volné služební místo, pro které splňuje stanovené kvalifikační předpoklady.

Služební poměr je koncipován jako právní vztah na dobu určitou. Doba trvání služebního poměru se stanovuje v rozmezí dvou až dvaceti let. Na dobu kratší než dva roky lze vojáka povolovat pouze tehdy, pokud bude konat službu v zahraničí. Stanovenou dobu trvání služebního poměru lze v průběhu výkonu služby měnit. Služební orgán rozhoduje o prodloužení této doby z moci úřední. Ke zkrácení může dojít pouze na žádost vojáka, a to z vážných sociálních nebo rodinných důvodů. Zákon mezi tyto důvody řadí např. nutnost osobní péče vojáka o dítě (ovdovění, rozvod) nebo o osobu závislou na pomoci vojáka. Prodloužit stanovenou dobu trvání služebního poměru lze na základě doporučení vedoucího organizačního celku s písemným souhlasem vojáka. Obligatorně se stanoví také zkušební doba, jejíž délka činí tři měsíce. Pokud v jejím průběhu voják zamešká více než deset obvyklých dnů výkonu služby, zkušební doba se mu o tyto zameškané dny prodlouží. Zkušební doba slouží k oboustrannému seznámení se s výkonem služby. Ve zkušební době lze služební poměr zjednodušeným způsobem zrušit, a to oběma stranami právního vztahu.

1.2 Průběh a změny služebního poměru

Služební poměr je veřejnoprávním vztahem ke státu. Voják koná službu nikoli podle potřeb ozbrojených sil, ale podle potřeb České republiky a to na jejím území nebo i v zahraničí v souladu se svým služebním zařazením. Může být zařazen v ozbrojených silách ČR, v ministerstvu, ve vojenských školách, ve Vojenské policii, nebo ve Vojenském zpravodajství. Voják může kromě součástí MO plnit též úkoly obranného charakteru v orgánech státní správy nebo právnických osobách zřízených MO, případně může také působit v mezinárodních a nadnárodních organizacích nebo orgánech. Vojáka lze služebně zařadit pouze na volné služební místo pro které splňuje stanovenou kvalifikaci, tj. kvalifikační předpoklady a požadavky. O služebním zařazení vojáka rozhoduje oprávněný služební orgán personálním rozkazem podle § 145a zákona. Služební místo je vymezené služebním označením, popisem nejsložitějších služebních činností, jím odpovídající hodností a požadovanou kvalifikací. K obsazení služebních míst, u kterých to předpokládá zákon, se vyhlašuje výběrové řízení. Studenti vojenských škol a vojáci, kteří se připravují k výkonu služby výcvikem, se při povolání do služebního poměru zařazují do hodnostního sboru čekatelů a v jeho rámci se jmenují do vojenských hodností pro čekatele.

Zavedení **rozhodné doby ve služebním zařazení** je zcela novým institutem, jehož cílem je zvýšení kvality a mobility personálu ozbrojených sil a je tak důležitým prvkem kariérního řádu. Základním principem uvedeného institutu je služba na čas ve služebním zařazení. Vyhláškou MO jsou stanoveny **čtyři druhy** služebních zařazení a jím odpovídající typová služební zařazení. Rozhodná doba pro **základní** a **velitelské** služební zařazení je stanovena v délce čtyř let. Pro **štábní** služební zařazení je stanovena doba pěti let a pro **specialisty** v rozsahu sedmi let. Běh rozhodné doby začíná dnem služebního zařazení vojáka. Služební orgán má stanovenou povinnost, vždy nejpozději čtyři měsíce před uplynutím rozhodné doby, rozhodnout o dalším služebním zařazení, případně o propuštění vojáka. U velitelských služebních zařazení lze o prodloužení doby rozhodné rozhodnout pouze výjimečně, a to zejména z důvodu nezbytné potřeby zabezpečení plnění úkolů ozbrojených sil vyplývajících z právních předpisů nebo mezinárodních smluv. Prodloužit dobu rozhodnou lze pouze v případech, kdy není možné na dané služební místo zařadit jiného vojáka splňujícího kvalifikační předpoklady a požadavky.

Vojenská hodnost je atributem služebního místa, který vyjadřuje postavení vojáka a jeho pravomoc v hierarchii ozbrojených sil. Vojáci se do hodnostních sborů a hodností jmenují současně se služebním zařazením podle splněných kvalifikačních předpokladů pro dané služební místo. Zákon v § 7 stanovuje rozdělení hodnostních sborů a názvy vojenských hodností následovně:

- hodnostní sbor mužstvo – hodnosti vojín, svobodník,
- hodnostní sbor poddůstojníci – hodnosti desátník, četař, rotný,
- hodnostní sbor praporčíci – hodnosti rotmistr, nadrotmistr, praporčík, nadpraporčík, štábní praporčík,
- hodnostní sbor nižší důstojníci – hodnosti poručík, nadporučík, kapitán,
- hodnostní sbor vyšší důstojníci – hodnosti major, podplukovník, plukovník,
- hodnostní sbor generálové – hodnosti brigádní generál, generálmajor, generálporučík, armádní generál.

Do hodnostního sboru čekatelů jsou zařazováni vojáci, kteří se připravují k výkonu služby studiem nebo výcvikem. Do generálských hodností jmenuje vojáky prezident republiky na návrh vlády. Výjimečně lze vojáka jmenovat do nižší hodnosti, než které v průběhu své služby dosáhl. Ministr obrany může ve výjimečných případech propůjčit vojákovi vyšší hodnost, než která mu přísluší. Splňuje-li voják podmínku doby výkonu služby v hodnosti, je personálním rozkazem jmenován do hodnosti odpovídající služebnímu místu, na kterém je služebně zařazen.

Zákon o vojácích z povolání stanoví, že voják musí v hodnosti, do které byl jmenován, **vykonávat službu nejkratší dobu**, než bude možné rozhodnout o jeho jmenování do vyšší hodnosti, což zpravidla znamená i zařazení na jiné služební místo. Tato doba je stanovena v závislosti na vojenské hodnosti v rozsahu dvou až čtyř let. Pro vojáky v hodnosti štábní praporčík a v hodnostech generálů se minimální doba výsluhy v hodnosti se nestanovuje. V hodnostním sboru čekatelů se doba výkonu služby v hodnosti stanoví vždy v rozsahu jednoho roku, což odpovídá ročníku studia a služba v hodnostním sboru čekatelů se nezapočítává do doby výkonu služby v hodnosti v ostatních hodnostních sborech.

Dočasné zproštění výkonu služby je institutem, který má výrazný dopad do práv a povinností vojáka a proto je zpravidla využíván pro okamžité řešení situací, které by mohly ohrozit výkon služby nebo dobré jméno ozbrojených sil. V případě dočasného zproštění výkonu služby dojde k pozastavení výkonu služby ve stávajícím služebním zařazení a po dobu zproštění voják plní služební úkoly podle rozkazů nadřízeného. Po dobu dočasného zproštění zůstává voják ve služebním poměru a je určen do dispozice podle § 10 zákona o vojácích z povolání personálním rozkazem. Voják z povolání je dočasně zproštěn výkonu služby, pokud je důvodně podezřelý ze závažného porušení služebních povinností nebo ze spáchání trestného činu a zároveň by jeho další setrvání ve služebním zařazení ohrožovalo důležitý zájem služby nebo ohrožovalo objasňování jeho činu. Doba dočasného zproštění je stanovena v rozsahu tří měsíců resp. šesti měsíců po rozhodnutí ministra obrany, v případě trestního stíhání doba končí až pravomocným skončením trestního řízení.

V průběhu kariéry vojáka mohou nastat situace, kdy nemůže konat službu ve svém služebním zařazení nebo o jeho služebním zařazení nemůže být rozhodnuto a v takovém případě se voják personálním rozkazem určí do **dispozice**. Může se jednat o důvody spočívající v důležitém zájmu služby, důležitých osobních překážkách na straně vojáka nebo o důvody spočívající v organizačních změnách. Důvody pro určení do dispozice jsou taxativně vymezeny v § 10 odst. 2. zákona. V případě, že služební orgán nemůže rozhodnout o zařazení vojáka na služební místo, může být voják určen do dispozice až na dobu šesti měsíců. Důvodem pro určení vojáka do dispozice je také dočasné zproštění výkonu služby. Dalším okruhem důvodů pro určení, zejména vojáků, do dispozice jsou okruhy spojené s těhotenstvím, mateřskou a rodičovskou dovolenou. Do dispozice se určí také voják, kterému byla udělena dovolená bez nároku na peněžní náležitosti, pokud je tato dovolená delší než třicet dnů. Do dispozice je také určen voják, který je nezvěstný, voják podezřelý ze spáchání trestného činu, kterého soud vezme do vazby nebo také voják, který upadne do moci nepřítele. Příslušníci Vojenského zpravodajství se v určitých případech mohou určit do tzv. **zvláštní dispozice**.

Přerušení služebního poměru je personální opatření, které umožňuje řešit situace, kdy nastanou okolnosti, se kterými je služební poměr vojáka z povolání neslučitelný. Pokud je voják zvolen poslancem či senátorem, je jmenován členem vlády, soudcem Ústavního soudu nebo funkcionářem Nejvyššího kontrolního úřadu, jeho služební poměr se přerušuje. Stejně se postupuje při výkonu funkcí v zastupitelstvu územní samosprávy (Průcha 2012a), pokud je voják zvolen do tzv. uvolněné funkce (např. starosta, náměstek hejtmana, radní), za jejíž výkon mu náleží odměna podle zvláštního zákona. Další právní skutečností, která podle zákona vyžaduje přerušování služebního poměru, je výkon trestu odnětí svobody vojákem. Zákon umožňuje přerušit služební poměr také v případě přerušování studia nebo pro výkon funkce v zahraničí pro mezinárodní organizace. Služební poměr se přerušuje na dobu vzniklé překážky, nejdéle však na šest let z celkové doby trvání služebního poměru. Doba přerušování nesmí přesáhnout uvedenou hranici, s výjimkou o prodloužení o dobu konání volební kampaně. Doba, po kterou má voják přerušovaný služební poměr, se do doby trvání služebního poměru nezapočte. Protože po dobu přerušování služebního poměru voják nevykonává službu, nevzniká vojákovi nárok na služební plat, dovolenou či zápočet doby služby v hodnosti. Tato doba se také nezapočítává pro účely výsluhových náležitostí. Zákon stanoví, že pomine-li důvod, pro který měl voják přerušovaný služební poměr, pokračuje tím dnem, kdy důvod pominul, ve výkonu služby a služební orgán rozhodne o jeho služebním zařazení, případně o určení do dispozice. Stejně jako u vzniku důvodu pro přerušování služebního poměru musí voják písemně služebnímu orgánu oznámit také jeho pominutí.

Podstatou institutu **pověření výkonem služby v jiném služebním zařazení** je možnost zabezpečit plnění úkolů v případě, kdy v působnosti služebního orgánu je volné služební místo stejné

nebo vyšší úrovně. Po dobu pověření výkonem služby ve vyšším hodnostním zařazení nepřísluší pověřenému vojákovi vyšší hodnost, ale pouze vyšší služební tarif, je-li to pro vojáka výhodnější. Při splnění podmínek uvedených v § 7 odst. 6 až 9 zákona může být vojákovi vyšší hodnost propůjčena (zpravidla při službě v zahraničí).

Zastupování v jiném služebním zařazení je další variantou změny služebního poměru. Služební orgán může použít tento institut pro případ, kdy je nutné zabezpečit plnění úkolů a povinností vojáka v případě, kdy voják plní tyto úkoly ve služebním zařazení není přítomen. Zákon taxativně stanoví, že zastupovat lze pouze nadřízeného nebo vojáka stejné nebo vyšší hodnosti než má zástupce. Při zastupování plní voják úkoly a povinnosti, které vyplývají z jeho služebního zařazení a současně úkoly vyplývající ze služebního místa, na kterém zastupuje. Je-li voják zařazen na služební místě zástupce (vyplývá to z názvu služebního místa nebo z popisu činnosti), je povinen zastupovat i bez určení personálním rozkazem. Zastupování je možné nejdéle na 6 měsíců v kalendářním roce, se souhlasem vojáka může tato doba činit nejvýše jeden rok. To je opět časové omezení vyplývající ze skutečnosti, že voják s tímto postupem nemusí vyslovit souhlas.

Služební cesta je dalším druhem krátkodobé změny služebního poměru, a proto se o ní rozhoduje pouze na organizační úrovni řízení. Obsahem služební cesty je plnění „původních“ služebních úkolů vojákem na jiném místě, než je jeho obvyklé místo výkonu služby a to po dobu nezbytně nutnou. Služební úkoly plní voják podle rozkazu svého nadřízeného, který jej na služební cestu vyslal, a který je zároveň povinen předem určit dobu a místo nástupu, místo ukončení služební cesty, místo plnění služebního úkolu, způsob dopravy a ubytování. Po dobu služební cesty má voják nárok na náhrady při služební cestě. Zvýšené ochrany požívají těhotné vojákyně a vojákyně pečující o dítě mladší 8 let, které mohou být na služební cestu nad základní dobu služby vyslány jen se svým souhlasem.

Institut **studijního pobytu** je využíván k odeslání vojáka do kurzů, školení nebo na stáže, kde je voják podřízen nadřízenému, který studijní pobyt řídí. Z důvodu, že stáž nebo kurz může trvat i delší dobu, zákon stanoví, že vyslání na studijní pobyt delší než 3 měsíce je realizováno formou personálního rozkazu. Ke studijním pobytům trvajícím méně než 3 měsíce, je voják vyslán organizačním rozkazem vedoucího organizačního celku. V rozkazech, kterými je voják vyslán na služební pobyt se uvádí nadřízený, který je oprávněn ukládat vojákovi služební úkoly.

Odvelení je právní institut, kterým se zajišťuje plnění úkolů ozbrojených sil v případě, že je nutné zabezpečit plnění služebních úkolů, které nejsou svěřeny vojákům na konkrétních služebních místech, nebo je potřeba operativně posílit plnění některých služebních úkolů dalšími vojáky. Odvelený voják plní zpravidla úkoly nesouvisející s jeho původním služebním zařazením, a to u jiného

organizačního celku nebo v úkolovém uskupení. Úkoly může voják plnit ve stejném nebo i jiném místě než je jeho pravidelné místo výkonu služby nebo i v zahraničí. Vojáka lze v zájmu služby odvelet na dobu nejvýše šest měsíců v kalendářním roce. Pokud situace vyžaduje delší dobu plnění úkolů, je tuto dobu možno překročit pouze se souhlasem vojáka nebo v mimořádných případech rozhodnutím ministra. Častým důvodem odvelení je plnění úkolů v zahraniční operaci.

Pro zabezpečení mobility personálu podle potřeb ozbrojených sil se využívá **přeložení**, které je spojeno s novým služebním zařazením. Voják může být přeložen do jiného místa výkonu služby, kterým je jiná obec, než ve které konal doposud službu, vojáka lze přeložit i v rámci stejné obce v případě přeložení do podřízenosti jiného služebního orgánu. Voják může být přeložen a současně služebně zařazen jen na volné služební místo. Vnitřní předpis (RMO č. 63/2015 Věstníku *Některá ustanovení o průběhu služby vojáků z povolání*) uvádí, že k přeložení vojáků má docházet zpravidla k 1. lednu nebo 1. červenci kalendářního roku. Přeložení může být uskutečněno z podnětu služebního orgánu nebo na žádost vojáka, kterou podal oprávněnému služebnímu orgánu. Žádosti vojáka lze vyhovět pouze tehdy, pokud to neohrozí plnění úkolů ozbrojených sil. Vojáky překládá oprávněný služební orgán v rámci své podřízenosti, případně je určen služební orgán, který překládá vojáky mezi jednotlivými složkami ozbrojených sil.

Důležitým podkladem pro řízení kariéry vojáka je pravidelné **služební hodnocení**. Služební hodnocení má stanovenou písemnou formu, provádí jej nejbližší nadřízený voják a hodnocený voják s ním musí být seznámen. Výsledek hodnocení má přímý vliv na kariérní postup vojáka a také na stanovení výkonnostního příplatku. Hodnocení se provádí za kalendářní rok a hodnotící období probíhá od 1. prosince hodnoceného roku do konce února následujícího roku. Proces služebního hodnocení je upraven vyhláškou MO č. 189/2015 Sb., která určuje hodnotící období, případy, kdy se služební hodnocení provádí v jiném období, případně se neprovádí. Hodnotitel posuzuje zejména úroveň plnění služebních úkolů, obecných povinností vojáka, odbornou a psychickou způsobilost vojáka, jeho zdravotní stav a fyzickou připravenost. Služební hodnocení musí vždy vycházet z podkladů, kterými jsou hodnocení výsledků výcviku a úkolů jednotky, výsledky vojáka v rámci jednotlivých přezkoušení a ucelených částí přípravy či zahraniční operace. Hodnotitel může ověřovat znalosti hodnoceného písemným testem, je ale povinen okruhy a témata zveřejnit nejméně 10 dnů před dnem testu. Významné dopady služebního hodnocení do práv a povinností vojáka vyžadují, aby byl jasně určen proces přezkoumání služebního hodnocení. Zákon pro toto přezkoumání stanovuje zvláštní proces, který není řízením ve věcech služebního poměru. Voják má právo se proti závěrům služebního hodnocení bránit tím, že podá **námítky**. Námítky proti jednotlivým částem hodnocení musí voják podat písemně, nejpozději do tří pracovních dnů ode dne seznámení se s hodnocením. Další možnost

přezkoumání výsledků hodnocení, která má zajistit objektivitu služebního hodnocení, má služební orgán příslušný pro stanovení služebního platu. V případě, že se důvodně domnívá, že služební hodnocení neodpovídá skutečnému plnění povinností vojákem, pak přímému nadřízenému hodnotitele nařídí zpracování nového služebního hodnocení ve lhůtě do deseti dnů. Voják má právo podat námitky i proti takto nově zpracovanému služebnímu hodnocení.

1.3 Zánik služebního poměru

Služební poměr zaniká na základě **rozhodnutí služebního orgánu** (propuštění, odnětí hodnosti, zrušení ve zkušební době), **právní události** (uplynutím stanovené doby, smrti) nebo na **základě rozhodnutí jiného orgánu** (ztráta vojenské hodnosti, ztráta zdravotní způsobilosti, omezením svéprávnosti). Služební poměr může také zaniknout **právním jednáním ze strany vojáka** (zrušení ve zkušební době, pozbytím státního občanství). **Uplynutím stanovené doby** trvání zaniká služební poměr vojáka bez ohledu na to, zda je voják např. uznán dočasně neschopným k výkonu služby pro nemoc nebo úraz. Při zániku uplynutím stanovené doby trvání se před jejím koncem nijak nově nerozhoduje, protože datum uplynutí vychází z posledního rozhodnutí o změně doby trvání služebního poměru vojáka. **Ztrátu vojenské hodnosti** může uložit soud v trestním řízení jako vedlejší trest též vedle jiného trestu, ztráta vojenské hodnosti spočívá v tom, že odsouzený ztrácí stávající vojenskou hodnost a náleží mu hodnost vojin. Nabytím právní moci odsuzujícího rozsudku dochází současně k zániku služebního poměru vojáka a voják se ze zákona stává příslušníkem zálohy. Právní skutečností je také **smrt vojáka**, která je vyjádřena dvěma možnostmi a to úmrtím vojáka a prohlášením za mrtvého. V prvním případě zanikne služební poměr dnem, který je uveden v úmrtním listě. Ve druhém případě rozhodne soud na návrh oprávněné osoby o prohlášení za mrtvého, služební poměr v tomto případě zanikne dnem, kdy dojde k nabytí právní moci tohoto rozhodnutí soudem.

Protože zákon vyžaduje, aby vojákem z povolání byl český státní občan (Emmert 2016), **pozbytí státního občanství** má za následek zánik služebního poměru. Dnem pozbytí občanství je den, kdy voják převzal doklad o pozbytí státního občanství prohlášením. Dalším důvodem pro zánik služebního poměru je **ztráta zdravotní způsobilosti**, o které rozhodují přezkumné komise zřizované podle branného zákona. Dnem právní moci rozhodnutí, kterým je voják uznán nezpůsobilým pro výkon vojenské činné služby, zaniká i služební poměr vojáka. Významným zásahem do osobnostních práv člověka je **omezení svéprávnosti**. Protože voják musí být plně svéprávný, je omezení nebo ztráta svéprávnosti důvodem k zániku služebního poměru. Jedná se zpravidla o případy duševní nemoci, která není jen přechodná. O omezení svéprávnosti rozhoduje soud a dnem zániku služebního poměru

je pak den nabytí právní moci rozsudku. Zrušit služební poměr ve zkušební době může jak služební orgán tak voják.

Zákon o vojácích z povolání v paragrafu 19 odst. 1 taxativně vymezuje **důvody, kdy voják z povolání musí** být oprávněným služebním orgánem **propuštěn ze služebního poměr**. Voják musí být propuštěn, pokud:

- dosáhl důchodového věku stanoveného pro muže podle zvláštního právního předpisu,
- splnil podmínky nároku na starobní důchod podle zvláštního právního předpisu, přičemž dosáhl důchodového věku stanoveného pro muže podle zvláštního právního předpisu,
- přestal být ze zdravotních důvodů způsobilý vykonávat službu v dosavadním služebním zařazení, s výjimkou zdravotních důvodů souvisejících s těhotenstvím, nebo podle zvláštního právního předpisu není způsobilý pro další výkon služby v dosavadním služebním zařazení a není pro něho jiné služební zařazení,
- se přestal připravovat k výkonu služby studiem a není pro něho jiné služební zařazení,
- není pro něho v důsledku organizačních změn nebo po odvolání ze služebního místa podle jiného právního předpisu,
- byl pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody,
- byl pravomocně odsouzen pro trestný čin a jeho setrvání ve služebním poměru by ohrozilo vážnost ozbrojených sil,
- podle závěrů dvou služebních hodnocení není způsobilý pro další výkon služby,
- se stal členem politické strany, politického hnutí nebo odborové organizace,
- vykonává výdělečnou činnost bez souhlasu služebního orgánu nebo činnost odpovědného zástupce podle zvláštních právních předpisů, je členem statutárních nebo kontrolních orgánů právnických osob, které provozují podnikatelskou činnost, s výjimkou členství ve statutárních nebo kontrolních orgánech nestavebních bytových družstev zřízených ke správě bytového fondu, a právnických osob a organizačních složek státu, jejichž zřizovatelem nebo zakladatelem je ministerstvo nebo jiný správní úřad,
- podal žádost o propuštění ze služebního poměru,
- pominuly důvody přerušení služebního poměru podle § 11 a voják ve služebním poměru nepokračuje podle § 12 odst. 2,
- podporuje, propaguje nebo sympatizuje s hnutím, které prokazatelně směřuje k potlačování práv a svobod člověka nebo hlásá národnostní, náboženskou anebo rasovou zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob,
- uplynula rozhodná doba ve služebním zařazení,

- podle zvláštního právního předpisu není způsobilý pro další výkon služby v dosavadním služebním zařazení, přičemž tuto nezpůsobilost zavinil svým jednáním.

O propuštění vojáka rozhoduje oprávněný služební orgán v řízení ve věcech služebního poměru a podnět k zahájení řízení dává zpravidla nadřízený vojáka. Prezident republiky a ministr obrany mohou rozhodnout o prodloužení doby výkonu služby těm vojákům, kterým vznikl nárok na dřívější odchod do starobního důchodu. Dobu lze prodloužit jen na žádost vojáka a nejdéle do dosažení důchodového věku podle zvláštního právního předpisu. Při rozhodování se přihlíží k odbornosti vojáka, dosavadnímu průběhu služby, jeho morálním vlastnostem, zdravotnímu stavu a jeho účasti v zahraničních operacích.

V závislosti na důvodu propuštění zákon stanoví několik druhů dob, po jejichž uplynutí zaniká služební poměr. Obecnou dobou jsou dva kalendářní měsíce, následující po dni doručení rozhodnutí o propuštění. Při propuštění z důvodu dosažení důchodového věku zanikne služební poměr posledním dnem kalendářního měsíce, kdy voják splnil podmínky nároku nebo dosáhl důchodového věku pro muže. Zvláštní a nezvykle dlouhá doba je stanovena v případě, že voják požádá o propuštění ze služebního poměru. Tato lhůta uplyne až po devíti kalendářních měsících od podání žádosti. Ve všech uvedených případech je možné dohodou služebního orgánu a vojáka uvedené lhůty zkrátit. V případě, že voják po zániku důvodu pro přerušování služebního poměru z důvodu výkonu veřejné funkce nenastoupí výkon služby, jeho služební poměr zanikne uplynutím 15 dnů následujících po dni, kdy měl voják pokračovat ve výkonu služby, pokud mu v tom nebránily závažné důvody. Ustanovení paragrafu 19 odst. 3 zákona o vojácích z povolání stanovuje i lhůtu pro vydání rozhodnutí služebním orgánem. Pokud byl voják pravomocně odsouzen pro trestný čin, podle § 19 odst. 1 písm. g) musí být propuštěn do šesti měsíců ode dne, kdy se služební orgán dozvěděl o nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku, nejpozději však do jednoho roku od nabytí právní moci rozsudku. Jednou ze základních povinností vojáka podle § 48 odst. 1 písm. i) zákona o vojácích z povolání, je hlásit zahájení, průběh a ukončení trestního řízení proti své osobě.

Vojáci obdobně jako zaměstnanci v určitých situacích jsou chráněni před nepříznivými dopady propuštění ze služebního poměru. Služební orgán **nemůže** vydat rozhodnutí o propuštění vojáka ze služebního poměru při dočasné neschopnosti k výkonu služby pro nemoc nebo úraz s výjimkou případu, kdy si voják úmyslně přivodil dočasnou neschopnost k výkonu služby pro nemoc nebo úraz. Stejná ochrana je poskytována také vojákyním v souvislosti s jejich těhotenstvím, v době do devátého měsíce po porodu, v době kdy kojí nebo kdy voják nebo vojákyně čerpá rodičovskou dovolenou. Rozhodnutí o propuštění nesmí být také vydáno v době od podání návrhu na ústavní ošetřování nebo od povolení lázeňského léčení poskytovaného v době neschopnosti ke službě až do jejího skončení. Zákaz

propuštění ze služebního poměru se nevztahuje na propuštění z důvodů dosažení důchodového věku, splnění podmínek nároku na starobní důchod, ztrátu způsobilosti vykonávat službu v dosavadním služebním zařazení, pravomocného odsouzení pro úmyslný trestní čin k nepodmíněnému odnětí svobody. Zákaz propuštění se také nevztahuje na vojáky, kteří se stali členy politické strany, politického hnutí nebo odborové organizace, vykonávali výdělečnou činnost bez souhlasu, jsou členy statutárních nebo kontrolních orgánů právnických osob provozujících podnikatelskou činnost, podali žádost o propuštění ze služebního poměru, u kterých pominuly důvody přerušení služebního poměru a nepokračují ve služebním poměru nebo u vojáků, kteří podporují, propagují nebo sympatizují s hnutím, které prokazatelně směřuje k potlačování práv a svobod člověka nebo hlásá národnostní, náboženskou anebo rasovou zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob. Zákaz propuštění se také nevztahuje na vojáky, kterým uplynula rozhodná doba ve služebním zařazení a vojáky, kteří podle zvláštního právního předpisu nejsou způsobilí pro další výkon služby v dosavadním služebním zařazení, přičemž tuto nezpůsobilost zavinili svým jednáním.

Odnětí hodnosti je dalším důvodem zániku služebního poměru, který je uplatněn tehdy, kdy se voják úmyslně dopustí zavrženíhodného jednání, kterým výrazně poruší své služební povinnosti. Vzhledem k tomu, že se jedná o závažný zásah do práv a povinností vojáka, je rozhodnutí o odnětí hodnosti výlučně v kompetenci prezidenta republiky (v případě generálů) a ministra obrany (ostatní vojáci). Dnem odnětí hodnosti náleží vojákovi hodnost vojin a zaniká mu služební poměr. Podle rozhodnutí soudu, porušením služebních povinností může voják spáchat kázeňský přestupek, za který mu může být uložen kázeňský trest podle § 53 zákona, ale současně může dojít také k odnětí hodnosti. Protože odnětí hodnosti není formálně trestem, ale výsledkem jiného správního řízení, nemůže v tomto případě dojít k porušení zásady *ne bis in idem* (rozsudek Městského soudu v Praze 5Ad 3/2010).

Zrušit služební poměr ve zkušební době mohou jednostranně jak voják, tak i služební orgán. Na rozdíl od úpravy v pracovním právu se zkušební doba nesjednává, ale je obligatorně stanovena zákonem v rozsahu tří měsíců. Zvláštností ve veřejnoprávním vztahu je to, že ani jedna strana nemusí své rozhodnutí zdůvodňovat. Voják nežadá o ukončení služebního poměru, ale samostatným projevem vůle se rozhodne jej ukončit. Rozhodnutí nebo oznámení musí být učiněno ještě ve zkušební době, musí být písemné a doručeno druhé straně. Služební poměr zanikne posledním dnem kalendářního měsíce po doručení projevu vůle jedné ze stran.

Následky zrušení rozhodnutí o propuštění ze služebního poměru uvedené v § 22 zákona lze uplatnit v případě, že služební orgán rozhodl o propuštění vojáka ze služebního poměru a v odvolacím nebo soudním řízení došlo ke zrušení rozhodnutí. Po nabytí právní moci rozhodnutí nebo rozsudku platí, že újmu, která vojákovi vznikla, nemůže nést voják. Zrušením rozhodnutí o propuštění

se obnovuje předchozí právní stav se všemi právy a povinnostmi, protože překážku ve službě zavínil služební orgán svým vadným rozhodnutím. Voják má nárok na peněžní náležitosti, jak by mu náležely za období tří let. Tato lhůta se počítá ode dne předcházejícího zrušení rozhodnutí. Pro účely stanovení výše služebního platu se použije tzv. zachovaný služební plat podle § 68i zákona. Ve stejném rozsahu má voják nárok také na další plnění, která vyplývají ze služebního poměru. Nemá-li voják po zrušení rozhodnutí zájem dále konat službu, oznámí to písemně služebnímu orgánu. Jeho služební poměr zanikne dnem doručení oznámení. V tomto případě zákon konstruuje fikci, podle níž dojde k zániku služebního poměru z důvodu uplynutí stanovené doby služby.

Požádá-li voják při zániku služebního poměru o **potvrzení doby služby a písemné hodnocení**, je služební orgán povinen uvedené dokumenty zpracovat a předat jej vojákovi. Předání dokumentů nesmí být služebním orgánem podmiňováno splněním jiných skutečností. Hodnocení je zpracováno na předepsaném formuláři a spočívá ve zhodnocení celého průběhu služebního poměru. Podkladem jsou předchozí služební hodnocení vojáka. Služební orgán není oprávněn hodnocení vojáka sdělovat jiným osobám a ro ani podobě vyžadovaných referencí.

1.4 Kontrolní otázky ke kapitole č. 1

1. S využitím zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání a vyhlášky MO č. 454/2002 Sb., objasněte proces výběru a povolání uchazeče do služebního poměru.
2. Objasněte základní opatření související s průběhem služebního poměru vojáka z povolání z hledisek služebního zařazení, rozhodné doby a jmenování do vojenské hodnosti.
3. Charakterizujte obsah základních změn služebního poměru.
4. Pojednejte o zániku služebního poměru.
5. Popište důvody propuštění vojáků ze služebního poměru.

2 VÝKON A DOBA SLUŽBY, DOVOLENÁ, ZVLÁŠTNOSTI PRŮBĚHU SLUŽBY

Hlavy IV až VI části druhé zákona o vojácích z povolání upravují výkon a dobu služby, poskytování dovolené a služebního volna vojákům a také některé zvláštnosti průběhu služby.

2.1 Výkon a doba služby

Výkon služby je základním pojmem v oblasti činnosti vojáka. Voják konáním služby plní své služební povinnosti, které vyplývají z jeho služebního zařazení, rozkazů nadřízených, právních a vnitřních předpisů. Za výkon služby náleží vojákovi služební plat.

Za výkon služby se považuje i činnost, kterou voják koná v zájmu služby z vlastní iniciativy. O výkon služby se nebude jednat pouze v případě, že ji voják konal proti výslovnému zákazu nadřízeného nebo k jejímu výkonu potřeboval zvláštní oprávnění či schopnosti. Pokud voják koná službu z vlastní iniciativy, rozhodující je, aby se jednalo o činnost prováděnou v zájmu služby. Pokud při takovémto výkonu služby dojde k poškození zdraví vojáka, bude se jednat o služební úraz.

V rámci novely zákona z roku 2015 došlo k úpravě rozsahu **základní týdenní doby služby** (v praxi běžně a nepřesně nazývané „pracovní doba“) tak, že byla změněna ze 42,5 hodiny na 40 hodin v týdnu. Podstatou úpravy bylo to, že se přestaly do rozsahu základní týdenní doby služby započítávat přestávky na jídlo a odpočinek v rozsahu 30 minut denně. Doba výkonu služby se pravidelně střídá s dobami odpočinku.

Rozvržení základní týdenní doby služby stanoví služební orgán tak, aby výkon služby zpravidla připadal na dny s názvem pondělí, úterý, středa, čtvrtek a pátek v rozsahu 8 hodin denně a dny nepřetržitého odpočinku v týdnu na sobotu a neděli. Tento režim však nelze dodržovat na všech služebních místech a služební orgán je oprávněn rozvrhnout výkon služby jinak, vyžaduje-li to povaha služby.

Na žádost vojáka ze zdravotních nebo jiných závažných osobních důvodů může nadřízený vhodně upravit nebo i zkrátit základní týdenní dobu služby. Pokud bude mít voják povolenu kratší týdenní dobu služby, přísluší mu za ni poměrně zkrácený služební plat. Tuto možnost mohou využít například vojákyně pečující o malé děti. Vojákovi se stanovenou **kratší týdenní** dobou služby nelze nařídít služební pohotovost ani konání služby nad **základní týdenní** dobu služby (je ale možno nařídít výkon služby v rozmezí **mezi** stanovenou kratší týdenní dobou služby a základní týdenní dobou služby).

Rozvržení základní týdenní doby služby stanoví služební orgán (velitel útvaru) v rámci své působnosti zpravidla v denním řádu. Vždy musí na každý obvyklý den služby stanovit vojákovi začátek a konec výkonu služby a přestávky v ní. Doba nepřetržité služby (jedna směna) může činit nejvýše 30

hodin. Rozvržení doby služby je rovnoměrné nebo nerovnoměrné.

Pro **rovnoměrné** rozvržení je typické, že základní týdenní doba služby je rozvržena do pěti dnů, délka směn v jednotlivých dnech může být odlišná, avšak je nutné, aby jednotlivé týdny po sobě jdoucí měly stejnou délku směn v jednotlivých dnech. Za **směnu** se považuje část stanovené základní týdenní doby služby bez doby služby konané nad základní týdenní dobu služby, kterou je voják povinen vykonávat na základě předem stanoveného harmonogramu. U některých vojenských útvarů nebo vojenských zařízení je běžné, že z důvodu dojíždění mívají vojáci kratší rozsah směny zpravidla v pondělí a v pátek a po zbylé dny mají směny delší. Rozsah doby služby v týdnu musí činit 40 hodin a délka směn v jednotlivých dnech musí být stále stejná a opakující se v dalších týdnech. Zákon stanoví, že rovnoměrné rozvržení základní týdenní doby služby je **základním** typem rozvržení doby služby.

V případě, že není naplněna jedna z podmínek rovnoměrnosti, jedná se o **nerovnoměrné** rozvržení doby služby. Nerovnoměrné rozvržení doby služby lze použít pouze v případech, kdy to vyžaduje povaha služby, nebo podmínky provozu nedovolují rozvrhnout dobu služby na jednotlivé týdny rovnoměrně (např. dozorčí orgány, orgány řízení letového provozu apod.). V těchto případech je služební orgán povinen rozvrhnout dobu služby nerovnoměrně a zpracovat harmonogram, kterým bude služba jednotlivých vojáků rozvržena do směn. V harmonogramu se stanoví plánovaná doba rozvržení směn vojáka na tzv. přepočítací období, které je zpravidla čtyřtýdenní, nejvýše však v rozsahu 26 týdnů. V přepočítacím období musí být plánovaná průměrná týdenní doba služby v souladu se zákonnou délkou základní týdenní doby služby (40 hod). Voják musí být s harmonogramem seznámen v dostatečném předstihu (15 dnů) před zahájením období, na které je doba služby rozvržena. Se změnami v harmonogramu služební orgán seznámí vojáka předem tak, aby bylo možné harmonogram upravit tak, aby nedocházelo k výkonu služby nad rámec základní týdenní doby služby.

Přestávka ve službě na jídlo a odpočinek je právním nárokem vojáka a velitel je povinen ji vojákovi poskytnout nejpozději po pěti hodinách výkonu služby v rozsahu nejméně třicet minut. Po dobu poskytnuté přestávky může voják konat činnost podle vlastního uvážení, může také opustit místo výkonu služby. Služební orgán vojákovi v době čerpání přestávky nesmí ukládat žádné povinnosti.

Přiměřenou dobu na jídlo a odpočinek poskytne služební orgán vojákovi v případě, že výkon služby nemůže být z povahy služební činnosti přerušen. Může se jednat o situace např. při výcviku či střelbách ve výcvikovém prostoru. V tomto případě nedochází k přerušení výkonu služby a voják nesmí opustit místo výkonu služby (stanoviště, střelnice). Přestávku nelze poskytnout na začátku nebo konci směny, neboť by došlo k popření principu přestávky na jídlo a odpočinek.

Doba služby se pravidelně střídá s dobou odpočinku. Mezi koncem jedné směny a začátkem té příští musí mít voják **nepřetržitý odpočinek** v rozsahu nejméně 11 hodin. Doba odpočinku není dobou

služby a je nepodstatné, jestli po tuto dobu voják skutečně odpočívá nebo ne. Tento časový úsek lze z vážných služebních důvodů výjimečně zkrátit, avšak minimální doba odpočinku je taxativně stanovena nejméně na 6 hodin. Důležitým zájmem služby je vždy nepřetržitý režim výkonu služby (např. ostraha vojenských objektů, dozorčí služba, zabezpečení leteckého provozu), a také plnění nenadálých nebo mimořádných úkolů příslušníky ozbrojených sil.

Jednou za týden (v sedmi po sobě jdoucích kalendářních dnech) musí být vojákovi poskytnut **nepřetržitý odpočinek** nejméně v rozsahu 36 hodin. Toto volno by mělo zpravidla připadnout na sobotu a neděli. Jinými dny nepřetržitého odpočinku v týdnu však mohou být dny, které nejsou podle stanoveného harmonogramu směn obvyklými dny služby. I toto volno může být z vážných služebních důvodů kráceno, nejméně však doba nepřetržitého odpočinku musí činit 12 hodin.

Pokud nelze nepřetržitou dobu odpočinku čerpat v následujícím dnu, zákon stanoví, že musí být poskytnuta nejpozději do šesti týdnů po zkrácení této doby. Nepřetržitý odpočinek mezi službami nebo v týdnu nelze zkrátit pod zákonem stanovené limity, a to ani v případě konání služby nad základní týdenní dobu služby (přesčas).

Služba konaná nad **rámec základní týdenní doby služby** (přesčas) je institut, který lze výjimečně využít pro zabezpečení plnění mimořádných úkolů v **důležitém zájmu služby** a které nelze splnit v době základní týdenní doby služby. Voják je povinen na rozkaz nadřízeného tuto službu konat v době, která podle rovnoměrného rozvržení nebo předem určeného harmonogramu byla stanovena jako doba nepřetržitého odpočinku mezi směnami nebo nepřetržitého odpočinku v týdnu. Služba přesčas má být výjimkou, nikoli pravidlem. K výjimečnosti služby konané nad základní týdenní dobu služby se vyjádřil ve svém rozhodnutí Krajský soud v Ostravě sp. zn. 22 Ad 20/2014.

Voják, který má ze zdravotních nebo jiných závažných důvodů stanovenou kratší týdenní dobu služby, **nemůže** službu nad základní týdenní dobu služby konat. Může ale konat službu nad stanovenou **kratší** týdenní dobu služby v rozsahu do stanovené základní týdenní doby služby.

Celkový rozsah výkonu služby nad základní týdenní dobu služby, tedy nařízené (nebo konané se souhlasem nadřízeného), nesmí přesáhnout v průměru 8 hodin za týden v období nejvíce 26 po sobě jdoucích kalendářních týdnů. V rámci uvedeného období může být základní týdenní doba služby vojáka překročena o nejvýše 208 hodin. Podle § 66 odst. 3 zákona je služební plat vojáka určen s přihlédnutím ke službě, kterou koná nad základní týdenní dobu služby v rozsahu **do 150 hodin**. Ještě do konce září 2017 však byla tato hranice stanovena na 300 hodin. Pokud voják vykoná službu nad uvedený rozsah v kalendářním roce nebo koná službu ve svátek, náleží mu za tuto dobu náhradní volno.

V případě, že vojákovi vznikne nárok na náhradní volno, je služební orgán povinen toto volno

poskytnout co nejdříve, ale nejpozději do šesti měsíců od vzniku nároku. Neposkytnutí náhradního volna v uvedeném časovém období je možné pouze tehdy, pokud tomu brání důležitý zájem služby. Pokud nebylo náhradní volno vojákovi poskytnuto, je voják oprávněn si v následujících třech měsících sám stanovit termín nástupu náhradního volna.

Služební orgán může k zabezpečení plnění neodkladných úkolů v důležitém zájmu služby nařídit vojákovi **služební pohotovost**. Ve smyslu vnitřního předpisu MO (RMO č. 15/2013 Věstníku *Vyčlenění vojáků z povolání a občanských zaměstnanců k plnění neodkladných úkolů rezortu Ministerstva obrany*) se jedná zejména o plnění úkolů:

- a) k dosažení a udržení bojové a mobilizační pohotovosti,
- b) krizového řízení a krizových opatření,
- c) vyplývajících z mezinárodních závazků České republiky,
- d) nepřetržité činnosti,
- e) jednorázového a nenadálého charakteru (nepředvídatelný úkol).

Podstatou služební pohotovosti je připravenost vojáka konat službu v případě neodkladné potřeby. Při nařízení služební pohotovosti musí být vojákovi jednoznačně stanoveno místo, kde se má po určenou dobu zdržovat, včetně stanovení způsobu komunikace. Voják tak může být ve stanoveném místě výkonu služby nebo na jiných určených místech. Po dobu služební pohotovosti je voják povinen se chovat tak, aby byl připraven přijmout pokyn a plnit případný úkol (např. nepožívat alkohol a mít nabitý telefon).

Služební pohotovost **mimo** stanovené **místo výkonu služby** se vojákovi nezapočítává do základní týdenní doby služby. Služební pohotovost **ve stanoveném místě výkonu služby** se do základní týdenní doby služby započítává a je nutné vojákovi upravit harmonogram směn nebo se bude jednat o dobu nad rámec základní týdenní doby služby. Vojákovi, který má ze zdravotních nebo jiných závažných důvodů stanovenou kratší týdenní dobu služby, nemůže služební orgán služební pohotovost nařídit. Odměňování za služební pohotovost je upraveno v § 68f zákona. Ve stanovených případech náleží vojákovi příplatek.

2.2 Intenzivní a nepřetržitý vojenský výcvik, nepřetržitě vojenské nasazení

Intenzivní vojenský výcvik je vymezen sledem výcvikových činností, které trvají déle než 30 hodin a méně než 48 hodin. Vzhledem k charakteru intenzivního výcviku, nelze zpravidla vojákům poskytnout přestávky ve službě, musí jim být ale zajištěna přiměřená doba na jídlo a odpočinek, která se započte do základní týdenní doby služby. Celá doba intenzivního výcviku se započítává do základní týdenní doby služby. Po ukončení intenzivního vojenského výcviku musí být vojákovi poskytnut nepřetržitý

odpočinek mezi směnami nejméně v rozsahu jedenácti hodin, který nelze zkrátit.

Cílem **nepřetržitého vojenského výcviku** je prohloubit nebo prověřit úroveň výcviku, psychickou nebo fyzickou odolnost vojáků. Toho je možné dosáhnout pouze maximálním přiblížením podmínkám skutečného bojového nasazení. Tím je naplněna výjimečnost této činnosti, která odůvodňuje výjimku z pravidel pro rozvržení doby služby podle práva Evropské unie (dále jen „EU“). Nepřetržitý vojenský výcvik probíhá v rozsahu 48 a více hodin.

Po dobu nepřetržitého vojenského výcviku se nepoužijí zákonná ustanovení upravující základní týdenní dobu služby, službu konanou nad základní týdenní dobu služby, nepřetržitý odpočinek mezi službami a nepřetržitý odpočinek v týdnu a přestávky ve službě. Nadřízený je však povinen poskytnout vojákovi přiměřenou dobu na jídlo a oddech.

Nepřetržitě vojenské nasazení slouží k zabezpečení činností, které vojáci zajišťují při realizaci úkolů vojáků podle zákona o ozbrojených silách, zákona o Vojenské policii nebo zákona o Vojenském zpravodajství. Jedná se zejména o činnosti při záchranných pracích, střežení důležitých objektů ve zvláštních situacích, plnění úkolů Policie ČR či odstraňování nebezpečí za pomoci vojenské techniky. Podobně jako u nepřetržitého vojenského výcviku se nepoužijí ustanovení zákona, která se týkají doby služby a odpočinku. Kompenzace za dobu služby ve vyšším rozsahu jsou uvedeny ve společných ustanoveních v § 31c zákona.

O zahájení a ukončení nepřetržitého vojenského nasazení vždy rozhoduje příslušný služební orgán. Vzhledem k tomu, že se jedná o výkon služby, který nemůže být přerušen, nelze vojákovi poskytnout přestávku na jídlo a odpočinek. Vojákovi musí být ale poskytnuta přiměřená doba na jídlo a oddech a určeno místo kde může odpočívat. Pokud nepřetržitě nasazení trvá méně než 48 hodin, má voják nárok na volno v rozsahu, který odpovídá době výkonu služby, která nebyla započtena do základní týdenní doby služby. Pokud ale nepřetržitě nasazení (stejně tak i nepřetržitý vojenský výcvik) trvá déle než 48 hodin, přísluší vojákovi za každých ukončených 48 hodin výkonu služby volno v rozsahu 8 hodin v době, kdy by voják měl jinak konat službu. Volno nenáleží vojákovi v případě, že nepřetržitý vojenský výcvik bezprostředně navazuje na výkon služby v zahraniční operaci. Ministři obrany zákon svěřuje pravomoc zvýšit nárok vojáků na volno za 48 hodin nepřetržitého vojenského nasazení až na dvojnásobek.

Při poskytnutí volna za výkon služby podle předchozího odstavce se vojákovi nekrátí služební plat. Volno musí být služebním orgánem uděleno co nejdříve, nejpozději do tří měsíců od vzniku nároku. Pokud nebylo vojákovi volno v této lhůtě poskytnuto, může si den čerpání volna voják stanovit podle svého uvážení, je ale povinen tuto skutečnost nejpozději sedm dnů předem ohlásit služebnímu orgánu nebo se dohodnout na jiném termínu. Zákon nestanoví obligatorní formu oznámení, nicméně je nutné,

aby bylo možno tuto skutečnost prokázat. Poté, co si voják sám určil den čerpání volna, může nadřízený změnit termín nástupu nebo vojáka z čerpání volna odvolat, a to pouze z důvodu důležitého zájmu služby nebo z důvodu intenzivního vojenského výcviku, nepřetržitého vojenského výcviku anebo nepřetržitého vojenského nasazení. Voják má v tomto případě nárok na náhradu prokázaných nákladů, které mu tím vznikly. V případě odvolání vojáka z čerpání volna je nadřízený povinen poskytnout volno v termínu, který již předem dohodl s vojákem. Nemohl-li voják vyčerpat volno ani po čtyřech měsících od vzniku nároku z objektivních příčin na jeho straně či straně státu (dlouhodobá nemoc, vyslání do kurzu, aj.), nárok na volno nezaniká a je možné jej čerpat po odpadnutí překážky.

Vzhledem k náročnosti a délce výkonu služby zákon stanoví, že v případě ukončení intenzivního vojenského výcviku, nepřetržitého vojenského výcviku a nepřetržitého vojenského nasazení na území republiky nelze z žádného důvodu zkrátit nepřetržitý odpočinek před nástupem do následující služby pod zákonem stanovenou hranici jedenácti hodin. Pokud voják konal službu v nepřetržitém vojenském nasazení nebo v rámci nepřetržitého vojenského výcviku v rozsahu nejméně 168 hodin (jeden týden) a nebyl mu poskytnut nepřetržitý odpočinek v rozsahu alespoň 12 hodin, má voják nárok na jeho poskytnutí společně s některým z následujících nepřetržitých odpočinků v týdnu v období do šesti týdnů po vzniku nároku.

2.3 Dovolená a služební volno

Zákon stanoví rozsah **řádné dovolené** kogentním způsobem na 37 kalendářních dnů, ve kterých je zahrnuto i 10 dnů, které jsou dny nepřetržitého odpočinku v týdnu (zpravidla sobota a neděle). Ve srovnání s ostatními kategoriemi zaměstnanců je stanovení délky dovolené zvláštní, nejedná se o určení doby dovolené v týdnech (zaměstnanci 4 nebo 5 týdnů, příslušníci bezpečnostních sborů 6 týdnů). V případě, že na den, který je obvyklým dnem služby, připadne svátek, tento den se do řádné dovolené nezapočítává. Zvláštní zákon stanovuje celkem 7 dní státních svátků a dalších 7 dní ostatních svátků. První leden je však počítán v obou kategoriích, volných dnů je proto jen 13 (zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu).

Pokud služební poměr vojáka netrvá celý kalendářní rok, má voják nárok na poměrnou část dovolené za počet kalendářních měsíců trvání služebního poměru. Za každý kalendářní měsíc přísluší vojákově jedna dvanáctina roční výměry. Vzhledem k tomu, že počet dní dovolené není beze zbytku dělitelný dvanácti, používá se v praxi zaokrouhlování poměrné části dovolené na půldny.

Zákon pamatuje i na situace, kdy služební poměr vznikne nebo zanikne v průběhu kalendářního měsíce. Při vzniku služebního poměru nejpozději patnáctého dne v měsíci má voják nárok na poměrnou část dovolené za tento měsíc, pokud vznikne až šestnáctého, nárok nevznikne. Podobně je to

i v případě zániku – pokud služební poměr trval 15 a méně dnů, nevznikne vojákovi nárok na poměrnou část dovolené za tento kalendářní měsíc.

Určování nástupu a čerpání řádné dovolené je v působnosti nadřízeného – služebního orgánu, zpravidla na úrovni velitele vojenského útvaru či zařízení, který je povinen vojákovi stanovit nástup řádné dovolené nejméně 15 dnů předem. Tuto lhůtu je možné zkrátit pouze tehdy, pokud s tím voják souhlasí nebo požádá o změnu termínu nástupu řádné dovolené (Tomek, Hemza, Dluhoš 2003). Při rozhodování o určení řádné dovolené nadřízený přihlíží k důležitým zájmům služby (plánované cvičení, zahraniční operace, apod.), ale také k oprávněným požadavkům vojáka. Těmito mohou být například čerpání dovolené v době školních prázdnin u vojáků, kteří mají školou povinné děti. Pro přehlednost uvádíme v tabulce č. 1 poměrnou část řádné dovolené.

Tabulka č. 1 Poměrná část dovolené

Poměrná část řádné dovolené v kalendářních dnech		
poměrná část doby služby v kalendářním roce	kteře nejsou jinak nepřetržitěho odpočinku v týdnu – 27 dní	kteře jsou jinak nepřetržitěho odpočinku v týdnu – 10 dní
1/12	2	1
2/12	4,5	1,5
3/12	6,5	2,5
4/12	9	3,5
5/12	11	4
6/12	13,5	5
7/12	15,5	6
8/12	18	6,5
9/12	20	7,5
10/12	22,5	8,5
11/12	24,5	9

Zdroj: vlastní

Řádná dovolená musí být vždy **vyčerpána** do konce kalendářního roku, za který náleží. Toto pravidlo může být prolomeno pouze ze služebních důvodů nebo pro důležité osobní překážky ve službě. V těchto případech musí nadřízený zabezpečit vyčerpání řádné dovolené vojákem nejpozději do konce následujícího roku. Z důvodu žádoucí regenerace sil je nutné, aby nařízený poskytl vojákovi jednou v roce řádnou dovolenou v rozsahu **nejméně dva týdny**. Pokud nebylo možné vyčerpat řádnou dovolenou **do zániku** služebního poměru, má voják právo na proplacení této doby.

Dovolená se poskytuje zásadně na dny, ve kterých má voják konat službu. Nelze ji tedy určit na dny, kdy je voják dočasně uznán neschopným ke službě pro nemoc nebo úraz. Stejně tak nemůže být

určeno čerpání řádné dovolené po dobu mateřské dovolené vojákyně, případně po dobu kdy vojákyně nebo voják čerpají rodičovskou dovolenou. Nadřízený nemůže určit čerpání dovolené na dobu trvání ostatních důležitých osobních překážek ve službě, pokud o to voják nepožádá.

Změnit původně určený nástup řádné dovolené nebo odvolat vojáka z dovolené může nadřízený pouze v případě důležitého zájmu služby. Zákon výslovně uvádí, že v tomto případě má voják nárok na **náhradu vzniklých nákladů**. Vzhledem k tomu, že uvedené ustanovení se týká peněžních náležitostí vojáka, lze dovodit, že tento úkon může provést pouze služební orgán oprávněný ke stanovení služebního platu. Voják je v tomto případě povinen v souladu s ustanovením § 48 odst. 1 písm. d) zákona upozornit nadřízeného na možnost vzniku nákladů. Voják bude povinen prokázat vzniklou újmu (storno poplatky, jízdné, apod.) a může požadovat náhradu nákladů nejen za svou osobu, ale i za ostatní příslušníky rodiny, kteří byli rozhodnutím nadřízeného dotčeni, pokud jde o jeho náklady.

V případě, že voják nemá rozvrženu dobu služby rovnoměrně (rozvržení do pěti dnů, dodržení základní týdenní doby služby a opakující se cyklus začátků a konců směn v jednotlivých dnech), jedná se o nerovnoměrné rozvržení doby služby, které má dopad na čerpání dovolené. Z dikce zákona vyplývá, že u **nerovnoměrného** rozvržení vznikne nárok na dovolenou v rozsahu obvyklých dnů služby, kolik jich na dobu dovolené připadá v celoročním průměru. Zjednodušeně se dá říci, že kolik směn v týdnu voják odslouží, tolik dnů v týdnu bude mít dovolenou.

Služební orgán vyhoví žádosti vojákyně, která požádá o poskytnutí řádné dovolené tak, aby bezprostředně navázala na konec mateřské dovolené. Vzhledem k tomu, že otec dítěte má nárok na rodičovskou dovolenou ode dne narození dítěte, tak v případě, že tuto možnost využije, může požádat o poskytnutí řádné dovolené bezprostředně navazující na jeho rodičovskou dovolenou, která ale trvá jen po stejnou dobu, jako mateřská dovolená u žen, tj. 22 (31 v případě dvojčat nebo vícčrat) týdnů po porodu.

Zákon obligatorně stanoví důvody, pro které se přeruší čerpání řádné dovolené. Vždy musí být přerušeno v případě, že je voják uznán dočasně neschopným pro výkon služby pro nemoc nebo úraz a tehdy, vyskytne-li se potřeba péče o nemocného člena rodiny. V obou případech je nezbytné zdravotní důvody prokázat patřičnými doklady o uznání neschopnosti k výkonu služby či onemocnění dítěte nebo jiné osoby, která vyžaduje péči vojáka. Neschopnost k výkonu služby vzniká dnem, kdy ji ošetřující lékař zjistil. Stejně se postupuje i při nástupu na mateřskou nebo rodičovskou dovolenou.

Krátit vojákovi řádnou dovolenou lze obecně ze dvou okruhů důvodů. Prvním a častějším jsou důvody **omluvené** nepřítomnosti a druhým **neomluvená** absence. Dovolená se krátí tehdy, je-li voják uznán dočasně neschopným pro výkon služby pro nemoc nebo úraz a při poskytnutí rodičovské dovolené pro prohloubení péče o dítě.

Krácení se provádí tak, že za prvních 120 dnů výše uvedené nepřítomnosti a za každých dalších 30 dnů se řádná dovolená krátí o jednu dvanáctinu výměry řádné dovolené. Na rozdíl od způsobu krácení řádné dovolené u důvodů uvedených v § 35 odst. 3 zákona se jedná o výhodnější postup. Je společensky žádoucí, aby vojáci, kteří nemohou konat službu z důvodu nemoci či péče o dítě, požívali zvýšenou ochranu a dovolená se jim nekrátila.

Ke krácení řádné dovolené při poskytnutí rodičovské dovolené **nedojde** v případě, kdy voják (muž, otec dítěte) o dítě pečuje v době, kdy se poskytuje peněžitá pomoc podle zákona o nemocenském pojištění. Peněžitá pomoc se poskytuje vojákovvi, který o dítě pečuje a je zároveň otcem dítěte nebo manželem ženy, která dítě porodila a matka nemůže nebo nesmí o dítě pečovat. Další případ nastane, pokud voják uzavře písemnou dohodu, že bude pečovat o dítě, v případě, že je otcem dítěte nebo manželem matky. Stejně se bude postupovat v případě převzetí péče nahrazující péči rodičů, nebo za situace péče o dítě, jehož matka zemřela. Ke krácení řádné dovolené nedojde také v případě, že neschopnost k výkonu služby vznikla následkem služebního úrazu nebo nemoci z povolání.

Zásadním důvodem krácení řádné dovolené je **neomluvená** absence vojáka ve službě. V tomto případě se za každý takto zameškaný den služby krátí řádná dovolená o dva dny. Je zde však omezení, které stanoví, že v tomto případě může být rozsah krácení nejvíce 22 dnů v kalendářním roce. Patnáct dnů dovolené musí tedy vojákovvi zůstat.

Specifickými důvody krácení řádné dovolené jsou případy, kdy je voják nepřítomen ve službě z důvodů výkonu trestu odnětí svobody, po dobu vazby (jen v případě, byl-li pravomocně odsouzen), po dobu kdy byl **nezvěstný** (srovnej § 163a zákona) více než 30 dnů a po dobu dovolené bez nároku na peněžní náležitosti. Ve všech těchto případech dojde ke krácení řádné dovolené už po třiceti dnech nepřítomnosti o jednu dvanáctinu. Pokud voják čerpal řádnou dovolenou ve větším rozsahu, než na kterou mu vznikl nárok (např. z důvodu krácení pro neomluvenou nepřítomnost), je povinen **vrátit poměrnou část** služebního platu.

Zvláštní dovolená v rozsahu sedmi kalendářních dnů přísluší vojákovvi v případě, že po celý kalendářní rok koná službu, která je klasifikována jako zdraví škodlivá, zvlášť obtížná nebo zvlášť nebezpečná. Která služba je považována za zdraví škodlivou a zvlášť obtížnou je vymezeno ve vyhlášce MO č. 281/1999 Sb., kterou se stanoví služba zdraví škodlivá nebo zvlášť obtížná a okruh služebních zařízení pro poskytování preventivní rehabilitace. Za službu zvlášť nebezpečnou se považuje také výkon služby v zahraničních operacích, plnění zvláštních úkolů příslušníků Vojenského zpravodajství nebo služba ve státě, ve kterém je vyhlášen válečný stav.

Při **souběhu** nároku na zvláštní dovolenou a nároku na preventivní rehabilitaci či poskytnutí

mimořádné rehabilitace v témže kalendářním roce, se poskytne vojákovi **jen preventivní** nebo mimořádná rehabilitace. Voják si v tomto případě nemůže vybrat.

Služební orgán je povinen poskytnout vojákyni nebo i vojákovi k prohloubení péče o dítě **rodičovskou dovolenou** v rozsahu, o který požádají, nejvýše však do tří let věku dítěte. Služební orgán není oprávněn zasahovat do rozhodnutí rodičů, který z nich bude o dítě pečovat a čerpat tak rodičovskou dovolenou. Rodičovská dovolená je postavena čistě na oznamovacím principu. Rodičovská dovolená se poskytuje matce dítěte od ukončení mateřské dovolené a otci ode dne narození dítěte.

Potřebuje-li voják řešit vážnou rodinnou situaci, nebo i z jiných závažných důvodů, může požádat o poskytnutí **dovolené bez nároku na peněžní náležitosti**. Služební orgán může žádosti vyhovět, na poskytnutí této dovolené však nemá voják právní nárok. Pokud je dovolená bez nároku na peněžní náležitosti poskytnuta v rozsahu větším než 30 dnů, určí se voják do dispozice. Po dobu poskytnutí dovolené voják nekoná službu a nemá tak nárok na služební plat a stabilizační příspěvek. Služební příspěvek na bydlení se neposkytne v případě, že je dovolená bez nároku na peněžní náležitosti delší než 30 dnů.

Překážky ve službě představují situaci, kdy voják ze závažného důvodu na jeho straně nemůže konat službu a služební orgán je povinen jeho neúčast omluvit a poskytnout **služební volno**. Na poskytnutí služebního volna má voják nárok. Volno se poskytuje v nezbytně nutném rozsahu a za předpokladu, že potřebné úkony nelze vykonat mimo dobu služby. Za dobu služebního volna má voják nárok na služební plat. Překážky, pro které nemůže voják konat službu, zákon dělí do **dvou skupin**.

První skupinou jsou překážky z důvodů obecného zájmu, za které prováděcí právní předpis považuje výkon veřejných funkcí, občanských povinností a jiných úkonů v obecném zájmu. Výkonem veřejné funkce se rozumí zejména činnost v zastupitelstvu obce nebo kraje nebo plnění povinností přisedícího u soudu. Za výkon občanských povinností se považuje zejména účast vojáka u jednání soudů či úřadů jako svědek, tlumočnické nebo jiné účastníky řízení, poskytnutí první pomoci nebo osobní pomoc u hašení požárů. Jiným úkonem v obecném zájmu je například dárcovství krve nebo jiných biologických materiálů. Patří sem také činnost vojáka při zabezpečování táborů pro děti a mládež nebo spolupráce s Horskou službou. Jiné úkony v obecném zájmu, při nichž se poskytuje služební volno, stanoví příloha č. 1 vyhlášky MO č. 263/1999 Sb., kterou se stanoví důvody pro poskytování služebního volna vojákům z povolení pro překážky ve službě a rozsah služebního volna.

Druhou skupinu překážek tvoří důležité osobní překážky ve službě. Za osobní překážku se považují případy, kdy voják ve svém zájmu či v zájmu své rodiny je nucen v době výkonu služby vyřídit důležité osobní nebo rodinné záležitosti. Důležité osobní překážky a rozsah poskytnutí služebního volna stanoví příloha č. 2 vyhlášky MO. Voják může z důvodu důležitých osobních překážek požádat

o poskytnutí služebního volna **nad rozsah** stanovený v prováděcím právním předpisu. Služební orgán může v tomto případě vojákovi poskytnout další služební volno. Stejně tak může služební orgán poskytnout služební volno i z jiných vážných důvodů. Poskytnutí dalšího služebního volna není nárokové a vojákovi za dobu jeho čerpání nepřísluší nárok na služební plat.

Voják je povinen **s předstihem požádat** služební orgán o poskytnutí služebního volna, pokud je mu předem znám důvod překážky ve službě. V případě, že překážka ve výkonu služby vznikne neočekávaně, voják je povinen vznik překážky služebnímu orgánu **oznámít bez zbytečného odkladu**. Důvod a dobu trvání překážky ve službě je voják **vždy povinen prokázat**.

2.4 Zvláštnosti průběhu služby

Voják je v průběhu své kariéry povinen **konat službu také v zahraničí**. Při službě v zahraničí mohou nastat situace, kdy bude nutné stanovit průběh služby odchylně od obecné úpravy služebního poměru. Úprava vychází z potřeby upravit specifika služby v podmínkách služby vojáků v zahraničí, a to nejen v případě vojáků, kteří konají službu v zahraničních operacích, ale i vojáků, kteří působí v zahraničí z jiných důvodů.

Zákon stanoví, že v případě zabezpečení služby v zahraničí lze vojáka povolát do služebního poměru i na dobu kratší, než je stanoveno v § 5 zákona, tedy na méně než dva roky. Je nutno vzít v úvahu, že vojákovi po ukončení služby v zahraničí vznikne nárok na poměrnou část řádné dovolené a preventivní či mimořádnou rehabilitaci. Je tedy nutné stanovit dobu trvání služebního poměru delší, než je samotná služba v zahraničí, kvůli které byl voják povolán do služebního poměru.

Ozbrojené síly se na základě mezinárodních smluv v součinnosti s ozbrojenými silami jiných států podílejí na činnostech ve prospěch míru a bezpečnosti, a to zejména účastí na operacích na podporu a udržení míru, záchranných a humanitárních akcích. K zabezpečení těchto úkolů jsou vojáci vysíláni k **výkonu služby v zahraničních operacích** a to buď samostatně, nebo jako příslušníci úkolového uskupení.

I v zahraniční operaci je nutné předem stanovit dobu výkonu služby a dobu odpočinku. Vzhledem k charakteru zahraniční operace, však zákon umožňuje veliteli úkolového uskupení, odchýlit se od běžných pravidel rozvržení doby služby. Mohou nastat situace (zejména bojového charakteru, nepokoje na území, kde je jednotka dislokována, apod.), kdy velitel bude nucen v zájmu bezpečnosti, zvládnutí vzniklé situace apod. přijmout opatření k jejich řešení. V tomto případě bude pravidelný výkon služby přerušen a nastanou mimořádná opatření, kdy bude činnost plně podřízena úspěšnému zvládnutí mimořádné situace. Velitel je oprávněn přizpůsobit režim života jednotky této situaci, není povinen dodržovat ustanovení o celkové základní týdenní době služby, o době služby konané nad

základní týdenní dobu služby, o době volna a o době přestávek ve službě. Je-li to vzhledem k okolnostem či místním poměrům nutné, může velitel úkolového uskupení nařídit i jiná, přiměřená omezení. Vždy je ale nutné zabezpečit vojákům přiměřenou dobu na jídlo a oddech a stanovit místo odpočinku.

V případě služby v zahraniční operaci lze vojákovi poskytnout řádnou dovolenou nebo služební volno jen výjimečně, umožňují-li to podmínky výkonu služby v zahraničí. Po dobu výkonu služby v zahraniční operaci v zahraničí přísluší vojákovi příplatek za službu v zahraničí.

Z ustanovení Listiny základních práv a svobod vyplývá **právo žen** na zvýšenou ochranu zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky, zejména v souvislosti s těhotenstvím a mateřstvím. Ženě v těhotenství je ústavně zaručena zvláštní péče, ochrana v pracovních (služebních) vztazích a odpovídající zdravotní podmínky.

Ochrana těhotenství a mateřství vojákyně spočívá mj. v tom, že je zakázáno určovat vojákyně do takových služeb, které ohrožují zdraví matky, plodu nebo dítěte. Vojákyně je v tomto případě povinna předložit lékařský posudek, který je podkladem pro rozhodnutí služebního orgánu. Rozhodnutí o tom, která služba ohrožuje zdraví matky, je pouze na příslušném lékaři.

Zvýšená ochrana přísluší těhotným vojákyním, vojákyním, které kojí a které pečují o dítě ve věku do jednoho roku. Vojákyně nesmí být **bez svého souhlasu** určovány do nočních služeb, do služební pohotovosti a konat službu nad rámec základní týdenní doby služby. Tímto se zajišťuje potřeba zvýšené péče o dítě nebo o zdraví ženy. Podobně zákon stanoví zvýšenou ochranu vojákyně a jejich dětí. Přeložení, odvelení či vyslání na služební cestu nad rámec základní doby služby, může u těhotné vojákyně nebo u vojákyně, která pečuje o dítě mladší než 8 let, být realizováno jen **se souhlasem** vojákyně popřípadě osamělého vojáka (muže).

Zákon zde odkazuje na speciální právní předpis, kterým je **zákoník práce**. Tím se sjednocuje právní úprava nároků, souvisejících s těhotenstvím a mateřstvím u žen ve služebním poměru a zaměstnankyň v pracovním poměru. Zákon o vojácích z povolání plně přebírá úpravu platnou pro zaměstnankyně v pracovním poměru podle zákoníku práce, tedy, že má nárok na přestávky na kojení na každé dítě do konce 1 roku jeho věku 2 půlhodinové přestávky a v dalších 3 měsících 1 půlhodinová přestávka za směnu. Pracuje-li po kratší pracovní dobu, avšak alespoň polovinu týdenní pracovní doby, přísluší jí pouze 1 půlhodinová přestávka, a to na každé dítě do konce 1 roku jeho věku.

Ačkoli se jedná o právní úpravu týkající se žen, v určitých případech se může vztahovat i na muže. Jedná se zejména o případy, kdy o dítě pečuje **osamělý muž**, nebo když je matka po porodu neschopná péče o narozené dítě. Osamělým vojákem je svobodný, rozvedený nebo ovdovělý muž, který nežije s družkou nebo partnerem.

Služebním orgánům je zakázáno zadávat vojákyním výkon činností, které jsou pro její organismus rizikové nebo ohrožují jejich mateřství. Ochrana se vztahuje na těhotné vojákyně, vojákyně do devíti měsíců po porodu a na vojákyně, které kojí. Obvyklou úlevou při výkonu služby těhotnou vojákyní je povolení nošení občanského oděvu místo vojenského stejnokroje.

Všechny skutečnosti, které opravňují vojákyni k poskytování ochrany podle předchozích odstavců, je vojákyně povinna bez zbytečného odkladu **oznámít a doložit** potřebnými doklady.

Zmocňovací ustanovení stanoví, že má MO vydat vyhlášku, kterou se stanoví činnosti a pracoviště, které jsou zakázány těhotným vojákyním, vojákyním do konce devátého měsíce po porodu a vojákyním, které kojí. Ministerstvo však doposud uvedenou vyhlášku nevydalo, nicméně lze v souvislosti s ustanovením odst. 4 dovodit, že se na vojákyně budou vztahovat pravidla uvedená v prováděcí vyhlášce k zákoníku práce, tedy ve vyhlášce č. 180/2015 Sb., o pracích a pracovištích, které jsou zakázány těhotným zaměstnankyním, zaměstnankyním, které kojí, a zaměstnankyním-matkám do konce devátého měsíce po porodu, o pracích a pracovištích, které jsou zakázány mladistvým zaměstnancům, a o podmínkách, za nichž mohou mladiství zaměstnanci výjimečně tyto práce konat z důvodu přípravy na povolání

Voják, **který se při výkonu služby vzdělává**, má nárok na poskytnutí studijního volna, jehož účelem je umožnit, aby měl možnost se účastnit výuky a připravovat se zejména na zkoušky, včetně závěrečné. Nezbytnou podmínkou k poskytnutí studijního volna je vždy předchozí **uzavření dohody o zvýšení nebo rozšíření vzdělání** podle § 60 zákona. Po dobu poskytnutého studijního volna má voják nárok na služební plat. V případě účasti na studijních soustředěních má voják nárok také na cestovní náhrady.

Studijní volno přísluší pouze vojákům, kteří studují při výkonu služby v **kombinovaném** typu studia, **nikoli** studentům vojenských škol, kteří jsou zařazeni do hodnostního sboru **čekatelů**, nebo vojáků, kteří jsou vysláni ke studiu denní formou. Ti se také připravují k výkonu služby studiem a mají uzavřenou dohodu, ale u čekatelů je studium jejich základní formou výkonu služby a poskytnutí studijního volna by postrádalo smysl. Čas na přípravu a vykonání zkoušek je součástí organizace školního nebo akademického roku.

Vyhláška MO č. 264/1999 Sb., o poskytování studijního volna vojákům z povolání stanoví, při jakém typu studia, na jakém druhu školy a **v jakém rozsahu** se studijní volno poskytuje. Týká se studia při zaměstnání (výkonu služby), distančního nebo kombinovaného studia na středních, vyšších odborných školách, konzervatoři, na vysoké škole, případně při jiném studiu (kurz, celoživotní vzdělání, apod.). Rozsah je zpravidla stanoven jako určitý počet dní volna k účasti na plánovaných studijních soustředěních, volno k přípravě a vykonání běžné zkoušky a zkoušky závěrečné.

V průběhu výcviku nebo studia vojáků, zařazených do hodnostního sboru **čekatelů** mohou nastat situace, kdy je vhodné z důvodu výcviku nebo výuky rozvrhnout dobu služby na dvě nebo více částí, nebo ji sdružit. Stanoví se tzv. přepočítací období v rozsahu nejvýše 13 týdnů. V přepočítacím období musí být plánovaná doba služby v souladu se zákonnou délkou základní týdenní doby služby (40 hod).

Specifické postavení v ozbrojených silách mají příslušníci **zdravotnické služby** a **vojenští duchovní** (kaplani). Jejich zvláštní postavení upravují normy mezinárodního humanitárního práva (Fuchs 2007), zejména **Ženevské úmluvy z roku 1949** a dodatkové protokoly z roku 1977 a 2005. Příslušníkům zdravotnické služby se zaručuje respekt a ochrana, vyplývající z jejich poslání, spočívajícím ve vyhledávání, sbírání, dopravě nebo ošetřování raněných a nemocných anebo k zabránění nemocem. Podobně je poskytována ochrana a respekt příslušníkům duchovní služby při výkonu jejich poslání. Tito vojáci se označují rozlišovacím znakem, kterým je červený kříž v bílém poli.

Vojenským duchovním je voják z povolání, který je společným zástupcem církví, které uzavřely dohodu s Ministerstvem obrany. Je nezbytné, aby měl k výkonu duchovní služby pověření církve, jejíž je členem. Vojenský duchovní je přímo podřízen veliteli, nesmějí se mu ukládat úkoly, které nesouvisí s jeho posláním a činností. Činnost duchovní služby v ozbrojených silách upravují Dohoda o spolupráci mezi Ministerstvem obrany, Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí z června 1998 a vnitřní předpis MO.

2.5 Kontrolní otázky ke kapitole č. 2

1. Objasněte rozdíl mezi rovnoměrným a nerovnoměrným rozvržením doby služby.
2. V čem se liší intenzivní vojenský výcvik od nepřetržitého vojenského výcviku?
3. Jakým způsobem se postupuje při určování řádné dovolené?
4. Objasněte institut služebního volna vojáků.
5. V čem spočívají zvláštnosti služby vojákyň?

3 OBČANSKÁ PRÁVA A VOJENSKÉ KÁZEŇSKÉ PRÁVO

Právní úprava služebního poměru vojáků z povolání, stejně jako právní úprava služebních poměrů v dalších ozbrojených sborech a službách je právní úpravou speciální. Vojáci nebo příslušníci ozbrojených sborů jsou zároveň i občany ČR a jako takoví mají zaručena i základní lidská práva a svobody. Takovými právy jsou i politická, hospodářská a sociální práva zakotvena v Listině základních práv a svobod (dále jen „Listina“ nebo „LZPS“). Tato práva patří k těm, která vyžadují aktivní přístup jejich nositele. Svobodu projevu, shromažďovací právo či právo sdružovací totiž můžeme využít jen tím, že je aktivně vykonáme. Výkon takových práv lze však i v demokratické společnosti výjimečně omezit nebo zakázat, mimo jiné i z důvodu zajištění národní bezpečnosti. Podle Listiny (čl. 4, LZPS 2012) pak mohou být meze základních práv a svobod omezeny pouze zákonem.

3.1 Omezení občanských práv vojáka

Listina (čl. 44 LZPS 2012) stanovuje možný rozsah omezení pro specifická povolání nebo funkce. Zařazuje mezi ně i vojáky z povolání, kteří mohou být v průběhu vojenské služby zařazeni v ozbrojených silách ČR, v ministerstvu, ve vojenských školách, ve Vojenské policii, nebo ve Vojenském zpravodajství.

3.1.1 Shromažďovací právo

Listina zakotvuje v článku 19 právo občanů pokojně se shromažďovat a v článku 20 též zakládat politické strany a politická hnutí. Obdobně konstatuje v čl. 11 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod Rady Evropy. Oba citované základní lidskoprávní dokumenty (Listina v článku 44 a Úmluva v čl. 11 odst. 2.), ale také deklarují **možnost omezení** tohoto práva, a to v případech, které stanoví zákon, a které jsou nezbytné v demokratické společnosti **v zájmu bezpečnosti státu**, veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných. Takové omezení se promítlo i do zákona o vojácích z povolání, a to v zájmu zachování bojeschopnosti ozbrojených sil.

3.1.2 Sdružovací právo

Omezení sdružovacího práva je podle čl. 20 odst. 3 Listiny obdobné jako u práva shromažďovacího, tedy kumulativně stanoveno zákonem, jako **nezbytnost** v demokratické společnosti a **naplnění některého z legitimních účelů** (podle čl. 20 odst. 3 Listiny – **bezpečnost státu**, ochrana veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, předcházení trestným činům a ochrana práv a svobod druhých). Z podmínky nezbytnosti v demokratické společnosti plyne, že musí být splněn i požadavek proporcionality, tedy že hrozba některému z legitimních zájmů musí být natolik silná, že legitimizuje

omezení výkonu tohoto základního práva. Jinak řečeno, pouze zájem na ochraně ohrožených práv a zájmů, které jsou svojí hodnotou srovnatelné s právem sdružovat se, může vyvážit zásah do tohoto práva.

Ústavní pořádek České republiky (čl. 112 odst. 1 Ústavy 1993) zakotvuje politické strany, jejich svobodný a dobrovolný vznik a jejich volnou soutěž privilejuje jako základ fungování politického systému v demokratickém právním státě. Ústavodárce ale umožňuje omezení výkonu tohoto práva, ke kterému může dojít jen v případech **stanovených zákonem** (a tedy nikoliv třeba na základě pouhých podzákoných právních předpisů) a současně se musí jednat o takové případy, kdy to je v demokratické společnosti nezbytné pro bezpečnost státu, ochranu veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, předcházení trestným činům nebo pro ochranu práv a svobod druhých.

Podobné limity omezení sdružovacího práva stanovuje v čl. 11 odst. 2 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a v čl. 22 odst. 2 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Obdobně i paragraf 4 zákona o ozbrojených silách konstatuje, že politické strany a politická hnutí nelze v ozbrojených silách zakládat ani zřizovat jejich organizační jednotky.

Politické strany a politická hnutí nemohou zásadně v ozbrojených silách působit. **Porušení výše uvedených omezení je důvodem pro propuštění vojáka ze služebního poměru podle § 19 odst. 1 písm. i) zákona o vojácích z povolání.**

Listina nedává zákonodárci prostor pro zákaz anebo podstatné omezení sdružovacího práva. Protiústavním by proto bylo např. úplné zbavení sdružovacího práva formou zákona anebo třeba i rozhodnutím soudu. Proto se dovoluje vojákům sdružovat v profesních sdruženích za předpokladu, že činnost profesního sdružení je zabezpečena dohodou s MO a jeho činnost je upravena vnitřním předpisem tohoto ministerstva.

3.1.3 Právo svobodně projevovat náboženství nebo víru

Listina zaručuje **absolutní nedotknutelnost duchovní a duševní nezávislosti jedince**, kromě jiného také ve věcech náboženských. Každému je zaručena volnost zastávat či změnit svou víru, náboženské vyznání, obdobné světonázorové přesvědčení, či zůstat bez takového přesvědčení. Do této sféry nesmí veřejná moc žádným způsobem přímo či nepřímo zasahovat a svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání omezovat či znemožňovat. S tímto základním právem je nerozlučně spjata právo náboženské přesvědčení projevovat navenek a podílet se na kolektivním výkonu těchto práv.

Zákon stanovuje ale také omezující klauzuli, vztahující se k základním právům zaručeným čl. 16 odst. 1 až 3 Listiny. Zmíněná práva nejsou koncipována jako absolutní a za výjimečných podmínek je možno je omezit zákonem, pokud jde o opatření nezbytné, jehož účelem musí dále být ochrana veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých. Analogickým důvodem je pro

vojáka **zákaz pořádat** náboženské obřady a bohoslužby a účastnit se jich, **brání-li tomu důležitý zájem služby**, nekoná-li službu duchovního. Pro výkon základního práva působí v ozbrojených silách vojenští kaplani z řad registrovaných církví a náboženských společností se zvláštním právem (§ 7 odst. 1 písm. b) zákona o církvích a náboženských společnostech).

3.1.4 Hospodářská a sociální práva vojáka

Voják může výjimečně vykonávat výdělečnou činnost pouze s písemným souhlasem služebního orgánu, neovlivní-li tato činnost výkon jeho služby nebo jiný důležitý zájem služby.

Výdělečná činnost je obecným pojmem zahrnujícím jak závislou činnost konanou v pracovním nebo obdobném poměru, tak nezávislou hospodářskou činnost, zejména činnost podle živnostenského zákona. Zásadní je, že se jedná o soustavný výkon činnosti, a že za tuto činnost je poskytována odměna nebo je tato činnost konána za účelem zisku.

Jen zákon může stanovit podmínky a omezení pro výkon určitých povolání nebo činností, a tím tedy omezit právo na svobodnou volbu povolání a na přípravu k němu i právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost. Ustanovení je realizací ústavního zmocnění uvedeného v čl. 44 Listiny, které mimo jiné stanoví, že zákon může příslušníkům ozbrojených sil omezit právo na podnikání a jinou hospodářskou činnost. Prostor pro takové zákonné omezení demokratickým politickým rozhodnutím zákonodárce je poměrně široký, což je dále zdůrazněno okolností, že všech práv podle čl. 26 Listiny se lze domáhat jen v mezích zákonů, které je provádějí. Pokud tedy zákonodárce přistoupil k uvedené zákonné úpravě, měl nepochybně úmysl využít této ústavní výjimky a omezit vojákům z povolání jejich hospodářská práva.

Stanovení podmínek a omezení výkonu určitého povolání a určitých hospodářských činností uskutečňuje veřejná moc ve veřejném zájmu, jímž je především zájem na kvalitě výkonu takových činností. Voják nesmí bez souhlasu služebního orgánu vykonávat jinou výdělečnou činnost, než je služba podle tohoto zákona. Výjimečnost výdělečné činnosti je neurčitý pojem, při jehož výkladu musíme vycházet především z jeho jazykového obsahu a postavení příslušného odstavce v systému zákona a právního řádu jako celku. Podle slovníku spisovné češtiny znamená pojem „výjimečný“ odchylovající se od běžnosti, zvyklosti nebo také zvláštní, mimořádný. Pokud tedy nemá dojít k popření obsahu tohoto pojmu, nemůže být souhlas služebními orgány udělován způsobem, aby se výdělečná činnost stala běžnou, nebo dokonce převažující.

Podkladem pro řízení vedené služebním orgánem je **písemná žádost vojáka** o udělení souhlasu. Písemný souhlas s vykonáváním výdělečné činnosti uděluje věcně příslušné služební orgány stanovené ve vnitřním předpise MO. Ze žádosti vojáka zaslané služebnímu orgánu musí být patrné, o jakou konkrétní formu výdělečné činnosti se jedná, co bude jejím předmětem, kdy a pro koho bude

vykonávána. Tyto informace jsou nezbytné k rádnému posouzení žádosti jako podkladu k udělení nebo zamítnutí souhlasu s výdělečnou činností.

Žádost voják zasílá příslušnému služebnímu orgánu služebním postupem. Nadřízení vojáka, kteří postupují žádost k vyřízení, k ní doplní svoje stanovisko, v němž posoudí vhodnost udělení souhlasu. Pokud voják zaslal žádost věcně příslušnému služebnímu orgánu přímo, vyžádá si tento stanovisko přímých nadřízených vojáka k žádosti. Služební orgán při udělování souhlasu vychází především ze služebního zařazení vojáka, z jeho popisu služební činnosti a rovněž z charakteru výdělečné činnosti. Při posuzování důležitého zájmu ozbrojených sil je třeba:

- **vyloučit obecné překážky** pro udělení souhlasu
 - činnosti, u nichž je zákonem stanovený absolutní zákaz,
 - negativní ovlivnění výkonu služby (obdoba vyloučení konkurence u žádosti zaměstnance v pracovním poměru). Posuzuje se tedy obsahový, časový a místní souběh výdělečné činnosti a výkonu služby vojáka v konkrétním služebním zařazení. Vyhodnocuje se i možnost zneužití jím využívaného know-how ozbrojených sil a jemu svěřeného majetku státu pro výkon jiné výdělečné činnosti,
- **vyloučit zvláštní překážky** pro udělení souhlasu – vyhodnotit předmět výdělečné činnosti, místo jejího výkonu a adresáty její činnosti z pohledu možného narušení vážnosti a důvěryhodnosti ozbrojených sil touto činností,
- **vyhodnotit naplnění výjimečnosti při udělení souhlasu** – služební orgán v tomto případě nemá stanovena zákonem jasná kritéria, nemůže však překročit základní hranice svého správního uvážení, které vytváří obecný zájem ozbrojených sil. Musí tedy posoudit přínos výdělečné činnosti pro zájem ozbrojených sil.

Při posuzování žádosti o udělení souhlasu s výdělečnou činností musí služební orgán, jak je uvedeno výše, vyhodnotit míru zásahu výkonu výdělečné činnosti do výkonu služby vojáka a do důležitého zájmu služby. Vojáci své žádosti o udělení souhlasu často odůvodňují svou sociální situací nebo majetkovými poměry. Pokud by služební orgán při takovém posuzování bral v úvahu sociální situaci a majetkové poměry vojáka, postupoval by zcela nepochybně v rozporu s § 2 odst. 3 zákona. Nepřípustnost takového postupu zákonodárce sám potvrdil tím, že v některých případech naopak služebním orgánům zohlednění sociální situace vojáka přikazuje. **S účinností od 1. června 2012 má toto rozhodnutí, podle § 145a zákona, formu personálního rozkazu.** Rozhodnutí musí z hlediska určitosti jasně uvést vymezení povolené výdělečné činnosti z hlediska obsahu a času, případně místa nebo dalších podmínek. V **odůvodnění** personálního rozkazu je vhodné uvést, proč s výjimečným výkonem výdělečné

činnosti služební orgán vyslovil souhlas. Za příhodné se považuje do odůvodnění zahrnout i **poučení o povinnosti vojáka hlásit jakékoli změny** v jím vykonávané výdělečné činnosti a také její ukončení. **Obdobný postup zvolí služební orgán i v případě, že na základě žádosti vojáka souhlas neudělí.**

Odvolání souhlasu s výkonem výdělečné činnosti musí být písemné (formou personálního rozkazu) a služební orgán musí v odůvodnění uvést důvody, které jej k odvolání souhlasu vedly. Zákon v uvedeném odstavci v takovém případě vojákově ukládá: „bez zbytečného odkladu výdělečnou činnost skončit způsobem vyplývajícím pro její skončení z příslušných právních předpisů.“ Splnění této povinnosti musí služební orgán, například i prostřednictvím nadřízených vojáka, ověřit. V případech, kdy služební orgán neudělí souhlas s výkonem výdělečné činnosti nebo svůj souhlas odvolá, může voják podat proti tomuto postupu **odvolání** ve lhůtě podle § 145a odst. 6 zákona.

Voják smí vykonávat činnost vědeckou, pedagogickou, publicistickou, literární nebo uměleckou a správu vlastního majetku. V tomto případě se jedná se o oblasti realizace společenských vztahů, které nemůžou být prolomeny žádným zákazem služebního orgánu.

Avšak absolutní zákaz, který nemůže být prolomen ani souhlasem služebního orgánu, platí pro výkon činnosti odpovědného zástupce podle živnostenského zákona nebo zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), pro členství ve statutárních nebo kontrolních orgánech právnických osob, které provozují podnikatelskou činnost. **Výjimkou** z tohoto zákazu je členství vojáka ve statutárních nebo kontrolních orgánech nestavebních bytových družstev zřízených ke správě bytového fondu, společenství vlastníků jednotek (myšleno jednotek bytových) podle občanského zákoníku a právnických osob a organizačních složek státu, jejichž zřizovatelem nebo zakladatelem je ministerstvo nebo jiný správní úřad. **Porušení výše uvedených omezení je důvodem pro propuštění vojáka ze služebního poměru podle § 19 odst. 1 písm. j) zákona.**

3.2 Povinnosti vojáků a nadřízených

Ústředním mechanismem, na němž je založen výkon služby vojáků z povolání (ale i dalších příslušníků jiných bezpečnostních sborů, jejichž činnost je upravena jinými právními předpisy), je **princip subordinace**.

3.2.1 Povinnosti vojáků

V rámci subordinačního vztahu mezi nadřízeným a podřízeným vojákem je základní povinností podřízeného vojáka přesně plnit úkoly, které mu ukládají právní předpisy a rozkazy nadřízených. Výkonem služby se rozumí plnění služebních povinností podle služebního zařazení a podle rozkazů

nadřízeného (§ 24 odst. 1 zákona). Plnění rozkazů je tedy jednou ze základních služebních povinností vojáka a „rozkaz“ je tak jedním z aktů, jímž se vojákům služební povinnosti ukládají, ale také i již uložené služební povinnosti blíže konkretizují. Prostřednictvím rozkazů se tedy realizuje každodenní běžný výkon vojenské služby.

Konkrétní služební povinnosti jsou obsaženy v právních předpisech, zejména v zákonech upravujících postavení ozbrojených sil, v interních rezortních předpisech a rozkazech nadřízených. V této souvislosti je vhodné ozřejmit, že **je třeba zásadně odlišit vojenský rozkaz jako pouhý interní akt řízení** v rámci principu subordinaace při výkonu služby, který nemá žádný přímý dopad do práv a povinností vojáka vyplývajících z právního řádu, a **rozkaz mající parametry rozhodnutí správního orgánu**, kde je ve smyslu § 65 odst. 1 soudního řádu správního materiálně zasahováno do jeho práv a povinností, zejména ve věcech služebního poměru (vznik, změna, zánik, apod.). Rozkaz nadřízeného (velitele) ve smyslu aktu řízení je přitom analogicky srovnatelný s pokynem zaměstnavatele ve smyslu pracovněprávním [srov. § 301 odst. 1 písm. a) zákoníku práce], jímž zaměstnavatel realizuje svou dispoziční pravomoc. Voják se tedy v takovém případě akceptací rozkazu nestává adresátem veřejnosprávního působení rozhodovací pravomoci nadřízeného jako správního orgánu, nýbrž pouze v rámci interního rámce služebního vztahu plní konkrétní úkoly náležející k výkonu služby. Takový rozkaz tedy nic nemění na jeho právech a povinnostech, neboť mu neukládá (konstitutivně) žádnou novou či další povinnost (právo), ani závazně nestvrzuje existenci či neexistenci sporného stavu (deklaratorně), ale pouze ve funkci aktu řízení konkretizuje stávající povinnosti k aktuálním potřebám výkonu služby.

Voják je povinen dodržovat právní předpisy vztahující se k výkonu služby, dále pak vnitřní předpisy a příkazy k výkonu služby, ze kterých mu vyplývají povinnosti. Povinnosti lze vojákovi tedy ukládat zákonem, služebním předpisem nebo příkazem k výkonu služby. Kromě povinnosti zachovávat mlčenlivost o utajovaných informacích podle zákona č. 412/2005 Sb. se vojákovi ukládá povinnost zachovávat mlčenlivost i o dalších skutečnostech, o nichž se dověděl při výkonu služby a které v zájmu ozbrojených sil nelze sdělovat jiným osobám. Této povinnosti může být voják služebním orgánem zproštěn, zejména jedná-li se o řízení před vojenskými nebo státními orgány. Vojákovi z povolání, který postupuje při výkonu služby důsledně podle právních předpisů, které se vztahují k jejímu výkonu, musí být zaručena podpora služebních orgánů. Proto se výčet povinností vojáka omezuje pouze na vyjádření základních povinností, jejichž rozsah vyplývá ze služebního poměru a je důsledkem změny postavení vojáka. Základním požadavkem, který je kladen na vojáka, je důsledné dodržování vojenské kázně. Povinnosti, které vojenská kázeň představuje, se vztahují nejen k vlastnímu výkonu služby, ale působí též mimo tuto službu.

Voják je povinen splnit rozkaz nadřízeného i tehdy, domnívá-li se, že je v rozporu s právním předpisem. V tomto případě jde o typ rozkazu, který směřuje k plnění významných úkolů ozbrojených sil a jeho splnění je vynucováno trestním právem. Voják je povinen nadřízeného upozornit na rozpor rozkazu s právním předpisem. V případě, že by voják splněním rozkazu spáchal **trestný čin**, je povinen odepřít splnění rozkazu nadřízeného; tuto skutečnost však musí zároveň ohlásit neodkladně vyššímu nadřízenému. Ochrana před nezákonným rozkazem je tedy primárně upravena v rámci subordinačních služebních vztahů a respektuje přitom povahu rozkazu jako bezprostředního prostředku řízení výkonu vojenské služby, jejímž cílem je v první řadě obrana státu (viz § 2 zák. o zajišťování obrany). Současně je však respektováno nejen předcházení trestné činnosti, ale je respektován i mezinárodní závazek přijatý v souvislosti s definicemi nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva. Samotný institut rozkazu však není výslovně definován žádným z aktuálně platných a účinných právních předpisů upravujících služební poměr vojáků a výkon vojenské služby.

Podle **obecné prevenční povinnosti** si má voják při výkonu vojenské služby počínat tak, aby nedocházelo ke škodám ve vojenských objektech a na vojenském materiálu, k nemajetkové újmě ani k bezdůvodnému obohacení. **Povinnost oznamovací** (upozornění služebního orgánu na hrozící škodu) je voják povinen splnit vždy. **Povinnost zakročovací** (jednání směřující k odvrácení škody) voják nemá, brání-li mu v tom důležitá okolnost (vystavil by vážnému ohrožení sebe, ostatní zaměstnance nebo osoby blízké), jejíž závažnost je třeba posuzovat vždy v souvislosti s konkrétní situací a případem. U pojmu blízké osoby vychází zákon z občanskoprávních předpisů (§ 22 občanského zákoníku). Jde o příbuzné v řadě přímé, sourozence, manžela nebo partnera; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném, se pokládají za osoby navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla některá z nich, důvodně pociťovaly jako újmu vlastní. Pokud voják tuto povinnost nesplnil, vzniká mu povinnost k náhradě škody podle § 103 zákona.

3.2.2 Povinnosti nadřízených

Nadřízení mají stejné povinnosti jako ostatní vojáci, avšak s ohledem na specifiku řídicího postavení jsou jim stanoveny i povinnosti další. Ty spočívají zejména v řídicí činnosti se všemi jejími atributy. **Nadřízený je povinen** dbát na to, aby vojáci nevykonávali službu, pro niž nejsou řádně vycvičeni a vyškoleni. Vytváří příznivé podmínky pro výkon služby v oblasti vybavenosti pracovišť, personálních vztahů apod.

Nadřízený vede podřízené ke služební kázi a má též povinnost vyvozovat důsledky z porušování služebních povinností svých podřízených, která spočívá zejména v ukládání kázeňských trestů, případně též v přijímání personálních opatření. Nemá-li nadřízený personální pravomoc k uvedeným opatřením je povinen zajistit, aby tak učinil služební orgán s touto pravomocí.

Povinnost nadřízeného seznamovat podřízené vojáky s vojenským řádem a jeho změnami byla doplněna na základě zmocnění pro prezidenta republiky stanovit ve vojenském řádu podrobnou úpravu vojenského kázeňského práva (§ 50).

3.3 Vojenské kázeňské právo

Jedním z významných znaků veřejnoprávního vztahu je výkon kázeňského práva vůči osobám ve služebním poměru, včetně služebního poměru vojáka.

3.3.1 Kázeňská pravomoc

Kázeňskou pravomocí je zvláštní oprávnění služebního orgánu (orgánu veřejné moci) **udělovat kázeňské odměny** či **ukládat kázeňské tresty** v souvislosti s plněním služebních povinností či porušováním právních nebo vnitřních předpisů, tedy dodržováním služební kázně. O udělení kázeňské odměny nebo uložení kázeňského trestu se vždy vede kázeňské řízení. Takové řízení musí být vedeno v souladu se zákonem a správním řádem, případně dalšími dotčenými zákony. V souladu s principem zákonnosti výkonu veřejné správy (§ 2 odst. 1 správní řád) je nutné vždy přesně vymezit intenzitu zásahu státu (zde konkrétně služebního orgánu s kázeňskou pravomocí) jednáním veřejné správy do subjektivních práv jednotlivce (vojáka). V závislosti na míře tohoto zásahu jsou určeny vhodné postupy při uplatňování kázeňské pravomoci. Podstata kázeňské pravomoci samotné je reakce na jednání vojáka odchylné od požadovaného standardu. Je tímto sledováno, kromě samotného potrestání či odměnění, pozitivní a preventivní působení na obnovení či upevnění služební kázně uvnitř ozbrojených sil, případně povzbuzení žádoucí iniciativy.

Kázeňskou pravomocí **v plném rozsahu**, vůči všem vojákům, je nadán prezident republiky a ministr obrany. Prezident republiky jako vrchní velitel ozbrojených sil má také postavení služebního orgánu. Proti obecné úpravě o delegaci pravomoci služebního orgánu (§ 2 odst. 4 zák. o ozbrojených silách) tento odstavec umožňuje přenesení kázeňské pravomoci na další nadřízené pouze prostřednictvím vojenského řádu. Ačkoli je označení tohoto vnitřního předpisu na tomto místě zákona mírně odlišné od označení uvedeného v § 5 zákona o ozbrojených silách (základní vojenský řád), ustálenou praxí je, že kázeňskou pravomoc určuje výhradně prezident v základním vojenském řádu Zák1-1 účinném od 1. prosince 2001. Konkrétně jsou další orgány s vojenskou kázeňskou pravomocí určeny v čl. 101 a v přílohách č. 6 a č. 9 základního vojenského řádu Zák1-1.

V zákoně je zakotvena možnost orgánů s kázeňskou pravomocí zřizovat si kázeňské komise jakožto poradní orgány ve věcech kázeňského rozhodování. Tyto komise není možné ani věcně zaměřovat nebo srovnávat s komisemi k projednávání přestupků, tak jak ji zná § 61 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Jejich účelem totiž neměla nikdy být

možnost kolektivního rozhodování v řízení o kázeňských přestupcích. Zákon ani Zák-1 nestanovuje složení, počet členů, způsob ustavení či pravidla rozhodování této komise. Zákon pouze demonstrativně uvádí, že členy komise jsou zejména zástupci hodnostních sborů. Tato neurčitá formulace není příliš konkretizována ani v čl. 108 Zák-1, kde se uvádí, že členy komise jsou zejména vojáci stejné či vyšší hodnosti. Účelem zřizování těchto komisí měla pravděpodobně být vyšší objektivita projednání přestupku, ale i možný vyšší preventivní dopad kázeňského řízení. V praxi však kázeňské komise v podstatě služebními orgány využívány nebyly.

3.3.2 Kázeňské odměny a jejich udělování

Kázeňskou odměnu je možno obecně definovat jako pozitivní následek příkladného plnění služebních povinností či vykonání záslužného činu. Zákon v příslušném ustanovení definuje, co se myslí záslužným činem, kdy demonstrativně uvádí, že záslužným činem se rozumí zejména vykonání hrdinského skutku, projev statečnosti při záchraně života nebo majetku (III. ÚS 838/15). Jedná se o demonstrativní výčet a kázeňskou odměnu bude tedy možné udělit i za jiný čin, který orgán s kázeňskou pravomocí posoudí jako záslužný. Ze znění zákona lze dovodit, že kázeňská odměna nemusí být vždy udělována pouze v souvislosti se službou vojáka, ale lze ji udělit i za jiný záslužný čin vykonaný bez jakékoliv souvislosti se službou, např. za záchranu lidského života v době mimo službu.

V souvislosti s kázeňskou odměnou je třeba si uvědomit, že její **udělení je nenárokové**, a tedy ani za situace, kdy bude voják příkladně plnit služební povinnosti či vykoná záslužný čin, mu odměna udělena být nemusí, a neexistují zde právní prostředky, za pomoci kterých by se mohl udělení odměny domáhat. **Právní nárok na kázeňskou odměnu vzniká teprve jejím udělením**. Nelze o něm rozhodnout na žádost, což plyne i z povahy kázeňské odměny jakožto mimořádného ocenění vojáka za činnost či skutky. Přestože je udělení kázeňské odměny nenárokové, jsou služební orgány a nadřízení povinni postupovat tak, aby nedocházelo k neodůvodnitelnému nerovnému zacházení či k diskriminaci jednotlivých vojáků.

Kázeňskými odměnami jsou zejména písemná pochvala, prominutí dříve uloženého kázeňského trestu nebo jeho zahlazení a peněžitý nebo věcný dar. Na první pohled je zřejmé, že výčet kázeňských odměn, tak jak je koncipován, je demonstrativní. Orgán s kázeňskou pravomocí má takto možnost udělit i jinou než zde uvedenou kázeňskou odměnu, v praxi k tomuto nicméně často docházet nebude. Kázeňské odměny je možno rozdělit na kázeňské odměny spíše morálního charakteru (písemná pochvala či prominutí dříve uloženého kázeňského trestu nebo jeho zahlazení) a o kázeňské odměny charakteru materiálního (peněžitý či věcný dar).

Zákon nestanovuje posloupnost při udělování kázeňských odměn, tedy např. není nutné, aby byla nejprve udělena písemná pochvala, poté až např. peněžitý dar. Záleží na posouzení orgánu

s kázeňskou pravomocí, jakou kázeňskou odměnu udělí s přihlédnutím k okolnostem, za jakých se uděluje, přičemž lze předjímat, že např. za hrdinnou záchranu lidského života bude přistoupeno pravděpodobně rovnou k udělení peněžitého či věcného daru, aniž by musela být vojákovi předtím nutně udělena písemná pochvala, nicméně nelze ani vyloučit souběžnou kázeňskou odměnu (např. ve formě písemné pochvaly a peněžitého daru).

Jedna z forem kázeňských odměn, která však přichází v úvahu pouze u vojáků, kteří byli v minulosti kázeňsky trestáni, spočívá v **prominutí dříve uloženého kázeňského trestu** nebo jeho **zahlázení**.

Prominutí přichází v úvahu, pokud byl již trest vojákovi uložen, ale nebyl doposud vůbec či jen z části vykonán. Jako příklad lze uvést situaci, kdy byl vojákovi uložen trest snížení služebního platu o 15 % na dobu 2 měsíců, avšak po uplynutí jednoho měsíce voják plnil služební povinnosti tak příkladně, že se jej orgán s kázeňskou pravomocí rozhodl odměnit formou prominutí kázeňského trestu, což bude mít za následek, že v druhém měsíci se vojákovi již plat snižovat nebude.

Kázeňská odměna ve formě **zahlázení** trestu znamená, že se vojákovi v evidenci kázeňských trestů stávající záznam o uloženém trestu znečitelní a hledí se na něj, jako by nebyl potrestán. Z dikce zákona nelze dovozovat, že prominutí dříve uloženého trestu automaticky znamená jeho zahlázení, tedy i v případě, že bude vojákovi prominut např. zbytek trestu snížení služebního platu, záznam o tomto uloženém trestu se v evidenci trestů nadále zachová. Pro úplnost je nutné konstatovat, že kázeňskou odměnu ve formě zahlázení trestu lze udělit kdykoliv po pravomocném uložení trestu, neexistuje žádné omezení, např., co se týče uplynutí určitého časového období od pravomocného uložení kázeňského trestu či jiné omezující podmínky v tomto smyslu. Nejzazším termínem však bude termín zahlázení kázeňského trestu podle § 58 zákona.

V souvislosti se zahlázením je rovněž nutné rozlišovat mezi zahlázením formou kázeňské odměny a zahlázením, ke kterému dojde ze zákona (ex lege) po jednom roce po pravomocném uložení kázeňského trestu, v souladu s § 58, pokud se voják v této době nedopustil kázeňského přestupku. Jako sporný je možné označit vztah mezi kázeňskou odměnou – zahlázení kázeňského trestu a § 58 odst. 2.

Pro úplnost je třeba dodat, že kázeňskou odměnu lze udělit i v případě, že v evidenci o odměnách a trestech vojáka doposud figuruje nezahlázený záznam o spáchání kázeňského přestupku. Jak již bylo uvedeno výše, neexistuje zákonná posloupnost ukládání kázeňských odměn, není tedy nezbytné, aby první kázeňskou odměnou udělenou v době po uložení kázeňského trestu bylo právě zahlázení trestu. Zákon nevylučuje, aby byla udělena rovnou, i přes existenci nezahlázeného záznamu o uloženém trestu, udělena např. kázeňská odměna ve formě peněžitého či věcného daru.

Služební orgány by však měly trvale mít v patrnosti, že při udělování kázeňských odměn je třeba uplatňovat zásady individualizace, přiměřenosti, stupňování, důslednosti a spravedlivosti tak, aby byl posílen výchovný účinek udělené kázeňské odměny.

Kázeňská odměna peněžitý nebo věcný dar není součástí platu, je osvobozená od daně z příjmů a nezapočítává se do výdělku pro účely důchodového pojištění ani pro jiné účely.

3.3.3 Kázeňský přestupek a řízení o přestupcích

Kázeňským přestupkem je zaviněné jednání, které je v rozporu s právními předpisy nebo vojenskými řády, předpisy a rozkazy. Negativním výčtem je pak definice zúžena o jednání, které naplňuje skutkovou podstatu trestného činu dle trestního zákoníku. Negativní vymezení kázeňského přestupku v praxi často vede k fakticky nezákonnému kázeňskému trestání. Pokud totiž jednání vojáka naplňuje znaky trestného činu, není možné jej kázeňsky projednat. K posouzení, zda jsou nebo nejsou naplněny znaky trestného činu, není příslušný orgán s kázeňskou pravomocí. Tuto pravomoc mají pouze orgány činné v trestním řízení určené trestním řádem (§ 12 odst. 1 trestního řádu). Až po jejich vyjádření tak může orgán s kázeňskou pravomocí ve sporných případech zahájit nebo pokračovat v kázeňském řízení. V opačném případě by mohl naplnit za určitých okolností i znaky trestného činu podle § 383 trestního zákoníku. Při vědomí účelu kázeňského práva však je za kázeňský přestupek možné považovat pouze porušení právních předpisů v souvislosti s plněním služebních povinností.

Zákon vymezuje koncepci odpovědnosti za kázeňský přestupek jako odpovědnost za **zavinění**. Jedná se o princip subjektivní odpovědnosti. Zavinění lze zjednodušeně definovat jako vnitřní psychický vztah pachatele k jeho jednání a následku tohoto jednání. Zákon nedefinuje zavinění a je proto nutné použít vymezení z teorie práva trestního. Rozeznáváme tedy zavinění **ve formě úmyslu**, a to **úmyslu přímého** či **nepřímého**, dále pak **zavinění z nedbalosti**, kde rozlišujeme **nedbalost vědomou** a **nevědomou**. Je zde tedy vyloučená objektivní odpovědnost za kázeňský přestupek, tzn. odpovědnost osoby za určité jednání a jeho následek bez ohledu na existenci zavinění, tudíž v případě absence zavinění se o kázeňský přestupek jednat nebude vůbec. Lze tedy usuzovat, že ke spáchání kázeňského přestupku postačí zavinění ve formě nevědomé nedbalosti, tedy případ, kdy voják nevěděl, že svým jednáním může porušit právní předpis, vojenský řád, jiný předpis či rozkaz, přestože to vzhledem k okolnostem vědět měl a mohl. Kázeňský přestupek je možno spáchat i v nedbalosti vědomé, zde se bude jednat o situaci, kdy voják věděl, že svým jednáním může porušit právní předpis, vojenský řád, jiný předpis či rozkaz, ale bez přiměřených důvodů spoléhal na to, že se uvedeného porušení nedopustí, či s úmyslem přímým, tzn. že voják chtěl svým jednáním porušit právní předpis, vojenský řád, jiný předpis či rozkaz nebo nepřímým, o který se bude jednat za situace, kdy voják věděl,

že svým jednáním může porušit právní předpis, vojenský řád, jiný předpis či rozkaz a pro případ, že k tomu dojde, byl s tímto porušením srozuměn.

Zákon za kázeňské přestupky označuje i jednání, které označují jiné právní předpisy za přestupek, nejtypičtěji podle zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, či zákona o silničním provozu. Přestože zákon uvádí, že se daná jednání projednají jako kázeňský přestupek, z dalších ustanovení však vyplývá, že jedinými společnými atributy s kázeňským přestupkem bude orgán, který je nadán pravomocí skutek projednat, a skutečnost, že vojákovi bude spáchání jednání označeného za přestupek promítnuto do záznamu o odměnách a trestech, který je u každého vojáka veden. V dalších ohledech (ať už co se týče hmotných norem včetně sankce, či procesních pravidel, podle kterých bude při projednání skutku postupováno) se bude postupovat striktně podle zákonné úpravy v jiných právních předpisech pro dané konkrétní jednání, mající znaky přestupku. Úprava kázeňského práva obsažená v § 51 a násl. a úprava kázeňského práva obsažená v Zák-1, se na jednání vojáka, které je označeno za přestupek v jiném zákoně, nepoužijí.

V praxi docházelo často k případům, kdy se voják nebo příslušník bezpečnostního sboru fakticky vyhýbal uložení sankce (správního trestu) postupem, kdy neoznámil obecnému přestupkovému orgánu, že je osobou podléhající kázeňské pravomoci příslušného služebního orgánu a tuto skutečnost použil až jako odvolací důvod. Při poměrně krátké lhůtě pro uložení sankce za přestupek v zákoně o přestupcích, tak často dosáhl propadnutí této lhůty a k potrestání nedošlo. Nově je tedy v § 4 odstavci 6 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich založena působnost (obecného) správního orgánu pro projednávání jednání, které má znaky přestupku, kterého se dopustily osoby podléhající vojenské kázeňské pravomoci v případech, kdy nebude správnímu orgánu do vydání rozhodnutí o přestupku v prvním stupni známa skutečnost, že obviněný z přestupku je osobou podléhající vojenské kázeňské pravomoci. V takovém případě zůstane příslušným včetně příslušnosti odvolacího a přezkumného orgánu, i když dodatečně skutečnost, že obviněný z přestupku je osobou podléhající vojenské kázeňské pravomoci, vyšla najevo. Současně je však v souvislosti s novou úpravou přestupkového práva malou novelou zákona o vojácích z povolání doplněna do základních povinností vojáka povinnost sdělit přestupkovému orgánu, že je vojákem.

Novelou, provedenou zákonem č. 204/2015 Sb., se doplňuje povinnost služebního orgánu provádět zápis údajů o projednaných jednáních majících znaky určených přestupku do evidence přestupků vedené Rejstříkem trestů a vyžádat si opis z této evidence před projednáním jednání vojáka, majícím znaky přestupku zapisovaného do evidence. Zákon ukládá povinnost služebního orgánu provádět zápis údajů o projednaných jednáních majících znaky přestupku do evidence přestupků vedené Rejstříkem trestů a vyžádat si opis z této evidence před projednáním jednání vojáka, majícím

znaky přestupku zapisovaného do evidence. I u osob podléhajících vojenské kázeňské pravomoci se tedy tresty za jednání označené za určené přestupky zapisují do evidence přestupků. V evidenci přestupků se evidují údaje o pravomocných rozhodnutích o přestupku, kterými byla vyslovena vina, o nichž tak stanoví zvláštní právní předpis, a o jednání majícím znaky takového přestupku.

Zákon na rozdíl od obecné úpravy stanovuje zvláštní postup zápisu o pravomocně uloženém správním trestu. Zápis neprovádí přestupkový orgán (orgán s kázeňskou pravomocí), ale určený služební orgán. U něj také může dotčený voják uplatnit námitky proti zápisu v Rejstříku trestů. Uvedený postup byl do zákona o vojácích z povolání včleněn se záměrem zjednodušení komunikace s Rejstříkem trestů, kdy namísto všech orgánů s kázeňskou pravomocí oprávněných projednat jednání označené jiným zákonem za přestupek bude s Rejstříkem trestů komunikovat jediný subjekt. K zabezpečení realizace vybraných institutů zákona č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, a zákona o vojácích z povolání vztahujících se k evidenci přestupků podle zákona o Rejstříku trestů stanovil ministr obrany subjekty, úkoly a procesní postupy ve vnitřním předpise. Komunikací s Rejstříkem trestů byl pověřen orgán Vojenské policie.

3.3.4 Kázeňské tresty a jejich ukládání

Kázeňský trest lze definovat jako nepříznivý následek zaviněného jednání vojáka, které je v rozporu s právními předpisy nebo vojenskými řády, předpisy a rozkazy, není-li jednání trestné podle trestního zákoníku. Z dikce příslušného odstavce jasně vyplývá, že kázeňské tresty se budou ukládat pouze za kázeňské přestupky dle § 51 odst. 1, nikoliv tedy za jednání označená za přestupek ve zvláštním zákoně, tak jak je rozeznává § 51 odst. 2 zákona.

Kázeňské tresty se ukládají za takové jednání vojáka, které je v rozporu s právními předpisy nebo vojenskými řády, přičemž stejně jako u kázeňských odměn ani zde neexistuje hierarchie ukládání kázeňských trestů, tedy je možno např. rovnou uložit kázeňský trest snížení platu, aniž by byl předem ukládán kázeňský trest ve formě napomenutí. Toto hodnocení se potom musí promítnout i do odůvodnění rozhodnutí o potrestání vojáka.

Kázeňskými tresty jsou napomenutí, písemná důtka, výstraha pro neodpovědný výkon služby a snížení služebního platu až o 15 % až na dobu 6 měsíců.

Napomenutí, písemná důtka a výstraha pro neodpovědný výkon služby se jeví pouze jako kázeňské tresty **morální povahy**, kdy až snížení platu má **povahu materiální**. Rozdíl ale spočívá v tom, že každá z forem vyjadřuje jiný stupeň morálního odsouzení jednání vojáka, které je v rozporu s právními předpisy nebo vojenskými řády, předpisy a rozkazy, kdy napomenutí bude uloženo za jednání, které je podstatně méně škodlivým než jednání, za které bude ukládána výstraha pro neodpovědný výkon služby.

Při aplikaci trestu snížení služebního platu až o 15 % až na dobu šesti měsíců je v příloze č. 9 Zák-1 striktně rozdělena pravomoc služebních orgánů, a to z hlediska doby, na kterou může orgán s kázeňskou pravomocí danou sankci udělit. Např. velitel praporu může rozhodnout o snížení služebního platu až o 15 % pouze na dobu v trvání maximálně dvou měsíců. V případě, že velitel považuje za nutné uložení vyššího trestu, než je v jeho pravomoci, požádá o potrestání vojáka nadřízený služební orgán.

Jestliže je z průběhu řízení naprosto zřejmé, že pouhé projednání méně závažného jednání, které má znaky přestupku, postačuje ke sjednání nápravy obviněného, zákon umožňuje upustit od uložení kázeňského trestu. Orgán s kázeňskou pravomocí musí nicméně i v tomto případě rozhodnout o vině za spáchání kázeňského přestupku a toto jednání mu vytknout. Lze tedy přijmout názor, že je-li postupováno podle § 54 odst. 1 zákona, pak se nejedná o kázeňský postih, neboť nedošlo k uložení kázeňského trestu.

Pro oblast řízení o kázeňských přestupcích je samozřejmě naprosto klíčová aplikace **zásady zjištění skutkového stavu (bez důvodných pochybností)**. Jinak by se řízení o kázeňském přestupku dostalo do rozporu se **zásadami spravedlivého procesu**, které jsou zakotveny na ústavní úrovni. Za důvodnou pochybnost lze považovat pochybnost, která by způsobila, že orgán s kázeňskou působností po pečlivém, objektivním a nestranném zhodnocení všech dostupných důkazů by byl tak nerozhodný, že by nemohl říci, že uvedená skutečnost naplňující znak kázeňského přestupku se stala, a že by tedy nemohl říci, že získal ustálené přesvědčení o vině potenciálního přestupce. Zjištění skutkového stavu, o němž nejsou pochybnosti, je jedním z hlavních cílů řízení o kázeňských přestupcích a zásadním podkladem pro rozhodování o stanovení sankce za spáchaný kázeňský přestupek. Proto požadavek nelze zaměňovat s ošemetnou teorií, že stačí pravděpodobné usvědčení pachatele kázeňského přestupku. Důvodné pochybnosti se vztahují jak k zjištění vlastního skutkového stavu, tak k případné možnosti obstarat důkazy další, které by dosavadní výsledek dokazování změnilo nebo také úplně zvrátilo.

Voják obviněný z kázeňského přestupku má právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, a k důkazům o nich, uplatňovat skutečnosti a navrhnout důkazy na svou obhajobu a podávat návrhy a opravné prostředky. Tato práva mu náleží po celou dobu řízení a zákon výslovně neomezuje jejich uplatňování na určité stádium řízení (třeba řízení v I. stupni), a takové omezení není možno dovodit ani z povahy věci.

Při rozhodování o ukládání kázeňského trestu se projevuje v největší možné míře **zásada správního uvážení spolu se zásadou přiměřenosti**. Dalším podstatným kritériem pro určení výše výměry kázeňského trestu je zde **četnost páchaní kázeňských přestupků, povaha protiprávního**

jednání, která spočívá v závažnosti (škodlivosti) jednání, které je v rozporu s právními předpisy, nebo vojenskými řády a rozkazy (v širším smyslu). Orgán s kázeňskou pravomocí rozhodující o uložení sankce za kázeňský přestupek přitom musí přihlížet k okolnostem, které protiprávnost sankcionovaného jednání vylučují, včetně např. skutečností zakládajících stav krajní nouze, nutné obrany, svolení poškozeného, přípustného rizika a výkonu práv a povinností, jakož i jiných okolností polehčujících a přitěžujících. Orgán s kázeňskou pravomocí jako k polehčující okolnosti přihlédně zejména k tomu, že voják spáchal kázeňský přestupek poprvé a pod vlivem okolností na něm nezávislých, v silném rozrušení, ze soucitu nebo z nedostatku životních zkušeností, pod tlakem závislosti nebo podřízenosti, pod vlivem hrozby nebo nátlaku, pod vlivem tíživých osobních nebo rodinných poměrů, které si sám nezpůsobil, v právním omylu, kterého se bylo možno vyvarovat, kázeňským přestupkem způsobil nepatrnou škodu, nebo jde o kázeňský přestupek nepatrné společenské škodlivosti, přičinil se o odstranění škodlivých následků kázeňského přestupku nebo dobrovolně nahradil způsobenou škodu, svůj kázeňský přestupek sám dobrovolně oznámil, napomáhal při objasňování své přestupkové činnosti, kázeňského přestupku upřímně litoval, nebo před spácháním kázeňského přestupku plnil řádně služební povinnosti.

Při ukládání kázeňských trestů je třeba uplatňovat také **zásady individualizace, přiměřenosti, stupňování, důslednosti a spravedlivosti**, aby byl posílen výchovný účinek uloženého kázeňského trestu.

Je důležité zdůraznit, že lhůty týkající se projednávání kázeňských přestupků jsou lhůtami, které se týkají přestupků dle § 51 odst. 1 zákona (disciplinární, resp. kázeňské přestupky). Účelem lhůt, v nichž lze nejdříve uložit kázeňský trest, je ochrana vojáka před unáhleným (neuváženým) uložením kázeňského trestu ze strany orgánu s kázeňskou pravomocí. Jde o speciální úpravu, která ani po přijetí koncepce realizace kázeňského řízení v režimu správního řádu neztrácí na významu.

Subjektivní 60denní a objektivní jednoroční lhůta, v níž je možno kázeňský trest uložit, znemožňuje uložení kázeňského trestu po uplynutí delšího časového období, protože takový trest by nesplnil výchovný účel. Jsou výrazem zásady práva na rychlý proces. Jedná se o lhůty propadné (prekluzivní). Po jejich marném uplynutí zaniká právo orgánu s kázeňskou pravomocí kázeňský trest uložit. Za situace, kdy kázeňskému řízení před orgánem s kázeňskou pravomocí předchází řízení před jiným orgánem, typicky např. orgánem činným v trestním řízení či jiným správním orgánem, počíná lhůta 60 dnů pro uložení kázeňského trestu běžet dnem, kdy se orgán s kázeňskou pravomocí dověděl o závěrech tohoto šetření. Obdobná situace nastává, kdy se voják dopustí kázeňského přestupku během plnění úkolu v zahraničí. Tehdy lhůta pro projednání přestupku počíná běžet dnem následujícím po dni návratu vojáka ze zahraniční mise. V zásadě půjde o ojedinělé případy, kdy o kázeňském

přestupku nebylo (nemohlo být) věcně příslušným služebním orgánem z časových důvodů trvání zahraniční operace rozhodnuto. V praxi je totiž běžně kázeňská pravomoc v zahraniční operaci našimi vojáky uplatňována.

Ke lhůtám je vhodné uvést, že i podle názoru Nejvyššího správního soudu je potřeba na subjektivní dvouměsíční lhůtu nahlížet tak, že se jedná o lhůtu, v níž musí být vydáno rozhodnutí služebního orgánu (správního orgánu prvního stupně). Tento názor je třeba vnímat nejen s ohledem na skutečnost, že v příslušném paragrafu zákona není výslovně uvedeno, že by ve dvouměsíční subjektivní lhůtě muselo být řízení o uložení kázeňského přestupku pravomocně ukončeno, resp. rozhodnutí o uložení kázeňského trestu muselo nabýt právní moci, ale i s přihlédnutím k faktickým aspektům řízení o uložení kázeňského trestu. Je nutno vycházet též z toho, že lhůta pro rozhodnutí o odvolání proti rozhodnutí služebního orgánu (správní orgánu prvního stupně) činí (dalších) 60 dnů, je tedy zřejmé, že (prvoinstanční) dvouměsíční subjektivní lhůtu nelze považovat za lhůtu, v níž musí rozhodnutí o kázeňském trestu nabýt právní moci, ale jde o lhůtu, v níž musí být vydáno rozhodnutí služebního orgánu (správního orgánu prvního stupně). Jiným orgánem pro šetření přestupků není jiný orgán s kázeňskou pravomocí. Musí jít o orgán stojící mimo hierarchii nadřízených.

3.4 Kontrolní otázky ke kapitole č. 3

1. Charakterizujte právní úpravu shromažďovacího a sdružovacího práva občana ČR a vysvětlete důvody jeho omezení pro vojáka.
2. Vysvětlete pojem „absolutní nedotknutelnost duchovní a duševní nezávislosti jedince“ a objasněte ev. možnosti a důvody omezení těchto institutů v životě vojáka.
3. Jakým nástrojem je písemná žádost vojáka o udělení souhlasu k podnikání a jaké náležitosti by měla obsahovat?
4. Vysvětlete podstatu a důvody omezení výdělečné činnosti ve vztahu k vojákov.
5. Vysvětlete rozdíly v obsahu pojmů „rozkaz jako pouhý interní akt řízení“ a „rozkaz mající parametry rozhodnutí správního orgánu“.
6. Co je kázeňská pravomoc, jaké jsou její atributy a kdo a jak ji může uplatňovat?
7. Důvody, druhy a postupy při udělování kázeňských odměn.
8. Důvody, druhy a postupy při ukládání kázeňských trestů.
9. Jaké jsou rozdíly v postupu při ukládání kázeňských trestů podle § 51 odst. 1 a podle § 51 odst. 2 zákona?

4 PÉČE O VOJÁKY, ZABEZPEČENÍ VOJÁKŮ

Aby mohli vojáci nerušeně plnit svou základní povinnost, tedy připravovat se k obraně vlasti, je nutné, aby ministerstvo zabezpečovalo jejich výkon služby vším potřebným. Čtvrtá a pátá část zákona se týká péče o vojáky a jejich zabezpečení, zejména finanční, výstrojní, proviantní, zdravotní a přepravní. Jedná se o problematiku, která je pro každého vojáka důležitá a s její realizací se setkává každý den.

4.1 Podmínky pro výkon služby

Stát je povinen zajistit vojákům **příznivé podmínky k řádnému, bezpečnému a hospodárnému výkonu služby**. Demonstrativní výčet v § 59 zákona zahrnuje široký okruh oblastí, od poskytování zdravotních služeb, péči o ubytování, stravování či vzdělávání vojáků až po vybavení a zařízení míst, ve kterých se vojáci při výkonu služby pohybují. Prohlubováním kvalifikace se rozumí její průběžné doplňování, kterým se nemění její podstata a které umožňuje vojákovi výkon služby na služebním místě. Za prohlubování kvalifikace se také považuje její udržování a obnovování. Relativní novinkou je povinnost státu zabezpečit vojákům vyslaným ke službě v zahraničních operacích možnost jejich komunikace s rodinou nebo jinými blízkými osobami. V praxi se toto zajišťuje bezplatným zabezpečením hlasového nebo datového připojení (internet) z místa výkonu služby v zahraničí.

Podobnou péči (zdravotní, stravovací a rekreační) může ministerstvo poskytovat také bývalým vojákům, válečným veteránům a těm, kterým MO vyplácí důchody. Za určitých podmínek mohou tuto péči dostat i manželky či vdovy (manželé i vdovci) po bývalých vojácích. Rodině vojáka může být poskytnuta péče v souvislosti s uspokojováním rekreačních, tělovýchovných a kulturních potřeb. Je vhodné, aby rodinní příslušníci vojáka měli přístup ke stejným akcím jako voják.

MO má povinnost vytvářet podmínky pro vzdělávání a prohlubování kvalifikace vojáků, které je realizováno zejména jako zvyšování nebo rozšiřování vzdělání. **Zvýšením** vzdělání se rozumí dosažení vyššího stupně vzdělání pro splnění stanoveného kvalifikačního předpokladu. Vyhláška o stanovení kvalifikačních předpokladů pro služební zařazení stanoví minimální úroveň dosaženého vzdělání pro vojáky v hodnostních sborech takto: mužstvo – střední vzdělání s výučním listem, poddůstojníci – střední vzdělání s výučním listem, praporčíci – střední vzdělání s maturitní zkouškou, nižší důstojníci – vysokoškolské vzdělání v bakalářském studijním programu, vyšší důstojníci a generálové – vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu (Halberštát, Holcner, Foltin 2011).

Rozšíření vzdělání je určeno ke splnění jiné odbornosti na stejné úrovni kvalifikačního předpokladu. Zahrnuje se do něj ale také příprava ke splnění kvalifikačních a odborných požadavků

stanovených pro příslušné služební místo. Základním kvalifikačním požadavkem pro vojáky je vojenský kariérový kurz, který se stanoví podle vojenské hodnosti, která je požadována na daném služebním místě. Do této oblasti patří také jazykové vzdělávání a absolvování odborných kurzů nezbytných pro výkon služby. Případy, kdy vojáci absolvují kurzy nebo školení za účelem udržení nebo obnovy jejich způsobilosti nazýváme **prohlubováním** kvalifikace.

Služební orgán může uzavřít **dohodu o zvýšení nebo rozšíření vzdělání** s vojákem, který si zvyšuje nebo rozšiřuje vzdělání. Dohoda se uzavírá při vyslání vojáka k prezenčnímu nebo kombinovanému studiu na školách v ČR, ke studiu v kurzech v ČR, které trvají nepřetržitě déle než 5 měsíců, ke studiu při výkonu služby a v kurzech, které trvají déle než 10 měsíců, v nichž výuka probíhá formou studijních soustředění, ke studiu v zahraničí, které trvá déle než 4 týdny. Dohoda o zvýšení nebo rozšíření vzdělání se vztahuje výhradně na vzdělávání, které je požadováno pro současné nebo předpokládané služební zařazení. Dohodou se stát zavazuje umožnit vojákovi zvýšit nebo rozšířit vzdělání a voják na sebe bere povinnost studium absolvovat a po jeho skončení setrvat ve služebním poměru po dohodnutou dobu.

Nesplní-li voják svou část dohody, je **povinen nahradit státu náklady**, které v souvislosti s jeho vzděláváním vznikly. Náklady na studium se stanoví paušální částkou, která je uvedena v prováděcím právním předpise. Povinnost nahradit náklady zaniká, pokud vojákův služební poměr zanikl z vyjmenovaných důvodů. Jedná se o důvody zániku služebního poměru, spočívající v úmrtí vojáka, prohlášení za mrtvého, ztrátě zdravotní způsobilosti nebo omezením svéprávnosti. Stejně tak sem patří důvody dosažení důchodového věku stanoveného pro muže, splnění podmínek nároku na starobní důchod, ztráta zdravotní způsobilosti konat službu v dosavadním služebním zařazení a situace, kdy pro vojáka v důsledku organizačních změn není jiné vhodné služební zařazení.

Pokud služební poměr zanikne z jiných důvodů, může výjimečně rozhodnutím ministra nebo oprávněného služebního orgánu být snížena nebo zcela prominuta povinnost úhrady nákladů na studium. Řízení se zahájí na žádost vojáka nebo vojáka v záloze. Prováděcím právním předpisem je vyhláška MO č. 265/1999 Sb., kterou se stanoví doba setrvání ve služebním poměru u vojáků z povolání, kteří se připravují k výkonu služby studiem, a výše úhrady, kterou lze na vojákovi z povolání požadovat, pokud nesplní dohodu

Zákon ukládá MO zajišťovat vojákům **ubytování**. Ubytování se zajišťuje v obci výkonu služby nebo i v jiné obci na základě žádosti vojáka po dobu trvání jeho služebního poměru a vždy za úplatu. Podmínkou je, aby čas strávený dojížděním prostředky veřejné hromadné dopravy nepřekročil dobu tří hodin denně. Vojákovi, služebně zařazenému jako **čekatel** zabezpečuje stát ubytování **bezplatně**. Čekatelem je voják, který je zařazen do hodnostního sboru čekatelů a jmenován do vojenské

hodnosti v hodnostním sboru čekatelů. Do hodnostního sboru čekatelů se voják zařazuje po dobu přípravy k výkonu služby studiem nebo výcvikem a bezplatné ubytování mu náleží od zahájení studia nebo výcviku až do jeho ukončení. Zákon vyjmenovává situace, kdy bezplatné ubytování čekatelům nenáleží – po dobu čerpání řádné dovolené a při pobytech nebo cestách mimo vojenskou školu nebo vojenské zařízení, které nejsou v zájmu služby. Nastávají ale případy, kdy čekatel (student vysoké školy) předčasně ukončí studium zanecháním studia nebo je propuštěn ze studia pro nesplnění požadavků vyplývajících ze studijního programu, a proto nemůže být nadále zařazen na služebním místě studenta – čekatele. V tomto případě bude určen do dispozice z důvodu uvedených v § 10 odst. 2 písm. a) zákona. Protože nesplňuje podmínku stanovenou zákonem, bezplatné ubytování mu nenáleží.

Voják má nárok na poskytnutí **bezplatného ubytování** při služební cestě, studijním pobytu a odvelení. Ubytování se v těchto případech poskytuje zejména ve vojenském ubytovacím zařízení nebo ve smluvně zabezpečeném ubytovacím zařízení. Není-li možnost poskytnutí bezplatného ubytování ve vojenském ubytovacím zařízení, vojákovi náleží náhrada výdajů za ubytování v prokázané výši.

V návaznosti na nový platový systém vojáků z povolání byla nově upravena dávka, kterou stát přispívá vojákům na bydlení. **Služební příspěvek na bydlení** náleží vojákovi ve výši, která je závislá na obci výkonu služby a na počtu členů rodiny, žijících s vojákem ve společné domácnosti. Zákon stanoví rozsah výše příspěvku na jedno až dvojnásobek částky 3 000 Kč. Výše koeficientu je stanovena nařízením vlády (dále jen „NV“). V současné době platí dvě kategorie obcí, první je Praha s koeficientem 1,03 a ve druhé kategorii jsou všechny ostatní obce s koeficientem 1,0.

Služební příspěvek na bydlení se zvyšuje za **každého člena rodiny** o 300 Kč, toto navýšení je omezeno nejvýše na 1 200 Kč. Za člena rodiny je považován manžel (manželka), druh (družka) a nezaopatřené děti. Všechny tyto osoby musí žít s vojákem ve společné domácnosti. Voják svůj nárok uplatňuje podáním přihlášky, ve které uvede požadované údaje a předloží ji vedoucímu organizačního celku.

Příspěvek na bydlení náleží vojákovi po dobu trvání jeho služebního poměru, zaniká při zániku služebního poměru. Vojákovi, který je zařazen do hodnostního sboru **čekatelů**, služební příspěvek na bydlení **nenáleží**, v praxi ale nastávají situace, kdy je voják, který je jmenován do vojenské hodnosti v hodnostním sboru čekatelů, určen do dispozice (např. proto, že nelze rozhodnout o jeho služebním zařazení). Takový voják není služebně zařazen, proto se na něj věta druhá nevztahuje a příspěvek mu bude náležet. Služební příspěvek na bydlení **nenáleží** také vojákovi, který byl určen do **dispozice** z důvodu poskytnutí dovolené bez nároku na peněžní

náležitosti delší než 30 dnů, pro nezděstnost, nejdříve však po třicátém dni, nebo uvalení vazby, popř. z dalších zákonem stanovených důvodů.

V minulosti právní úprava v této oblasti stanovovala, že pokud žije ve společné domácnosti více vojáků, náleží služební příspěvek každému rovným dílem. Po zohlednění všech rozhodných skutečností bylo v rámci novely zákona z roku 2017 toto pravidlo zrušeno a nyní se poskytuje služební příspěvek na bydlení každému vojákovi, s výjimkou případů uvedených v § 61a odst. 2 zákona.

Vzhledem k tomu, že se vojákovi výše služebního příspěvku na bydlení zvyšuje za každého člena rodiny, není důvodné toto zvýšení aplikovat i u manžela nebo druha vojáka. Pro tyto vojáky se stanovuje, že zvýšení na nezaopatřené děti, se kterými žijí ve společné domácnosti, přísluší pouze jednomu z manželů, popřípadě jen druhu nebo družce.

V rámci harmonizace služebního a rodinného života může nabízet MO možnost společné **rekreace vojáka a jeho rodiny**. Jedná se zejména o pobyty realizované v objektech státní příspěvkové organizace Vojenská lázeňská a rekreační zařízení (VLRZ) v rozsahu 7 dnů. Tyto pobyty se vojákům poskytují s přihlédnutím k náročnosti jejich služby a **za úplatu**. Rekreace může být poskytnuta buď jen vojákovi samotnému, nebo jen společně vojákovi a jeho rodině. Vnitřní předpis stanoví, že voják může rekreaci čerpat nejvýše jednou v kalendářním roce. V případě, že služební poměr netrval celý rok, může být rekreace poskytnuta a využita jen v době, kdy ještě služební poměr vojáka trvá.

V případě, že se voják nikoli svou vinou dostane do vážné sociální situace, může požádat ministra obrany o poskytnutí **jednorázové peněžní výpomoci**. Výhradně ministr obrany může rozhodnout o poskytnutí nenávratné peněžní výpomoci a to až do výše dvacetinásobku minimální mzdy.

K umožnění lepšího uplatnění na trhu práce po zániku služebního poměru slouží institut **rekvalifikace**. Touto se rozumí zejména získání nové kvalifikace a zvýšení, rozšíření nebo prohloubení dosavadní kvalifikace, včetně jejího udržování. Ministerstvo obrany může zabezpečit vojákovi rekvalifikaci, pokud trval jeho služební poměr alespoň 5 let. O poskytnutí rekvalifikace musí voják požádat. Ministerstvo obrany, resp. Agentura personalistiky AČR, každý rok zveřejňuje nabídku rekvalifikačních kurzů na příští kalendářní rok. Náklady na rekvalifikaci platí MO. Při účasti na rekvalifikačním kurzu má voják nárok na služební plat a cestovní náhrady. Rekvalifikační kurz trvá nejdéle 3 měsíce a musí být ukončen do dne zániku služebního poměru.

Příspěvek státu na pohřeb vojáka lze poskytnout v případech, kdy služební poměr vojáka zanikne úmrtím mimo válečný stav na území ČR. Na přání pozůstalých zabezpečí příslušný útvar

úhradu nákladů za rakev a převoz těla do místa pohřbu nebo jednoduchý pohřeb včetně nákladů na dopravu, proběhne-li pohřeb na jiném místě, než voják zemřel. Pokud voják zemře v zahraničí, nese stát uvedené náklady jen v případě, že voják v zahraničí konal službu.

Pohřeb s vojenskými poctami a ve vojenském stejnokroji může být vypraven vojákovi, který zemřel v době trvání služebního poměru nebo i **bývalému vojákovi**, kterému bylo při propuštění povoleno nosit vojenský stejnokroj při slavnostních příležitostech. Projevení vojenské pocty (čestná stráž u rakve, střelba čestné salvy, vojenská hudba) v průběhu pohřbu zabezpečuje příslušné krajské vojenské velitelství po dohodě s rodinou vojáka.

4.2 Poskytování služebního platu

Odměňování vojáků je od roku 2015 upraveno přímo v zákoně o vojácích z povolání. Nová úprava je odlišná od předchozí, kdy byl plat vojáků stanoven zvláštním zákonem o platu. Vojáci mají nárok na **služební plat**, který jim náleží za výkon služby. Plat je stanoven s přihlédnutím ke služebnímu zařazení, podmínkám výkonu služby a také ke službě přesčas v rozsahu do 150 hodin v kalendářním roce.

Služební plat se skládá až ze sedmi složek. Základní složkou platu je **služební tarif**, který vojákovi náleží podle hodnosti, která je stanovena na služební místo, na kterém je voják zařazen. Minimální výše služebních tarifů pro jednotlivé hodnosti je stanovena v § 68 zákona o vojácích z povolání. Jejich faktická výše je stanovena NV č. 59/2015 Sb.

Výkonnostní příplatek je motivační složkou služebního platu. Jeho dosažení záleží na každoročním služebním hodnocení, které provádí nadřízený voják. Při dosažení hodnocení **výtečně** (1) náleží vojákovi příplatek (nebo zvýšení) ve výši 2 %, při hodnocení velmi dobře (2) se jedná o polovinu. Toto pravidlo platí pro vojáky v hodnostech **svobodník až nadpraporčík**. Pro vojáky v hodnostech **poručík až podplukovník** se jedná o navýšení o 1,5 % a 0,75 %. Vojákům v hodnostech štábní praporčík, plukovník a generálům výkonnostní příplatek **nepřísluší**. Výkonnostní příplatek může dosáhnout výše až 20 % u poddůstojníků a praporčíků a nejvýše 15 % u důstojníků. Pokud je voják hodnocen známkami vyhovující, tak se příplatek snižuje a při nevyhovujícím hodnocení výkonnostní příplatek vojákovi nenáleží.

Při výkonu služby v zahraniční operaci koná voják službu náročnější a rizikovější, než při běžném výkonu služby v ČR. Tato náročnost služby je kompenzována **příplatkem za službu v zahraničí**. Tento příplatek je stanoven v rozsahu 500 až 2 500 Kč denně, přičemž lze jeho horní hranici navýšit až na dvaapůlnásobek (tj. 6 250 Kč). Pro konkrétní zahraniční operaci, případně její složku se stanoví výše příplatku s přihlédnutím ke zdravotním rizikům a stresu z boje. Příplatek se

poskytuje vojákům podle zařazení do čtyř hodnotných sborů (1. mužstvo a poddůstojníci, 2. praporčíci, 3. nižší důstojníci, 4. vyšší důstojníci a generálové). Vojáci si mohou v zahraniční operaci zvolit výplatu zálohy v cizí měně v hotovosti. Tento příplatek nepodléhá zdanění, není ale ani součástí průměrného služebního platu a také nemá vliv na výši výsluhových náležitostí.

Výkon služby ve složitých režimech, s rizikem neuropsychické zátěže nebo s rizikem ohrožení života a zdraví vojáka je kompenzován poskytnutím **zvláštního příplatku**. Při souběhu nároků na příplatky přísluší vojákovi jen jeden a to v nejvyšším stupni. Rozsah zvláštního příplatku je 600 až 8 000 Kč. Výše příplatků jsou rozděleny podle činností do tří **rizikových skupin**. Do **první** patří výkonní vojenští letci, příslušníci speciálních sil a vojenští policisté, zajišťující ochranu ministra obrany. **Druhou** rizikovou skupinu tvoří vojáci řídicí letový provoz, výsadkáři, pyrotechnici, vojenští policisté, zpravodajci a předsunutí letečtí návodčí. **Třetí** skupina je tvořena zejména vojenskými zdravotníky působícími na operačních sálech, hasiči, techniky a zbrojíři letadel, příslušníky PVO, potápěči, instruktory speciální tělesné přípravy, záchranáři, radiačními a chemickými průzkumníky a meteorology. Příplatek náleží také za pravidelný výkon ve dvou nebo třisměnném režimu nebo v nepřetržitém režimu výkonu služby. Podrobnější úpravu stanoví vláda nařízením a vnitřní předpis ministerstva (RMO č. 14/2016 Věstníku *Peněžní náležitosti a další peněžní plnění vojáků z povolání a vojáků v záloze ve službě*).

Výlučné postavení velitele útvaru nebo jiného vedoucího organizačního celku je vyjádřeno poskytnutím **příplatku za zvýšenou odpovědnost** až ve výši 15 % služebního tarifu. Tento příplatek je podrobněji upraven vnitřním předpisem, který stanoví rozdělení organizačních celků do čtyř kategorií. Velitel celku I. kategorie (brigáda, letecká základna) má příplatek 15 %, ve II. kategorii (např. pluk, prapor, Univerzita obrany) 12 %, ve III. 8 % a ve čtvrté (např. ředitel KVV) je to 5 % ze služebního tarifu. Na tento příplatek má nárok i voják, který je pověřen výkonem služby nebo který zastupuje velitele. Pokud nařízená služební pohotovost zasahuje vojákovi nejméně do 10 dnů v kalendářním měsíci, má nárok na **příplatek za služební pohotovost** ve výši 1 500 Kč a v případě služební pohotovosti v rozsahu nejméně 20 dnů v kalendářním měsíci přísluší tento příplatek ve výši 3 000 Kč.

Poslední, sedmou složkou služebního platu je **odměna**. Tu může voják dostat za splnění mimořádného nebo zvlášť významného služebního úkolu. Jedná se tedy také o motivační složku služebního platu. Tuto odměnu je třeba odlišovat od kázeňské odměny udělené podle § 52 zákona o vojácích z povolání.

4.3 Služební plat ve zvláštních případech

Služební plat náleží vojákově také v případech, kdy sice nekoná službu ve svém služebním zařazení, ale nastanou zvláštní, zákonem předpokládané skutečnosti. Takto má voják **nárok na služební plat** mj. při čerpání řádné dovolené, při studijním volna, při preventivní rehabilitaci nebo služebním volna. V určitých situacích je vhodné zachovat jistotu vojákově, že nedojde k negativní změně jeho odměňování a k tomu slouží institut **zachovaného služebního platu**. Ten se určí jako součet služebního tarifu a výkonnostního příplatku. Toto se použije zejména při určení vojáka do dispozice, při vyslání do zahraniční operace nebo ke studiu.

Pokud je voják dočasně **neschopen k výkonu služby pro nemoc nebo úraz**, přísluší mu služební plat po dobu prvního měsíce neschopnosti. Stejně jako u všech ostatních zaměstnanců nepřísluší ani vojákově plat za první tři dny dočasné neschopnosti. V případě, že si voják způsobil nemoc nebo úraz úmyslně, tak mu služební plat nenáleží. Ke krácení platu dojde také v případě, že nemoc nebo úraz vznikl zaviněnou účastí ve rvačce nebo jako následek opilosti.

Plat, který vojákově náleží, se vyplácí v následujícím kalendářním měsíci. Služební plat se vyplácí v zákonných penězích (korunách českých), zaokrouhluje se na celé koruny nahoru a od roku 2015 se poskytuje **pouze bezhotovostně**, nejvýše na dva účty u banky. Výplata v hotovosti je možná pouze **výjimečně**. Voják má nárok na písemný doklad, obsahující informace o složkách platu („výplatní páska“). **Srážky z platu** lze provádět jen na základě dohody o srážkách. Bez dohody lze provést pouze srážky stanovené zákonem (např. daně, sociální a zdravotní pojistné, exekuce nařízené soudem).

4.4 Náborový, kvalifikační, stabilizační příspěvek a cestovní náhrady

Ministerstvo obrany může při povolání do služebního poměru poskytnout **náborový příspěvek** vojákově, který vystudoval jinou než vojenskou nebo policejní střední nebo vysokou školu a zaváže se setrvat po stanovenou dobu ve služebním poměru. Rozsah náborového příspěvku je stanoven na 30 až 250 tisíc Kč, podle dosažené kvalifikace a doby trvání služebního poměru. Vojákově se tento příspěvek nevyplácí najednou, ale postupně. První pětinu obdrží po půl roce služby, dalších 30 % po roce a celou částku až po 24 měsících trvání služebního poměru.

Kvalifikační příspěvek může obdržet voják, který dosáhl vyššího stupně vzdělání (maturita, bakalář, magistr) samostatně, bez vyslání služebním orgánem (nedošlo k uzavření dohody o zvýšení nebo rozšíření vzdělání) a byl nově zařazen na služební místo s požadovaným vyšším vzděláním. V obou případech se jedná o **fakultativní** dávku a rozhoduje o ní příslušný služební orgán. Podrobnosti stanoví vyhláška MO č. 146/2015 Sb., o stanovení výše náborového příspěvku, výše kvalifikačního

příspěvku, výše a postupu při přiznávání cestovních náhrad a náhrad při povolání do služebního poměru a při přeložení poskytovaných vojákům.

Stabilizační příspěvek náleží vojákově za každý ukončený měsíc výkonu služby. Nárok na tento příspěvek nemají vojáci, kteří se připravují k výkonu služby studiem nebo výcvikem (čekatelé, základní výcvik) a ti, kteří měli neomluvenou absenci ve službě. Základní výše stabilizačního příspěvku je **7 000 Kč**. Pro vojáky konající službu ve zvláštní odbornosti, může být stabilizační příspěvek navýšen a to až do čtyřnásobku. Seznam speciálních odborností je stanoven v NV č. 68/2015 Sb., o stanovení seznamu speciálních odborností a činností nezbytných pro plnění úkolů ozbrojených sil a Vojenské policie a výše stabilizačního příspěvku. Seznam odborností a výše příspěvku se mění podle potřeby ozbrojených sil. V současnosti jsou stanoveny výše příspěvku nad základní sazbu na 9 000, 10 000, 11 000, 14 000, 16 900 a 21 000 korun. Nejvyšší sazba přísluší náčelníkovi Generálního štábu AČR.

Při **služebních cestách a odvelení** vojákově náleží **cestovní náhrady**, kterými jsou stravné, náhrada prokázaných jízdních výdajů, náhrada prokázaných výdajů za ubytování, náhrada prokázaných nutných vedlejších výdajů a náhrada jízdních výdajů za cesty z místa konání služební cesty do místa trvalého pobytu. Pokud voják poruší podmínky pro vykonání služební cesty, tak jak mu je stanovil nadřízený, můžou mu některé náhrady být kráceny. Stejně podmínky platí i při odvelení. Zákon stanoví také pravidla pro cestovní náhrady při zahraničních služebních cestách. Výše stravného je stanovována zpravidla na každý kalendářní rok vyhláškou Ministerstva práce a sociálních věcí (pro rok 2017 se jedná o vyhlášku č. 440/2016 Sb.). Sazby stravného přísluší podle doby trvání služební cesty (5–12 hodin, 12–18 hodin a déle než 18 hodin). Pro vojáky platí sazba, která je průměrem krajních hodnot stravného stanoveného výše uvedenou vyhláškou (v roce 2017 je to 79 Kč, 121 Kč a 188 Kč).

4.5 Naturální náležitosti vojáků

Naturální náležitosti vojáků, tedy **proviantní, výstrojní a přepravní náležitosti**, mají materiálně zabezpečit průběh vojenské činné služby vojáků, který odpovídá plnění služebních úkolů. Regulaci naturálních náležitostí vojáků z povolání obsahuje hlava IV části páté zákona, upřesnění je obsaženo ve vyhlášce č. 266/1999 Sb., o způsobu zabezpečování bezplatného stravování, výstrojních a přepravních náležitostí a o zabezpečování ubytování vojáků z povolání. Tzv. naturální a peněžní náležitosti vojáků v záloze jsou pak upraveny v části IV zákona č. 45/2016 Sb., o službě vojáků v záloze, kde jsou mezi naturální náležitosti zařazeny proviantní, výstrojní a cestovní náležitosti a ubytování, a dále v prováděcí vyhlášce č. 287/2016 Sb., o rozsahu a způsobu poskytování proviantních a výstrojních náležitostí vojákům v záloze ve službě.

Proviantní náležitosti představují **nárok vojáka na poskytnutí bezplatného stravování**, a to ve dvou zákonem stanovených případech – pokud má voják nepřetržitou službu, která trvá alespoň 24 hodin, a dále při výkonu zvláštních profesí (např. výkonnému letci ode dne jmenování do výcvikové skupiny, koná-li nepřetržitý praktický výcvik v létání, do dne vyřazení nebo vyloučení z výcvikové skupiny, dále výkonnému výsadkáři ode dne zahájení nepřetržitého praktického výsadkářského výcviku do dne skončení nepřetržitého praktického výsadkářského výcviku) a činností (např. vojákovi, který zabezpečuje letovou akci, a to po celou dobu její přípravy a konání, nebo vojákovi odvelenému do zahraniční operace, pokud k zabezpečení své činnosti nedostává stravné od mezinárodní vládní organizace, a to po dobu vyslání).

Bezplatné stravování se zabezpečuje **výdejem jídla** – snídaně, oběda a večeře. Jídlo se vydává formou teplého jídla, nebo studeného jídla, anebo potravin k samostatné nebo skupinové přípravě jídla. Jídlo a potraviny musí odpovídat stravním dávkám (rozlišuje se přitom základní stravní dávka, stravní dávka pro letce a stravní dávka pro výsadkáře), přídavkům potravin, jejich energetickým normám a výživovým hodnotám stanoveným v příloze č. 1 vyhlášky č. 266/1999 Sb., o způsobu zabezpečování bezplatného stravování, výstrojních a přepravních náležitostí a o zabezpečování ubytování vojáků, a průměrné skladbě spotřeby potravin stanovené v příloze č. 2.

Zákonem předvídanou alternativou k poskytnutí bezplatného stravování vojáka je **náhrada v penězích**, jež se ovšem poskytne tehdy, nelze-li zabezpečit bezplatné stravování výdejem jídla nebo potravin nebo rozhodne-li o tom služební orgán. Náhrada v penězích se vyplácí za jednotlivá jídla, která měla být vydána, a to ve výši jejich finanční hodnoty.

Další druh naturálních náležitostí, **tzv. výstrojní náležitosti**, se váží k vojenské výstroji. Výstrojní náležitosti jsou vymezeny jako vojenská výstroj a dále služby, které se bezplatně poskytují k zabezpečení povinnosti vojáka v době výkonu služby nosit vojenský stejnokroj. Výstrojní náležitosti se pak zabezpečují **výdejem vojenské výstroje a bezplatnými službami** nebo **náhradou v penězích**.

Vojenskou výstroj tvoří dle § 2 zákona o ozbrojených silách oděv, prádlo, obuv a jiná výbava vojáka v činné službě, nutná k výkonu služby, k zabezpečení výcviku a plnění jeho úkolů; vojenský stejnokroj tvoří stanovené součástky vojenské výstroje určené pro jednotné vystrojení ozbrojených sil, které jsou charakterizovány barvou, stříhem, odznaky, rukávovými znaky a hodnotným označením. **Bezplatnými službami** se rozumí praní, chemické čištění, úpravy, opravy a údržba výstrojních součástí.

Vojáci v činné službě jsou zabezpečeni výstrojí, která je vydávána vojákovi do vlastnictví formou základní výbavy. Po uplynutí zkušební doby se dále vojákovi vydává do vlastnictví zvýšená výstrojní norma (pro vojáky v zahraničních operacích, pro příslušníky zařazené do kategorie

nasaditelné, částečně nasaditelné jednotky a pro vybrané specialisty), která zůstává při zániku služebního poměru ve vlastnictví vojáka. Při opětovném povolání do služebního poměru (pokud je to nejméně 24 měsíců od ukončení dřívějšího služebního poměru) je vojákově opět bezplatně vydávána plná základní výbava. Voják, jehož služební poměr zanikl před uplynutím 2 let ode dne vzniku služebního poměru, je v určitých, zákonem stanovených případech, povinen MO nahradit v penězích poměrnou část nákladů za vydanou vojenskou výstroj.

Nárok na výstrojní náležitosti **nemá** voják po dobu určení do dispozice z důvodu: dočasného zproštění výkonu služby, mateřské dovolené obdobně jako u žen v pracovním poměru, rodičovské dovolené, rodičovské dovolené po dobu, po kterou se mu poskytuje peněžitá pomoc v mateřství podle zákona o nemocenském pojištění, dovolené bez nároku na peněžní náležitosti delší než 30 dnů, po kterou je nezvěstný, nejdříve však po třicátém dni či vazby.

MO zajišťuje vojákově plnění, která spočívají v **zajištění bezplatné přepravy** v následujících, zákonem předvídaných, případech:

- při cestě na preventivní rehabilitaci,
- při cestě na mimořádnou rehabilitaci,
- při cestě na léčebnou péči,
- při přestěhování v důležitém zájmu služby (v tom případě se poskytuje bezplatná přeprava pro příslušníky domácnosti, kteří se stěhují spolu s ním, bezplatně se přestěhuje i bytové zařízení),
- při cestě na řádnou dovolenou (jednou v kalendářním roce, při společné rekreaci nebo rekreačním pobytu i jeho manželce a nezaopatřeným dětem).

V souladu s vyhláškou č. 266/1999 Sb., o způsobu zabezpečování bezplatného stravování, výstrojních a přepravních náležitostí a o zabezpečování ubytování vojáků z povolání, ve znění pozdějších předpisů, se vojákově a příslušníkům jeho domácnosti zabezpečuje přeprava nebo náhrada jízdních výdajů při přestěhování v důležitém zájmu služby, a to za cestu z místa dosavadního trvalého pobytu do místa nového trvalého pobytu. Vojákově a příslušníkům jeho domácnosti náleží náhrada jízdních výdajů jako při služební cestě. Při zániku služebního poměru podle § 18 písm. a), h), i) a j) nebo podle § 19 odst. 1 písm. a), b), c), e), h) a k) zákona se poskytuje vojákově bezplatná přeprava do místa trvalého pobytu nebo hraničního přechodu na území ČR.

Jako **alternativa** k bezplatné přepravě je stanovena **peněžitá náhrada prokázaných jízdních výdajů**. Voják může po předchozím souhlasu nadřízeného použít i jiné než služební silniční motorové vozidlo; pak mu náleží náhrada ve výši jízdních výdajů, které by mu náležely, pokud by využil vlaku

nebo autobusu dálkové přepravy. Vnitřním předpisem je stanoveno, že použití soukromého vozidla ke služební (pracovní) cestě může velitel vojenského útvaru povolit za těchto podmínek:

- je-li to hospodárnější nebo efektivnější,
- soukromé vozidlo je technicky způsobilé k provozu na pozemních komunikacích,
- pro soukromé vozidlo je uzavřeno pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla (tzv. povinné pojištění) a pojištění pro případ poškození, zničení a odcizení v tuzemsku (tzv. havarijní pojištění), při cestě do zahraničí i v zahraničí.

4.6 Zdravotní péče, zdravotní služby, zdravotní a nemocenské pojištění

Jednou z podmínek pro povolání do služebního poměru vojáka je dle § 3 zákona zdravotní způsobilost k výkonu služby. Odpovídající zdravotní stav je požadován nejen od uchazeče o povolání do služebního poměru vojáka z povolání, ale také u vojáka po celou dobu výkonu vojenské činné služby. K tomu má přispívat i systém zdravotní péče poskytované vojákům ze strany státu.

Zdravotní služby, podmínky jejich poskytování a s tím spojený výkon státní správy, druhy a formy zdravotní péče, práva a povinnosti pacientů a poskytovatelů zdravotních služeb obecně upravuje zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů. **Zdravotní péče** ve smyslu tohoto zákona je podmnožinou širšího pojmu **zdravotní služby**, který kromě samotné zdravotní péče zahrnuje ještě další činnosti (transfuzní služby a krevní banky odběry tkání a orgánů, nakládání s tělem zemřelého, dopravní služba, apod.).

Péči o zdravotní stav vojáka po celou dobu služebního poměru **zabezpečuje stát prostřednictvím MO**. V zájmu ochrany zdraví osob a vojenských kolektivů může MO nařizovat mimořádné preventivní prohlídky a protiepidemická opatření, včetně očkování, diagnostických zkoušek a léčení přenosných nebo jinak společensky závažných onemocnění, izolace a karanténních opatření. V rámci tohoto zmocnění tak dochází nejen k mimořádným kontrolám, ale i pravidelným – každoroční lékařská prohlídka vojáka, vyšetření před odjezdem do zahraniční operace (včetně odběru krevního séra), prohlídka po návratu ze zahraniční operace.

Stát poskytuje vojákům zdravotní služby prostřednictvím **poskytovatelů zdravotních služeb**, kteří jsou v zákoně vymezeni obecně, typově, nikoli svým názvem. Konkrétně se jedná o tzv. vojenské poskytovatele zdravotních služeb, a to na základě uděleného oprávnění MO k poskytování zdravotních služeb ve zdravotnických zařízeních jím zřízených. Nejsou-li vojenští poskytovatelé, tak zdravotní služby mohou poskytovat i jiná (civilní) zdravotnická zařízení na základě smlouvy o poskytování zdravotních služeb vojákům uzavřené se zdravotní pojišťovnou.

Bližší podmínky poskytování zdravotní péče a zdravotních služeb ve vojenských zdravotnických zařízeních v současnosti upravuje vyhláška MO č. 156/2015 Sb., o podmínkách poskytování zdravotních služeb vojenskými poskytovateli, oborech ambulantní péče, u kterých voják může uplatnit svobodnou volbu poskytovatele zdravotních služeb, a podmínkách organizace plnění úkolů vojenských fakultních nemocnic (o podmínkách poskytování zdravotních služeb vojenskými poskytovateli). Vymezuje jak poskytované zdravotní služby (zajištění ambulantní a lůžková péče, posuzování dočasné pracovní neschopnosti a zdravotní způsobilosti, zdravotnická dopravní služba apod.), tak zároveň označuje vojenská zdravotnická zařízení s vymezením předmětu jejich činnosti (např. Centra zdravotních služeb, Odbor letecké záchranné služby a urgentní medicíny, polní nemocnice, Odbor biologické ochrany, vojenské nemocnice, Ústřední vojenská nemocnice – Vojenská fakultní nemocnice, Ústav leteckého zdravotnictví se sídlem v Praze, Vojenský rehabilitační ústav ve Slapech, Vojenské lázeňské léčebny, Vojenský zdravotní ústav se sídlem v Praze, Centrum zdravotnického materiálu v Bystřici pod Hostýnem atd.).

U vojáků je omezeno právo na svobodný výběr zdravotní pojišťovny, přičemž toto omezení vychází z čl. 41 Listiny. Voják je tak **ze zákona pojištěn u Vojenské zdravotní pojišťovny** (kód pojišťovny 201), jež od roku 1993 zajišťuje lékařskou péči ve vojenských i civilních zdravotnických zařízeních. U Vojenské zdravotní pojišťovny jsou dle zákona o veřejném zdravotním pojištění pojištěni vojáci v činné službě (s výjimkou vojáků v záloze povolaných k vojenskému cvičení nebo službě v operačním nasazení) a dále žáci vojenských škol, kteří se připravují na službu vojáka z povolání a nejsou vojáky v činné službě (dnes žáci Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové).

Nemocenské pojištění je v současnosti upraveno jednotně zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, podle něhož jsou vojáci účastníky nemocenského pojištění a vyplývají jim stejná práva i povinnosti. Nemocenské pojištění je systémem zabezpečujícím vojáky v případě dočasné neschopnosti ke službě pro nemoc nebo úraz, těhotenství a mateřství. Vojákům náleží za předpokladu splnění podmínek stanovených zákonem nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství a vyrovnávací příspěvek v mateřství a v těhotenství. Vojákům naopak nenáleží ošetrovné, neboť jim v těchto případech přísluší služební volno z důvodu existence překážky ve službě podle § 39 zákona.

Vojákům náleží ze zákona služební plat po dobu dočasné neschopnosti podle § 68k zákona, a to po dobu prvního měsíce dočasné neschopnosti ke službě pro nemoc nebo úraz, s výjimkou prvních 24 hodin (tři dny) doby, kdy měla být služba podle rozvrhu konána, nebo nejdéle po dobu 12 měsíců od počátku dočasné neschopnosti ke službě pro nemoc nebo úraz, které voják utrpěl při výkonu služby,

v přímé souvislosti s ním nebo pro výkon služby. Jde o významný benefit, který souvisí s fyzickou náročností vojenské služby a podmínkami ve kterých vojáci plní služební úkoly.

Porušil-li voják v době své dočasné neschopnosti ke službě pro nemoc nebo úraz:

- povinnost zdržovat se v místě pobytu nebo dodržovat rozsah povolených vycházek anebo
- povinnost umožnit kontrolu a poskytnout nezbytnou součinnost k provedení kontroly dodržování režimu dočasně služby neschopného vojáka podle zákona o nemocenském pojištění, může mu být služební plat po dobu dočasné neschopnosti ke službě se zřetelem na závažnost porušení snížen nebo odejmut.

Podle organizačního řádu MO vykonává působnost služebního orgánu nemocenského pojištění Odbor platové politiky sekce státního tajemníka Ministerstva obrany, realizaci zajišťuje Oddělení nemocenského pojištění.

Preventivní rehabilitace představuje specifické plnění (benefit) pro vojáka, sloužící k regeneraci sil a upevnění jeho zdravotního stavu. Je doplňkem k institutu řádné dovolené vojáka, od kterého se ale odlišuje tím, že preventivní rehabilitaci organizuje služební orgán.

Nárok na preventivní rehabilitaci vzniká:

- trval-li jeho služební poměr alespoň 10 let, bez ohledu na dosažený věk,
- nebo dosažením věku 35 let, bez ohledu na dobu trvání služebního poměru,
- nebo na základě doporučení ošetřujícího lékaře, a to i před dosažením věku 35 let,
- nebo v závislosti na služebním zařazení, které musí trvat alespoň jeden rok.

Základní **rozsah** preventivní rehabilitace činí 14 kalendářních dnů. Zákon ani výše uvedená prováděcí vyhláška nestanovují formu provádění preventivní rehabilitace, pouze § 97 odst. 2 zákona předvídá jako jednu z forem preventivní rehabilitace lázeňskou léčebně rehabilitační péči. Náklady na preventivní rehabilitaci nese stát, hradí je MO. Jedná se zejména o úhradu pobytu, stravování a poskytnutého rehabilitačního programu, včetně přepravních náležitostí dle § 92 zákona. Vojákovi se poskytuje bezplatná přeprava nebo náhrada jízdních výdajů v penězích při cestě z místa trvalého pobytu vojáka nebo místa stálého výkonu služby na preventivní nebo mimořádnou rehabilitaci a na léčebnou péči a zpět.

Právní institut **mimořádné rehabilitace** umožňuje vojákům, kteří nesplňují podmínky pro poskytnutí preventivní rehabilitace podle ustanovení § 97 zákona, využít mimořádnou rehabilitaci, kterou organizuje a náklady s ní spojené hradí MO. Adresátem jsou vojáci v zahraničních operacích (sloužící v zahraničí), kterým po namáhavé a nejméně 90denní službě, může být poskytnuta mimořádná rehabilitace **v rozsahu** 14 dní. Uplatňuje se princip poskytnutí na žádost, z dikce právní normy ovšem nevyplývá právní nárok na toto plnění. Na základě zkušeností z dosavadní praxe se prodloužila

s účinností od 1. července 2015 doba k čerpání mimořádné rehabilitace po návratu ze zahraniční operace z 30 na 60 dnů. Při **souběhu** mimořádné rehabilitace s nárokem na preventivní rehabilitaci v témže kalendářním roce se poskytuje vojákovi pouze preventivní rehabilitace; naopak při souběhu mimořádné rehabilitace s nárokem na zvláštní dovolenou se poskytne pouze mimořádná rehabilitace.

4.7 Bezpečnost a ochrana zdraví při výkonu služby

V části šesté zákona jsou vymezeny **základní principy ochrany bezpečnosti a zdraví**, které vyplývají z ústavního pořádku a musí se tedy uplatnit i při službě vojáka. Zdůrazněn je zejména princip prevence a ochranná funkce práva. Bezpečnost a ochrana zdraví je stanovena obdobně jako v § 86 a násl. zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů („Bezpečnost a ochrana zdraví při výkonu služby“) nebo v části páté zákoníku práce („Bezpečnost a ochrana zdraví při práci“).

Prevence rizik je vnímána jako soustavná systematická činnost služebních orgánů s cílem předcházet rizikům, odstraňovat vyskytující se rizika a minimalizovat neodstranitelná rizika. Vymezeny jsou taktéž **všeobecné preventivní zásady**, konkrétně omezování vzniku rizik, odstraňování rizik u zdroje jejich původu, přizpůsobování podmínek výkonu služby potřebám vojáků s cílem omezit působení negativních vlivů výkonu služby na jejich zdraví a plánování při provádění prevence rizik.

Služebním orgánům je adresována **obecná povinnost zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví vojáků při výkonu služby** s ohledem na rizika pro jejich životy a zdraví a přijímat opatření k prevenci rizik; tuto povinnost mají i vůči fyzickým osobám, které se s jejich vědomím zdržují v prostorech, za které odpovídají. **Služební orgány jsou dále povinny** zajistit vojákům školení o právních předpisech a vnitřních předpisech k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví vojáků při výkonu služby, pravidelně ověřovat jejich znalost, vyžadovat a kontrolovat jejich dodržování, vést o tom evidenci, přijmout nezbytná opatření pro první pomoc, poskytovat vojákům osobní ochranné prostředky, mycí, čisticí a dezinfekční prostředky, jestliže to vyžaduje výkon služby. Náklady při ochraně bezpečnosti a zdraví při službě vojáka hradí MO.

Novelizovaná právní úprava zákona na úseku ochrany bezpečnosti a zdraví při službě vojáka upřesnila **povinnost vojáků** „nezneužívat návykové látky“, což vyloučilo postih vojáků, kteří pouze užívají „léčivé přípravky“, které obsahují jisté množství návykové látky či prekursory. Dále byla výslovně stanovena povinnost vojáků nenastupovat pod vlivem alkoholu a návykových látek k výkonu služby, což s sebou nese povinnost vojáka zdržet se zneužití návykové látky i v době mimo výkon služby, protože působení alkoholu a návykových látek je dlouhodobější. Zároveň byl touto novelou formulován zákaz kouření ve vojenských objektech s výjimkou vyhrazených prostor. Voják má také nově stanovenou

povinnost podrobit se preventivním lékařským prohlídkám stejně jako jiní zaměstnanci podle zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách a jeho prováděcí vyhlášky ministerstva zdravotnictví č. 79/2013 Sb., o provedení některých ustanovení zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách (vyhláška o pracovnělékařských službách a některých druzích posudkové péče).

Odbornou dozorovou činnost nad bezpečností a ochranou zdraví při výkonu služby vojáků provádí **MO**, konkrétně pak jeho odborný orgán – **Odbor státního dozoru** působící v rámci sekce dozoru a kontroly MO (zajišťuje např. výkon státního odborného dozoru nad bezpečností a ochranou zdraví při výkonu vojenské činné služby dle zákona, bezpečností vojenského materiálu, technických zařízení a bezpečnosti jejich provozu podle zákona o ozbrojených silách, řízení a koordinaci bezpečnosti a ochrany zdraví při výkonu služby vojáků v činné službě, výkon inspekce práce apod.).

4.8 Kontrolní otázky ke kapitole č. 4

1. Jaké jsou složky služebního platu?
2. Jakým způsobem se služební hodnocení projeví v platu vojáka?
3. K jakým účelům slouží náborový, kvalifikační a stabilizační příspěvek?
4. Co to jsou tzv. naturální náležitosti vojáků?
5. Podrobněji vymezte povinnosti služebních orgánů (nadřízených) a vojáků při zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví vojáků při výkonu služby.

5 ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU A JEJÍ NÁHRADA

Právní odpovědnost je jedním z nejdůležitějších právních institutů, bez které by právo nebylo funkční. Odpovědnost plní v právu řadu funkcí. Jednou z důležitých funkcí práva služebního poměru vojáka, v souvislosti s náhradou škody (**majetkové újmy**) nebo **nemajetkové újmy** (např. zdraví, čest, důstojnost, cit), je funkce preventivní. V tomto smyslu jsou vojákům ukládány povinnosti směřující k předcházení škodám (nemajetkovým újmám) na zdraví i na majetku. Povinnost státu (zaměstnavatele) směřuje k zabránění vzniku možné budoucí škody, ale i k odvrácení škody již hrozící. Zákon o vojácích z povolání upravuje ve svých ustanoveních odpovědnost **obecnou** a odpovědnost **speciální**, a to jak ze strany vojáka vůči státu, tak i ze strany státu vůči vojákově. Ustanovení zákona jsou následně podrobněji rozpracovány v RMO č. 47/2013 Věstníku *Předcházení škodám a řešení škod na majetku státu v působnosti Ministerstva obrany*.

5.1 Obecná odpovědnost vojáka

Právní odpovědnost je zvláštní forma právního vztahu, ve kterém dochází na základě porušení právní povinnosti (primární) ke vzniku nové (sekundární) právní povinnosti, která má sankční charakter. Předpokladem pro vznik obecné odpovědnosti vojáka za škodu vůči státu je:

- porušení služebních povinností vojákem při plnění služebních úkolů nebo v souvislosti s ním,
- vznik škody,
- příčinná souvislost mezi porušením služebních povinností a vznikem škody (kauzální nexus) a zavinění na straně vojáka.

Povinnost k náhradě škody vzniká jen tehdy, pokud jsou všechny výše uvedené předpoklady splněny současně. Nejasným může být z hlediska výkladu slovní spojení „při plnění služebních úkolů“, které plně nekoresponduje s širším, ale přesnějším termínem „výkon služby“, jak je uvedeno v § 24 zákona, a také v § 112 upravujícím recipročně odpovědnost státu za škodu způsobenou vojákovi. Ani důvodová zpráva se o této anomálii nezmiňuje, proto doporučujeme v aplikační praxi vycházet z obsahu pojmu „výkon služby“.

Ačkoli pojem škoda není přímo v zákoně (ani v jiném právním předpise) definován, soudní praxe se ustálila na tom, že škodou je třeba chápat takovou újmu, která nastala (a projevuje se) v majetkové sféře poškozeného a je objektivně vyjádřitelná v penězích a je tedy i napravitelná poskytnutím majetkového plnění – naturální restituci nebo penězi. Za skutečnou škodu se považuje prokazatelné zmenšení majetku státu (nebo vojáka) o hodnoty, které bylo nezbytné vynaložit na jeho uvedení do původního (předešlého) stavu, nikoli však na jeho zhodnocení nebo vylepšení.

O vztah příčinné souvislosti půjde tehdy, vznikla-li škoda následkem zaviněného porušení služebních povinností vojákem, tj. že bez něho by škoda nevznikla tak, jak vznikla. Při řešení otázky příčinné souvislosti nepůjde o otázku právní, nýbrž o otázku skutkovou, jenž musí být řešena v konkrétních souvislostech. Půjde tedy o vyřešení otázky, která určitá zcela konkrétní skutková situace byla příčinou zjištěné škody. Nepůjde o jakoukoli, třeba i jen nepřímou souvislost, ale jen o souvislost přímou.

Voják nikdy neodpovídá za škodu, kterou nezavinil. Zavinění může mít formu úmyslu či nedbalosti. Při úmyslně způsobené škodě lze **po vojákov**i (podle hlavy II. části sedmé zákona, v obdobné situaci i **po státu**) z hlediska rozsahu spravedlivě požadovat plnění vzniklé v důsledku poklesu majetku státu, a také plnění spočívající v tom, že u poškozeného státu naopak nedošlo k zvýšení (rozmnožení) majetku, které by bylo možné – nebýt škodné události – důvodně očekávat.

Služebněprávní vztah není omezen jen na výkon a dobu služby. Jako další předpoklad obecné odpovědnosti vojáka za škodu je porušení povinnosti **v přímé souvislosti s výkonem služby**. V přímé souvislosti s plněním služebních úkolů jsou jednání potřebná k výkonu služby a jednání během služby obvyklá nebo nutná před počátkem služby nebo po jejím skončení. **V přímé souvislosti s plněním služebních úkolů není** cesta do služby a zpět, stravování, ošetření, vyšetření ve zdravotnickém zařízení, ani cesta k nim a zpět, nekoná-li se ve vojenském objektu. Vyšetření ve zdravotnickém zařízení, které se koná na rozkaz nadřízeného, nebo vyšetření, které se koná v souvislosti se službou v noci, ošetření při první pomoci a cesta k nim a zpět jsou úkony v přímé souvislosti s výkonem služby (srov. § 128 zákona).

Způsobí-li škodu voják při jednání, na kterém se podílel i stát jednáním nebo opomenutím jednání ze strany za něj jednajících osob (např. vydáním příkazu v rozporu s právními předpisy), odpovědnost vojáka (a tím i částka náhrady škody) se poměrně omezí. Voják odpovídá pouze za škodu, kterou svým zaviněním způsobil sám. V řízení o náhradě škody u obecné odpovědnosti má poškozený stát procesní povinnost tvrdit (**důkazní břemeno**) a posléze prokázat všechny předpoklady potřebné pro vznik odpovědnosti za škodu.

5.1.1 Vyloučení z odpovědnosti

Specifický charakter vojenské služby a podmínky jejího výkonu jsou spojeny s vyšší mírou rizika vzniku škody (hrozby) jak na majetku státu nebo třetích osob. Zákon tak stanovuje zvláštní okolnosti, za kterých nevznikne vojákovu odpovědnost za škodu z důvodu nenaplnění některé ze zákonných podmínek pro vznik odpovědnosti. Doplnuje však i zvláštní okolnosti, které převažují i nad naplněním znaků odpovědnosti, kdy by ale bylo nespravedlivé škodu po vojákovu vůbec požadovat.

Rizikem lze nazvat jednání (konáním nebo opomenutím) s nejistým výsledkem s možným nežádoucím stavem. Riziko je vždy odvoditelné a odvozené z konkrétní hrozby. Míru rizika, tedy pravděpodobnost škodlivých následků vyplývajících z hrozby a ze zranitelnosti zájmu, je možno posoudit na základě analýzy rizik, která vychází i z posouzení naší připravenosti hrozbám čelit. Riziko také představuje účinek nejistoty na dosažení cílů nebo pravděpodobnost výskytu nežádoucí události s nežádoucími následky (Terminologický slovník – krizové řízení a plánování obrany státu 2016).

Řádný výkon služby lze chápat jako výkon vědomé rozhodovací činnosti na základě dostatečných informací, konané v dobré víře ve prospěch vojenské služby bez preferování soukromých zájmů, opírající se o racionální základy, vykonávané odborně, po všech stránkách profesionálně. Řádný výkon služby představuje **požadavek potřebné odbornosti** spočívající ve znalostech, zkušenostech a dovednostech. **Odbornost** neznamená dokonalou věcnou znalost všech řízených procesů i postupů využívaných při řízení procesů a získávání informací o nich, nýbrž znalost řízení vojenského útvaru nebo zařízení, schopnost včas rozpoznat nutnost speciální pomoci a schopnost této pomoci využít, tedy vyhodnotit získané informace a využít jich pro rozhodování. K tomu je potřebné přičíst **požadavek loajality** vyjadřující jednoznačnou preferenci zájmů a potřeb vojenské služby a rezignaci na vlastní osobní zájmy i na zájmy jen určité skupiny jedinců. **Akceptovatelným rizikem řádného výkonu služby** je tedy právem omluvitelné jednání, jehož důsledkem může při výkonu služby nastat škodná událost.

Odpovědnost vojáka za nesplnění povinnosti k odvrácení škody je třeba odlišovat od odpovědnosti vojáka za škodu, kterou státu způsobil zaviněným porušením povinností při řádném výkonu služby nebo v přímé souvislosti s ním (§ 101 odst. 1 zákona). Pokud voják splnil prevenční povinnost uloženou v § 99 písm. e) zákona a odvrátil hrozící škodu, případně nebezpečí přímo ohrožující život či zdraví, **neodpovídá za škodu**, kterou v souvislosti s tím způsobil, pokud stav ohrožení sám úmyslně nevyvolal (např. nezaložil požár) a počínal si způsobem přiměřeným okolnostem (např. při odvrácení škody svým počínáním nezpůsobil škodu mnohem větší, než původně hrozila).

5.2 Speciální (kvalifikovaná) odpovědnost vojáka

Kromě obecné odpovědnosti vojáka za škodu zákon upravuje odpovědnost vojáka ve zvláštních (speciálních) případech.

5.2.1 Odpovědnost za nesplnění povinnosti k odvrácení škody

Je-li k odvrácení škody třeba zákroku, je voják povinen takto učinit. Zakročít však nemusí, brání-li mu v tom důležitá okolnost, nebo jestliže by tím vystavil vážnému ohrožení sebe nebo jiné osoby. Na hrozící škodu je voják povinen upozornit nadřízeného. Příslušný paragraf stanovuje povinnost

vojákovi podílet se na náhradě škody v důsledku nesplnění prevenční povinnosti podle § 99 písm. e) zákona.

Na vojákovi, který vědomě **ani neupozornil** nadřízeného na hrozící škodu, **ani nezakročil** proti hrozící škodě (tj. nesplnil prevenční povinnost), ačkoliv by tím bylo zabráněno bezprostřednímu vzniku škody, může nadřízený požadovat, aby se podílel na náhradě škody v rozsahu přiměřeném okolnostem případu, pokud ji není možno uhradit jinak (rozsudek Nejvyššího soudu ČR, 2014).

5.2.2 Odpovědnost za schodek na svěřených hodnotách, které je voják povinen vyúčtovat

Jde o přísnější (speciální, kvalifikovanou) odpovědnost vojáka za svěřené hodnoty, kde manipulace s nimi vyžaduje zvýšenou pozornost odpovědné osoby. Na hodnoty určené k vyúčtování (určené k oběhu nebo k obratu) se uzavírá **dohoda o hmotné odpovědnosti** a voják musí mít možnost osobní dispozice s těmito hodnotami po celou dobu, po kterou mu byly svěřeny. Dohoda o hmotné odpovědnosti může být uzavřena jen s jedním vojákem (**individuální odpovědnost**) nebo lze současně dohodnout, že voják bude na pracovišti s více vojáky, nebo i v kombinaci se zaměstnanci (jejichž odpovědnost se řídí zákoníkem práce), kteří také uzavřeli dohodu o odpovědnosti, a bude s nimi odpovídat za případný schodek společně (**společná odpovědnost**). Předmětem dohody o odpovědnosti mohou být pouze hodnoty vykazující uvedené znaky. Např. dohody o odpovědnosti k motorovému vozidlu jsou neplatné a odpovědnost řidiče za svěřené auto je možno posuzovat jen podle § 101 zákona. Přepravované zboží však hodnotu podle § 104 zákona představuje, i když má charakter základních prostředků nebo předmětů drobné spotřeby. Musí jít vždy o hodnoty, u nichž lze průběžně kontrolovat jejich stav. Předpokladem povinnosti nahradit škodu na svěřených hodnotách je:

- vznik škody (majetkové újmy) ve formě schodku,
- dohoda o (hmotné) odpovědnosti k ochraně hodnot svěřených vojákovi k vyúčtování, která musí být vlastnoručně podepsána,
- zavinění vojáka, které **je zde presumované** (předpokládané).

Předpokládané zavinění znamená, že pokud byl zjištěn schodek na hodnotách svěřených k vyúčtování a voják na základě platné dohody o odpovědnosti za tyto hodnoty převzal odpovědnost, **předpokládá se, že schodek zavinil**. Zákon zde rovněž nevyžaduje, aby stát prokazoval okamžik vzniku schodku, jelikož je na vojákovi – má-li se odpovědnosti za schodek na svěřených hodnotách určených k vyúčtování zprostit zcela, popřípadě zčásti – aby ve smyslu § 103 odstavce 4 zákona tyto skutečnosti prokázal.

Obligatorní (povinnou, nezbytnou) podmínkou platnosti dohody o odpovědnosti vojáka za schodek na svěřených hodnotách, které je povinen vyúčtovat je její **písemná forma**. V případě platné dohody odpovídá voják za škodu způsobenou schodkem v plné výši bez omezení. Nedodržení

předepsané formy zakládá (výhradně) odpovědnost obecnou dle § 101 zákona. Podmínkou platnosti takové dohody ale není provedení **inventury** těchto hodnot. Bližší úpravu provádění inventarizace, kterou se zjišťují schodky, stanoví část pátá zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví – Inventarizace majetku a závazků.

Voják se může odpovědnosti zcela nebo zčásti zprostit, pokud prokáže, že schodek vznikl **zcela nebo zčásti** bez jeho zavinění. Prokazatelnými důvody bývají obvykle:

- zproštění v důsledku úmyslného jednání třetích osob,
- střet odpovědnosti neznámého pachatele a porušení právní povinnosti vojákem,
- nevytvoření přiměřených podmínek pro výkon služby vojáka.

I v těchto případech nedochází ke zproštění automaticky. Voják musí např. prokázat, že schodek vzniklý v důsledku úmyslného jednání třetí osoby prokazatelně nezavinil ani zčásti porušením služebních povinností, nebo zda při střetu odpovědnosti neznámého pachatele a vojáka nebyly vojákem vytvořeny podmínky (a to i částečně) pro vznik schodku.

Voják odpovídá za schodek v kterémkoliv služebním zařazení spojeném s dohodou o hmotné odpovědnosti v zásadě podle původní dohody o hmotné odpovědnosti. Podle původní dohody ale nebude za schodek odpovídat tehdy, když od ní **odstoupí**, a to nejpozději v době, kdy je realizována změna jeho služebního zařazení, nebo jestliže nadřízený po písemném upozornění neodstraní v době do jednoho měsíce závady, které brání vojákovu řádnému hospodaření se svěřenými hodnotami. Při společné hmotné odpovědnosti může voják od dohody odstoupit, je-li na pracoviště služebně zařazen jiný voják nebo jiný nadřízený.

Odstoupení od dohody o hmotné odpovědnosti musí být v **písemné formě**, jednajícím vlastnoručně podepsána (§ 561 odst. 1 občanského zákoníku). Dohoda zaniká dnem jejího doručení služebnímu orgánu anebo dnem zániku služebního poměru.

5.2.3 Odpovědnost za ztrátu svěřených předmětů

Na rozdíl od zvláštní (speciální) odpovědnosti za schodek podle § 104 zákona, kde jsou předmětem ochrany svěřené hodnoty, které je voják povinen vyúčtovat, jsou předmětem zvláštní odpovědnosti jednotlivé věci, vojenský materiál (vojenská výstroj, vojenská výzbroj, vojenská technika a určená technická zařízení) a jiné předměty, které byly vojákovu svěřeny v souvislosti s výkonem služby. Tuto odpovědnost nelze založit ohledně všech věcí, které byly vojákovu svěřeny. Zažitá právní praxe (v oblasti pracovního práva, kterou zde lze analogicky aplikovat) je shodná v tom, že takovými věcmi nebudou např. stroje, automobily, zařízení pracoviště, vybavení kanceláří nábytkem, apod. Bude se zpravidla jednat o náradí, nástroje, přístroje, brašny, kapesní kalkulačky, přenosná záznamová zařízení

k počítačům, notebooky, mobilní telefony, apod. Vznik tohoto druhu odpovědnosti vyžaduje existenci následujících předpokladů:

- **písemné potvrzení** o převzetí svěřené věci podepsané vojákem,
- **škoda** (majetková újma) ve formě ztráty svěřených věcí (individuálně určených),
- **zavinění** zaměstnance, **které se presumuje** (předpokládá).

Odpovědnost vojáka k náhradě škody předpokládá, že jde o předmět, který voják sám a výlučně používá, a má možnost zabezpečit jeho ochranu. **Důkazní břemeno** je v tomto případě na straně vojáka, který se může zprostit odpovědnosti zcela nebo zčásti pokud prokáže, že ke ztrátě došlo zcela nebo zčásti bez jeho zavinění. Pokud by svěřená věc nebyla ztracena, ale pouze poškozena vinou vojáka, posuzoval by se takový případ podle § 101 zákona (obecná odpovědnost).

Voják se může povinnosti nahradit ztrátu zprostit zcela nebo zčásti (**liberace**) pokud prokáže, že ztrátu svěřené věci nezavinil, tj. obdobně jako podle § 104 zákona.

Zajímavé je srovnání s úpravou v pracovněprávním vztahu, kdy zákoník práce vyžaduje u věci, jejíž cena přesahuje 50 000 Kč, uzavření zvláštní dohody o odpovědnosti za ztrátu svěřených věcí. Je otázkou, zda rozdíl v zákoně vychází pouze z absence zakotvení novější úpravy, nebo z věcných důvodů souvisejících s vojenskou službou.

5.3 Rozsah náhrady škody

Voják, který odpovídá za škodu, je povinen nahradit skutečnou škodu, a to v penězích, jestliže ji neodčiní uvedením do předchozího stavu.

5.3.1 Výše náhrady škody

Při určení výše náhrady škody **způsobené z nedbalosti** a při **nesplnění povinnosti k odvrácení škody** se uplatňuje ochrana vojáka stanovením limitu maximální částky rovnající se **čtyřapůlnásobku průměrného služebního platu vojáka**. Je-li potřebné zjistit průměrný služební plat vojáka, použije se § 68r zákona. Výpočet průměrného platu je otázkou právní, nikoli otázkou znaleckou. Zákon při stanovení zásad pro jeho výpočet odkazuje na zákoník práce, konkrétně jde o § 351 a násl. zák. práce.

Náhrada škody **v plné výši** může být požadována tehdy, jestliže škoda byla způsobena:

- na svěřených hodnotách, které je voják povinen vyúčtovat,
- ztracením svěřených předmětů,
- úmyslně (úmysl přímý nebo nepřímý), nebo
- v opilosti, nebo

- po vědomém užití jiných návykových látek.

Při určování ceny věci v době vzniku škody se vychází z ceny věci v době poškození nebo z pořizovací ceny s přihlédnutím k stáří věci, jejímu opotřebení nebo vadám. V pochybnostech se vychází z odhadní ceny nebo ze znaleckého posudku. V praktickém životě bývá většinou škoda způsobená z nedbalosti. Z tohoto důvodu pro obdobné případy zákon stanovuje limit rozsahu odpovědnosti za škodu ve výši čtyřapůlnásobku průměrného hrubého měsíčního služebního platu, rozhodného před porušením povinnosti, kterým voják způsobil škodu.

Při **odpovědnosti více vojáků** za škodu odpovídá každý z nich **podle míry svého zavinění**. Zákon tudíž vychází z dělené odpovědnosti, nikoli z odpovědnosti solidární. Způsobil-li škodu více vojáků, z nichž někteří úmyslně a někteří z nedbalosti, budou ti, kteří způsobili škodu úmyslně odpovídat za celou škodu. K tomu však lze poukázat na skutečnost, že z § 101 odst. 2 zákona nelze dovodit, že možnost poměrného omezení odpovědnosti vojáka za škodu je omezena ve formě zavinění pouze na případy, kdy jeden škůdce způsobil škodu úmyslně a druhý ji spoluzavinil z nedbalosti. Nebylo by tedy správné úplně vyloučit odpovědnost nedbalostních škůdců.

Byla-li **škoda způsobena také státem**, je pro určení podílu náhrady škody vždy rozhodující míra zavinění. Zpravidla se jedná o situace, kdy stát nevytvořil takové podmínky pro výkon služby, aby voják mohl vykonávat službu bez ohrožení zdraví a majetku.

5.3.2 Rozsah náhrady škody při společné hmotné odpovědnosti

Také v tomto případě platí, že způsobená škoda musí být uhrazena v plné výši. Podíl náhrady škody u jednotlivých vojáků se určí podle poměru jejich hrubých služebních platů, přičemž výdělek jejich **nadřízeného a jeho zástupce** se započítává ve **dvojnásobné výši**. Základem pro rozvržení schodku na jednotlivé vojáky jsou dosažené hrubé služební platy za dobu od předchozí inventury, do dne zjištění schodku. Nová právní úprava odměňování vojáků, účinná od 1. 7. 2015, užívá pojem **hrubý služební plat** jen ve spojitosti s výpočtem peněžních náležitostí při zániku služebního poměru vojáka; při výpočtu výše náhrady škody se od nabytí účinnosti novely zákona bude v praxi aplikovat institut **průměrného služebního platu**.

Pokud část schodku byla úmyslně zaviněna některým ze společně odpovědných vojáků (zaměstnanců), uhradí ji tento voják (zaměstnanec) a zbývající část pak všichni společně odpovědní podle zásad uvedených v předchozích odstavcích. Okolnost, že tento voják (zaměstnanec) hradí odpovídající část schodku podle míry svého zavinění, však neznamená, že by se již neměl podílet na úhradě zbylé části schodku; zbytek schodku jsou totiž povinni uhradit všichni společně odpovědní vojáci (zaměstnanci) podle zásad uvedených shora.

5.4 Rozhodnutí o náhradě škody

O náhradě škody rozhoduje služební orgán, pokud nedojde k dohodě o její náhradě. Zákon připouští **dohodu** mezi státem (poškozeným) a vojákem o náhradě škody, a to písemnou formou, mající charakter **veřejnoprávní smlouvy** (viz § 159 a násl. správního řádu). Pokud k takové dohodě nedojde a neexistují důvody pro upuštění od vymáhání náhrady škody nebo pro prominutí škody, vydá služební orgán rozhodnutí o povinnosti vojáka nahradit škodu. Konkrétně se jedná o postup podle části deváté § 144 a § 145 zákona. Pro rozhodnutí služebního orgánu ve věcech služebního poměru platí obecná pravidla stanovená správním řádem.

Rozhodnutím – individuálním správním aktem – se správní (služební) orgán obrací vůči účastníkům správního řízení a zpravidla též rozhodnutím správní řízení uzavírá. Rozhodnutí je výsledkem procesu rozhodování veřejné správy (služebního orgánu). Základními náležitostmi rozhodnutí učiněného ve správním řízení jsou **výroková část, odůvodnění a poučení** účastníků.

Byla-li na majetku státu způsobena škoda **trestným činem**, uplatní služební orgán za poškozenou stranu (stát) nárok na náhradu škody v rámci trestního řízení podle příslušných ustanovení trestního řádu (**adhezní řízení**) (usnesení Nejvyššího soudu ČR, 2015). O nároku poškozeného, **kteřý byl uplatněn včas** a řádně podle § 43 odst. 3 trestního řádu, je soud povinen vždy rozhodnout podle § 228 nebo § 229 trestního řádu, a to ve výrokové části rozsudku. Soud **ne musí učinit takový výrok jen v případě**, že vydal usnesení podle § 206 odst. 3 a 4 trestního řádu, jímž vyslovil, že určitou osobu, která uplatňuje práva poškozeného, nepřipouští k hlavnímu líčení nebo že poškozený nemůže uplatňovat svůj nárok v trestním řízení.

Uplatnění nároku poškozeného (státu) na náhradu škody v rámci adhezního řízení má za následek **stavení běhu promlčecí lhůty podle § 159 odst. 3 zákona**. Tento návrh na náhradu škody v adhezním řízení lze uplatnit i v trestním oznámení, musí však splňovat náležitosti řádného návrhu poškozeného na náhradu škody (musí z něj být patrné, z jakých důvodů, v jaké výši a vůči komu se uplatňuje).

Lze přijmout též tvrzení, že byla-li škoda způsobena protiprávním jednáním, které se projednává jako přešůpek (zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přešůpky a řízení o nich), je postup služebního orgánu podle příslušného právního předpisu (§ 89 zákona o odpovědnosti za přešůpky a řízení o nich) obdobný, jako u uplatnění nároku na náhradu škody způsobené trestným činem.

V případě, že z jakýchkoliv důvodů nedojde k uplatnění nároku na náhradu škody u soudu (správního orgánu, který projednává přešůpek), nebo tyto orgány nárok na náhradu škody nepřiznaly

a rozhodly, že o náhradě má rozhodnout orgán veřejné moci (služební orgán), zahájí služební orgán řízení o náhradě škody podle zákona o vojácích z povolání.

Služební orgán může část dluhu prominout, pokud výše uhrazené částky škody dosáhla minimálně **dvou třetin celkové škody**. Při rozhodování o této eventualitě je služební orgán **povinen** zkoumat, zda jsou dány zákonné předpoklady pro prominutí dluhu. Takovými předpoklady jsou, zaplacení dvou třetin celkové výše škody a dosahování mimořádných kladných výsledků při výkonu služby. Zatímco měřitelnost prvního předpokladu je naprosto exaktní, při posuzování druhého bude potřeba vycházet **zejména** ze závěrů služebního hodnocení (§ 17 zákona). Naplněním druhého předpokladu pro upuštění od prominutí „zbylé“ jedné třetiny dluhu je bezesporu dosažení výtečného hodnocení.

Pokud voják způsobil škodu úmyslně, po požití alkoholických nápojů nebo po vědomém užití jiných návykových látek, na svěřených hodnotách, které je povinen vyúčtovat, nebo ztrátou svěřených předmětů, nemůže služební orgán část dluhu prominout.

5.5 Odpovědnost státu za škodu způsobenou vojáky

Za škodu způsobenou vojáky při výkonu služby, v přímé souvislosti s ním nebo pro výkon služby porušením právní povinnosti odpovídá stát.

5.5.1 Obecná odpovědnost

Odpovědnost státu za škodu je vždy objektivní, tj. že k jejímu vzniku se nevyžaduje zavinění. Předpoklady obecné odpovědnosti státu za škodu způsobenou vojáky jsou:

- porušení právních povinností,
- škoda způsobená vojáky při výkonu služby, v přímé souvislosti s ním nebo pro výkon služby
- a příčinná souvislost mezi uvedeným porušením právních povinností a vznikem škody.

Ke vzniku nároku na náhradu škody je zapotřebí, aby **všechny tři tyto předpoklady byly splněny současně**; chybí-li kterýkoliv z nich, nárok nevzniká.

Stát je povinen nahradit vojáky nejen škodu, kterou mu porušením povinnosti způsobil sám, ale i škodu, kterou mu porušením povinnosti způsobil jiný subjekt (jiný voják či jiná osoba).

5.5.2 Odpovědnost za škodu na odložených věcech

Služební orgány jsou povinny vytvořit podmínky pro bezpečné odkládání věcí, které voják obvykle nosí do služby. Objektivní odpovědnost státu za škodu v tomto případě nastává za těchto předpokladů:

- odložení věcí při plnění služebních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním a na místě k tomu určeném nebo vymezeném,
- vznik škody na těchto věcech,

- ohlášení vzniku škody nadřízenému bez zbytečného odkladu, nejpozději do 15 dnů ode dne, kdy se voják o škodě dozvěděl.

Této odpovědnosti (odpovědnost za výsledek) se stát nemůže zprostit jednostranným prohlášením, že za odložené věci neodpovídá.

Za věci, které voják obvykle do služby nenesí, nebo je odložil na jiném než určeném nebo obvyklém místě anebo které nadřízený nepřevzal do zvláštní úschovy, odpovídá stát jen **do výše dvojnásobku minimální mzdy**, kterou stanovuje zvláštní právní předpis. Jestliže škoda na těchto věcech byla způsobena jiným vojákem (i jinou osobou) nebo jestliže nadřízený převzal tyto věci do úschovy, hradí se škoda bez omezení. Nahradil-li stát vojákovi takto způsobenou škodu, má stát nárok na náhradu (regresní náhrada) vůči tomu, kdo poškozenému vojákovi za škodu odpovídá podle zákona o vojácích z povolání (hlava I části sedmé) nebo podle občanskoprávních předpisů (občanský zákoník, zákoník práce, občanský soudní řád).

Nárok na náhradu škody zanikne, jestliže její vznik voják neohlásil nadřízenému bez zbytečného odkladu, nejpozději do 15 dnů ode dne, kdy se o škodě dověděl. Jedná se o lhůtu propadnou (prekluzivní). Po jejím marném uplynutí **zaniká právo** vojáka na náhradu škody.

5.5.3 Odpovědnost za škodu na věci

Hlavním účelem této povinnosti státu je nahradit vojákovi v plném rozsahu škodu, kterou utrpěl při výkonu služby nebo v přímé souvislosti s ním. Odpovědnost státu za škodu je vždy **objektivní, tj. k jejímu vzniku se nevyžaduje zavinění**. Obecná povinnost státu nahradit vojákovi škodu je založena na existenci následujících předpokladů:

- vznik škody na straně vojáka při výkonu služby nebo v přímé souvislosti s ním anebo při odvracení nebezpečí, které hrozí životu nebo zdraví, nebo škody, které hrozí majetku,
- porušení právních povinností,
- příčinná souvislost mezi vznikem škody a porušením právních povinností.

Stát je povinen nahradit vojákovi nejen škodu, kterou mu porušením povinnosti způsobil sám, ale i škodu, kterou mu porušením povinností způsobil jiný subjekt (jiný voják či jiná osoba). Stát, který nahradil vojákovi škodu, má nárok na náhradu vůči tomu, kdo poškozenému za škodu odpovídá podle občanskoprávních předpisů.

Pokud by při odvracení škody nebo nebezpečí hrozící životu nebo zdraví utrpěl voják také újmu na zdraví, obdržel by příslušnou náhradu za újmu na zdraví i za věcnou škodu v rámci náhrady za škodu způsobenou služebním úrazem.

Paragraf navazuje na oznamovací a zakročovací povinnost vojáka uvedenou v § 103 zákona. Upravuje zvláštní druh odpovědnosti státu za věcnou škodu vzniklou vojákovi, který odvracel škodu

(nebezpečí hrozící životu nebo zdraví nebo škody, které hrozí majetku), kterou sám úmyslně nevyvolal, a počínal si způsobem přiměřeným okolnostem.

5.6 Odpovědnost za škodu při služebních úrazech a nemocech z povolání

Odpovědnost státu za škodu při služebních úrazech a nemocích z povolání je odpovědností za výsledek (škodnou událost). Jejím předpokladem není porušení právní povinnosti. Ke vzniku této odpovědnosti musí být splněny následující předpoklady:

- škoda na straně vojáka, popřípadě pozůstalých po něm, pokud následkem služebního úrazu nebo nemoci z povolání voják zemřel,
- služební úraz nebo nemoc z povolání,
- příčinná souvislost mezi služebním úrazem (nemocí z povolání) a vznikem škody.

Služebním úrazem není jen tělesné zranění, ale vůbec porušení zdraví, jestliže bylo způsobeno krátkodobým působením zevních vlivů, např. byl-li voják při výkonu služby, v přímé souvislosti s ním nebo pro výkon služby, na který není zvyklý a který je nepřiměřený jeho tělesným možnostem, nucen okamžitým, usilovným vzepětím sil překonávat vnější odpor a zvýšit tak náhle, **neobvykle a nadměrně** svou námahu. Tato tělesná námaha **musela pak být příčinou následku**, o jehož odškodnění se jedná. **Přitom nemusí jít o jedinou příčinu úrazu, nýbrž stačí, když jde o jednu z příčin, avšak důležitou, podstatnou a značnou.** Porušením zdraví se rozumí nejen poškození tělesné, ale i psychické.

V **přímé souvislosti s výkonem služby** je jednání potřebné k výkonu služby a jednání během výkonu služby obvyklé nebo nutné před počátkem služby nebo po jejím skončení. Takovým jednáním však nejsou cesta k výkonu služby a zpět, stravování, ošetření, popřípadě vyšetření ve zdravotnickém zařízení ani cesta k nim a zpět, nekoná-li se ve vojenském objektu. Vyšetření ve zdravotnickém zařízení, které se koná na rozkaz nadřízeného, nebo vyšetření, které se koná v souvislosti se službou v noci, ošetření při první pomoci a cesta k nim a zpět jsou jednáním přímo souvisejícím s výkonem služby. Služebním úrazem **pro výkon služby** je újma, jež byla vojákovi způsobena na zdraví mimo výkon služby, avšak v souvislosti s jednáním, které učinil při výkonu služby.

Nemocemi z povolání jsou nemoci vznikající nepříznivým působením chemických, fyzikálních, biologických nebo jiných škodlivých vlivů, pokud vznikly za podmínek uvedených v seznamu nemocí z povolání. Seznam nemocí z povolání tvoří přílohu NV č. 290/1995 Sb. Nemoci z povolání uvedené v tomto předpisu jsou charakterizovány velmi obecnými znaky.

Otázka existence nemoci z povolání je věcí znaleckého posudku vydaného příslušným zdravotnickým zařízením, resp. lékařem. Uznávání nemocí z povolání provádějí oddělení nebo kliniky

nemocí z povolání vybraných zdravotnických zařízení. Stát odpovídá za škodu způsobenou nemocí z povolání bez ohledu na to, že byl zaměstnanec pro onemocnění touto nemocí zvýšenou měrou disponován.

5.7 Náhrady škody

Obsah náhrady škody je vymezen taxativně stanovenými druhy náhrad, samostatnými dílčími nároky vyplývajících z odpovědnostního vztahu mezi státem a vojákem. Obsah náhrady škody je vymezen jednotlivými složkami práva na náhradu škody, které se při praktické aplikaci projevují jako samostatné dílčí nároky vyplývající z odpovědnostního vztahu. Mohou vznikat nezávisle na sobě, neboť předpoklady jejich vzniku jsou rozdílné, a v různých časových údobích. Výčet náhrad uvedených v zákoně je taxativní, což znamená, že jiné nelze poskytnout. Také promlčecí lhůta běží u jednotlivých nároků samostatně.

5.7.1 Náhrada za ztrátu na služebním platu po skončení neschopnosti výkonu služby

Náhrada je samostatným dílčím nárokem vznikajícím v různých časových úsecích a mnohdy vypočítávaná z rozdílných základů. Nárok na tuto náhradu nelze rozložit na několik částí, pokud nenastanou nové skutečnosti. Voják však může uplatnit nejprve část svého nároku, a pak jeho zbytek. Nároky na náhradu škody za ztrátu na služebním platu z důvodu služebního úrazu nebo nemoci z povolání se nepromlčují. Promlčují se však nároky na jednotlivá plnění z nich vyplývající. Výše náhrady je omezena maximální částkou, která může být vojákovy vyplácena. Tato částka se rovná maximálně dvacetinásobku minimální mzdy (např. ke dni 1. 1. 2018 částce maximálně 244 000 Kč).

Náhrada se poskytuje i vojákovy, který nevykonává službu proto, že byl uznán neschopným k službě, ale z jiného důvodu než služebního úrazu nebo nemoci z povolání. Nemocenské se v tomto případě vypočte ze služebního platu po služebním úrazu nebo po zjištění nemoci z povolání, a to v souladu se zák. o nemocenském pojištění.

Vážnými důvody nenastoupení výkonu služby vojákem nebo nenastoupení práce občanem (po skončení služebního poměru), která mu byla zajištěna, mohou být zejména důvody, které jsou jinak zákonem uznány jako **překážky** z důvodů obecného zájmu nebo důležité osobní překážky konat službu (práci).

5.7.2 Náhrada za bolest, náhrada za ztížení společenského uplatnění a náhrada za účelně vynaložené náklady spojené s léčením

Výše náhrady je upravena **vyhláškou MO č. 346/2015 Sb.** Předpis stanoví výši náhrady, způsob určování výše náhrady v jednotlivých případech a postupy při vydávání lékařského posudku a jeho náležitostí ve vztahu k posuzované činnosti. Právní regulace tak přímo garantuje minimální standard

tohoto odškodnění, od něhož bude možné se odchýlit ve prospěch poškozeného. Bolestné se poskytuje za útrapy způsobené poškozením zdraví, léčením, odstraňováním následků, rehabilitací a za celkové fyzické a psychické utrpení.

V souvislosti s vlivem poškození zdraví na výkon služby se v rámci této náhrady odškodňuje omezení možnosti seberealizace a společenského uplatnění v návaznosti na výkon povolání (ve smyslu profese) bez přímé souvislosti s výší výdělků, neboť odškodnění tu přichází v úvahu, i kdyby ke snížení výdělků nedošlo.

Při hodnocení následků služebního úrazu pro účely odškodnění za ztížení společenského uplatnění je třeba přihlížet i k předpokládanému vývoji vzniklých změn ve zdravotním stavu. To však nevylučuje další odškodnění následků, které se projeví postupně v takové intenzitě a takovým způsobem, jak se původně nepředvíдалo. Další odškodnění za bolest náleží např. i při podrobení se operaci nebo rehabilitaci provedené za účelem odstranění následků pracovního úrazu, případně i při pozdějším zhoršení již ustáleného zdravotního stavu.

Nárok na bolestné a ztížení společenského uplatnění zaniká smrtí vojáka. Zaniká i tehdy, jestliže stát uznal nárok vojáka před smrtí, a započal jednání směřující k plnění těchto náhrad. Právo na náhradu škody vzniklé následkem služebního úrazu zahrnuje **nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů spojených s léčením**. Tato náhrada může spočívat rovněž v náhradě nákladů na zakoupení prostředků zdravotnické techniky nehrazených (resp. částečně hrazených) Vojenskou zdravotní pojišťovnou, v náhradě nákladů na dietní stravování, v náhradě nákladů spojených s rehabilitační léčbou či návštěvami vojáka postiženého služebním úrazem, hospitalizovaného ve zdravotnickém zařízení, anebo též v náhradě nákladů vynaložených v souvislosti s ambulantní péčí (jejíž součástí je i návštěvní služba), kterou zajišťují odborní lékaři v jednotlivých ordinacích a sdružených ambulantních zařízeních.

5.7.3 Jednorázové mimořádné odškodnění

Odškodnění se přiznává ve výši násobků minimální mzdy v závislosti na nebezpečnosti a rizikovosti činnosti, při které došlo k úrazu a v závislosti na stupni invalidity. Výše jednorázového mimořádného odškodnění je přímo závislá na rizikovosti činnosti při výkonu služby. Právní úprava jednorázového mimořádného odškodnění zohledňuje spíše děj, který úrazu předcházel a v důsledku kterého invalidita vznikla, nikoliv následky úrazu (rozsudek Městského soudu v Praze, 2015).

Přehled nároků je zpracován v tabulce č. 2, text zákona byl pro přehlednost zkrácen.

Tabulka č. 2 Jednorázové mimořádné odškodnění

Činnosti	1. a 2. st. invalidity	3. st. invalidity
(1) Jednorázové mimořádné odškodnění ve výši (násobku minimální mzdy). a) zajišťování vojenské kázně a úraz byl způsoben úmyslným trestným činem, b) letecký výcvik, c) výcvik za mimořádně ztížených podmínek, zejména ve vysokohorském terénu, poušti, moři a bažinách, d) jízdni zkoušky kolejových, silničních a speciálních vozidel, e) práce na stožárech, v nucených polohách bez pracovních plošin, z provazových žebříků a visutých sedaček, v závěsu na ochranném pásu a v omezeném pracovním prostoru na pracovní lávce, ve výškách nad 10 m, f) při riziku vzniku akutních otrav a popálenin, kdy je nutno použít zvláštní dýchací nebo izolační přístroj anebo zvláštní ochranný oděv, g) činnosti pod vodou za zvýšeného tlaku vzduchu, při níž je nutno používat potápěčský přístroj a dále při hlubokém brodění, jízdě pod vodou a při plavbě techniky, h) činnosti s rizikem ozáření a s rizikem nákazy, i) cvičení ve vojenské hasičské jednotce.	6x	12x
(2) Při letech, zkušebních letech a zalétávání, při seskocích z letounů, vrtulníků a balónů, při likvidaci výbušnin a munice, při záchranných pracích při pohromách, při zpravodajské činnosti, anebo za jiných obdobně nebezpečných podmínek.	24x	48x
(3) Při pyrotechnické asanaci ve zrušených vojenských újezdech.	48x	96x
(4) Výkon služby za válečného stavu, v zahraničních operacích	120x	240x

Zdroj: vlastní

5.7.4 Náhrady při úmrtí vojáka následkem služebního úrazu nebo nemoci z povolání a náhrady spojené s léčením a pohřbem

Náhrady při úmrtí vojáka následkem služebního úrazu nebo nemoci z povolání se poskytují pozůstalým po vojákovi. Právní úprava druhů náhrad je v podstatě **shodná s úpravou v zákoníku práce s tím rozdílem**, že zákon přiznává pozůstalým navíc jednorázové mimořádné odškodnění, pokud voják zemřel při činnostech, při kterých se poskytuje jednorázové mimořádné odškodnění při služebním úrazu.

Náhrada účelně vynaložených nákladů spojených s léčením náleží osobě, která tyto náklady skutečně vynaložila, bez ohledu na to, zda je v příbuzenském vztahu k zemřelému. Náhrada je konstruována obdobně jako náhrada uvedená v § 119 odst. 3 zákona. Pokud náklady vynaložil sám poškozený voják před svou smrtí, není oprávněné osoby, která by se mohla této náhrady domáhat. Pokud náklady hradili pozůstalí, ať již za života vojáka nebo jako dlužné částky po jeho smrti, mají nárok na náhradu škody. Účelnost a výši těchto nákladů je nutno prokázat.

Náhrada nákladů vynaložených na léčení zahrnuje náklady uvedené v § 119 zákona a poskytuje se ve výši po odečtení nákladů na dopravu a náhrad cestovních výdajů poskytovaných podle zákona o veřejném zdravotním pojištění.

Náklady pohřbu jsou zejména náklady účtované pohřebním ústavem, hřbitovní poplatky, cestovní výlohy, náklady na zřízení pomníku nebo desky, úprava hrobu a jedna třetina přiměřených nákladů na smuteční ošacení. Náklady na smuteční ošacení a cestovní výlohy se hradí jen nejbližším příslušníkům rodiny, tedy pozůstalému manželu a dítěti, které má nárok na sirotčí důchod podle zák. o důchodovém pojištění.

Náhrada nákladů na zřízení pomníku nebo desky nesmí přesáhnout čtyřnásobek minimální mzdy stanovené zák. práce a NV č. 567/2006 Sb. (např. k 1. 1. 2018 maximálně 48 800 Kč). Od nákladů spojených s pohřbem se odečte pohřebné, které se poskytuje podle zákona o státní sociální podpoře. Vazba částky náhrady nákladů na zřízení pomníku nebo desky na minimální mzdu zajišťuje valorizaci tohoto nároku v souvislosti s předpokládanými změnami ve vývoji mezd a cen životních potřeb.

5.7.5 Náhrada nákladů na výživu pozůstalých, jejich jednorázové odškodnění a mimořádné odškodnění

Účelem tohoto plnění je nahrazení příjmu, který poskytoval nebo byl povinen poskytovat zemřelý voják pozůstalým (osobám blízkým). Pozůstalými jsou děti, rodiče, sourozenci a jiné osoby, které se zemřelým vojákem žily po dobu jednoho roku před jeho smrtí v domácnosti a které z tohoto důvodu pečovaly o společnou domácnost nebo byly na něho odkázány výživou.

Poskytováním předmětné dávky mají být zajištěny běžné životní potřeby těch osob, které byly v době smrti vojáka fakticky odkázány na výsledky jeho služební činnosti.

Pro určení výše nároku je rozhodující průměrný služební plat vojáka určený z rozhodného období před vznikem nároku na náhradu nákladů na výživu pozůstalých a výše důchodu přiznaná pozůstalému z důvodu smrti vojáka v důsledku služebního úrazu nebo nemoci z povolání. Nárok na náhradu na výživu trvá pouze do doby, kdy by zemřelý voják dovršil 65 let věku. Toto omezení však neplatí tehdy, jestliže se jedná o vojáka, který se stal invalidním v prvním nebo druhém stupni

následkem služebního úrazu nebo nemoci z povolání za zvlášť nebezpečných podmínek při výkonu služby v zahraničí. V tomto případě se náhrada za ztrátu na výživu poskytuje bez přihlídnutí k věkovému omezení.

Jestliže byl voják povinen vyživovat nebo skutečně vyživoval více osob, náhrada nákladů na výživu všech pozůstalých nesmí úhrnem převýšit částku, do které by příslušela zemřelému vojákovu náhrada za ztrátu na platu po skončení neschopnosti výkonu služby.

Jednorázové odškodnění pozůstalých přísluší pozůstalému manželovi a dítěti, které má nárok na sirotčí důchod z důchodového pojištění po zemřelém, a to každému ve výši třicetinásobku minimální mzdy. Tento nárok přísluší pozůstalému manželovi i partnerovi (dle zákona o registrovaném partnerství) a nezaopatřenému dítěti (každému z nich ve výši uvedené částky), a v úhrnné výši třicetinásobku minimální mzdy rodičům zemřelého, a to i v případě, když s vojákem žil v domácnosti jen jeden rodič. Zemřel-li voják na následky služebního úrazu nebo nemoci z povolání, které utrpěl při výkonu služby, jež je spojena se zvýšeným rizikem ohrožení života nebo zdraví, tak jak je uvedeno v § 120 odst. 1 až 3 zákona, náleží pozůstalému dítěti, které má nárok na sirotčí důchod po zemřelém, manželovi vojáka, partnerovi podle zákona o registrovaném partnerství, osobě odkázané na vojáka výživou, případně též rodičům vojáka, jednorázové mimořádné odškodnění.

Jednorázové mimořádné odškodnění pozůstalých je samostatný nárok na náhradu škody, který náleží i vedle nároku na jednorázové odškodnění pozůstalých. Výše nároku pozůstalého dítěte a manžela (partnera) se odvíjí od výše jednorázového mimořádného odškodnění, které by náleželo vojákovu podle § 120 odst. 4 zákona a činí polovinu tam uvedených částek, viz tabulka u komentáře k § 120 zákona. Úhrnná výše náhrady pro osoby, které byly odkázány na vojáka výživou, činí třicetinásobek minimální mzdy.

Jestliže nejsou pozůstalé děti, manžel (partner) nebo osoby, které byly na vojáka odkázány výživou, mají na jednorázové mimořádné odškodnění ve výši **třicetinásobku** minimální mzdy nárok rodiče zemřelého vojáka.

5.8 Společná ustanovení o odpovědnosti státu za škodu

Odpovědnost státu za újmu (majetková újma-škoda, nebo nemajetková újma), kterou voják utrpěl, je založena na **objektivním principu**, (tj. bez ohledu na zavinění) jejíž existenci prokazuje stát. Zproštění se této povinnosti zcela přichází v úvahu tehdy, pokud jedinou příčinou škody / nemajetkové újmy bylo porušení předpisů či pokynů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při výkonu služby vojákem nebo v souvislosti s ním, ačkoliv byl s předpisy či pokyny řádně seznámen, a jejich znalost

a dodržování byly soustavně vyžadovány a kontrolovány (povinná školení, přezkušování ze znalosti příslušných předpisů).

O zaviněné porušení bezpečnostních předpisů nepůjde v případě, kdy voják vykonává určité činnosti v rozporu s předpisy nebo rozkazy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při výkonu služby na příkaz služebního orgánu. Stát se proto, že dal k takovému postupu příkaz, nemůže zprostit odpovědnosti ani v případě, že voják konal tyto práce, ačkoliv měl právo je odmítnout.

Dalším důvodem pro úplné zproštění odpovědnosti státu je, že si voják přivodil škodu po požití alkoholických nápojů nebo zneužitím jiných návykových látek (zákon č. 65/2017 Sb.), **což bylo jedinou příčinou újmy** (škody), které služební orgán nemohl zabránit. Pojem opilosti není v zákoně definován. Stav opilosti v pojetí služebně právních předpisů nemusí být dán jen pouhým požitím alkoholického nápoje, nýbrž že k jeho požití musí dojít v takové míře, která způsobí snížení duševních funkcí a celkové pohotovosti vojáka. Úplné (nebo částečné) zproštění odpovědnosti státu předpokládá, že utrpěná újma je v příčinné souvislosti s opilostí vojáka. O této příčinné souvislosti je třeba často provést důkaz, protože svědecké pozorování ohledně chování vojáka nemusí být vždy důkazem dostačujícím.

Utrpěl-li voják služební úraz při odvracení nebezpečí, které přímo hrozilo životu nebo zdraví, nebo škody, která hrozila státu, pokud voják tento stav sám úmyslně nevyvolal, stát se **nemůže zprostit odpovědnosti**, a to ani částečně.

Přestože jsou splněny podmínky pro zproštění odpovědnosti státu za škodu služebním úrazem, neboť voják zaviněným jednáním porušil právní nebo jiné předpisy anebo rozkazy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při výkonu služby, **náleží vojákovi**, který utrpěl služební úraz nebo nemoc z povolání jednorázové mimořádné odškodnění nebo pozůstalému jednorázové mimořádné odškodnění pozůstalých. I zde existuje výjimka, a to v případě, kdy si škodu voják přivodil po požití alkoholických nápojů nebo po zneužití jiných návykových látek.

Zákon upřednostňuje subjektům (poškozenému vojákovi i státu) možnost náhrady škody uvedením do předchozího stavu (naturální restituce), a pokud tak neučiní, poskytnout náhradu v penězích. Uvedení do předchozího stavu je spojeno se značnými problémy a není vždy možné. Aplikační praxe tuto možnost náhrady škody téměř výlučně a preferuje náhradu v penězích. U škody na zdraví, je náhrada už ze samotné podstaty vždy poskytována formou náhrady v penězích.

Při určení výše škody na věci se vychází z její obvyklé ceny v době poškození a zohlední se, co poškozený musí k obnovení nebo nahrazení funkce věci účelně vynaložit (§ 2969 občanského zákoníku). Cena věci se zásadně určuje jako cena obvyklá, tedy jako cena, za kterou lze v daném místě

a čase pořídit věc shodnou či obdobnou. V některých případech bude nezbytné tuto cenu stanovit znaleckým posudkem, a to jako cenu odhadní. Cena účetní by neměla být brána v úvahu.

Dovolávat se změny poměrů na straně vojáka (i státu), ke kterým došlo od doby, kdy byla naposled určena výše nároku na náhradu škody, v praxi znamená situaci, kdy se taková změna bude týkat náhrady za ztrátu na platu a náhrady na výživu pozůstalých, a to vzhledem k dlouhodobé povaze těchto nároků, které se uskutečňují prostřednictvím opakujících se plnění. **Za změnu poměrů není možno považovat** například náhrady za ztrátu na služebním platu vojáka, kterému se mění každý měsíc výdělek, kterého dosahuje. **Změnou poměrů nejsou ani** valorizace důchodů podle předpisů o důchodovém pojištění. V praxi se nejčastěji vyskytují případy změny poměrů, které spočívají ve změně invalidního důchodu prvního až třetího stupně, odchodu do starobního důchodu a změny spočívající ve zhoršení či zlepšení zdravotního stavu. Lze předpokládat, že stát se bude změny domáhat tím, že na základě změny poměrů poškozeného vojáka vydá zpravidla na jeho žádost rozhodnutí o změně výši náhrad.

Zvýšení náhrady za ztrátu na platu může provést nařízením vláda, a to vzhledem ke změnám, které nastaly ve vývoji platové úrovně vojáků (zaměstnanců státu). Průměrný služební plat před vznikem škody má totiž mimořádný význam pro stanovení celkové výše poskytované náhrady za ztrátu na služebním platu. Právní předpisy vydávané na základě tohoto zákonného zmocnění stanoví, že se zvyšuje průměrný služební plat dosahovaný před vznikem škody.

5.8.1 Přímá souvislost s výkonem služby

Výkonem služby se rozumí plnění služebních povinností podle služebního zařazení a podle rozkazů nadřízeného. V přímé souvislosti s výkonem služby je činnost potřebná k výkonu služby a jednání během služby obvyklé nebo nutné před počátkem služby nebo po jejím skončení. **V přímé souvislosti s výkonem služby je** např. též vyšetření u poskytovatele zdravotních služeb prováděné na příkaz služebního orgánu a cesta k nim a zpět nebo ošetření při první pomoci, organizované školení vojáků zaměstnavatelem, popřípadě nadřízeným služebním orgánem, kterým se sleduje zvyšování jejich odborné způsobilosti. **V přímé souvislosti s plněním služebních úkolů není** cesta k výkonu služby a zpět, stravování, ošetření, vyšetření ve zdravotnickém zařízení ani cesta do tohoto zařízení a zpět, pokud není konána v objektu zaměstnavatele.

Zákon jednoznačně definuje, co se rozumí cestou k výkonu služby a zpět. Tato cesta je vymezena místem trvalého pobytu vojáka a vstupem do vojenského objektu nebo místem, které určí nadřízený vojáka. Odlišnost od obecného principu, podle něhož není cesta k výkonu služby a zpět posuzována po právní stránce jako jednání v přímé souvislosti s výkonem služby, je stanovena

u služebních cest. Při stanovení podmínek služební cesty musí být přesně vymezeno místo výkonu služby a místo zahájení a ukončení služební cesty.

5.8.2 Nároky státu po poskytnutí náhrady škody

Jestliže stát nahradil vojákovi škodu, má nárok na **regresní nárok** na úhradu poskytnuté náhrady škody vůči třetímu subjektu, který za tuto škodu odpovídá, a to v prokázané míře jeho odpovědnosti. U služebních úrazů se jedná o případ, kdy voják utrpí služební úraz při výkonu služby, přičemž k úrazu došlo v důsledku zaviněného porušení právních povinností jiným subjektem, kterým může být jiná fyzická nebo právnická osoba. Tento subjekt je následně povinen poskytnout státu náhradu v takovém rozsahu, v jakém má povinnost k náhradě za újmu zejména podle občanského zákoníku

Indikace nemoci z povolání je zpravidla dlouhodobým procesem. Zákon stanovil nárok státu na úhradu nákladů, které vynaložil na uspokojení oprávněných nároku vojáka na náhradu újmy způsobené nemocí z povolání. Tento nárok je stát následně oprávněn uplatnit vůči všem zaměstnavatelům, u nichž poškozený voják pracoval za podmínek, z nichž propukla nemoc z povolání, kterou byl postižen, a to v rozsahu odpovídajícím době, po kterou pracoval u těchto zaměstnavatelů za uvedených podmínek.

5.9 Kontrolní otázky ke kapitole č. 5

1. Charakterizujte pojem odpovědnost, právní odpovědnost a vyloučení z odpovědnosti za újmu.
2. Vysvětlete pojem „obecná odpovědnost za majetkovou újmu“ (škodu) a jaké jsou předpoklady pro její vznik.
3. Vysvětlete pojem „speciální odpovědnost za majetkovou újmu“ (škodu) a jaké jsou předpoklady pro její vznik.
4. Charakterizujte rozdíly ve stanovení výše náhrady škody a rozsahu náhrady.
5. Účel a význam dohody o hmotné odpovědnosti a dohody o společné hmotné odpovědnosti.
6. Jak je odpovědný stát za škodu způsobenou vojákovi – obecná a speciální odpovědnost.
7. Jaké jsou podmínky odpovědnosti za škodu při služebních úrazech a nemocech z povolání?
8. Vyjmenujte a stručně charakterizujte jednotlivé varianty náhrad škody státu vůči vojákovi.
9. Vysvětlete pojem „přímá souvislost s výkonem služby“ a jeho aplikace v procesu objasňování a odškodňování služebních úrazů.

6 VÝSLUHOVÉ NÁLEŽITOSTI

Nově formulovaný a doplněný **system** výsluhových náležitostí vychází ze základního principu, dle kterého služba vojáků z povolání již není koncipována jako celoživotní profese. Výsluhové náležitosti poskytují vojákům z povolání sociální jistoty v průběhu, ale zejména po ukončení jejich služby. Je v nich zohledněna fyzická i psychická náročnost vojenského povolání, stejně jako povinnost vojáka konat službu dle potřeb ozbrojených sil (bez ohledu na ovlivnění rodinného života či ztrátu civilní profese). Při koncipování výsluhových náležitostí se také přihlíželo k řadě omezení a povinností, které se v civilním sektoru běžně nevyskytují. Voják nesmí být členem politické strany, politického hnutí nebo odborové organizace. Dále pak bez souhlasu služebního orgánu, až na v zákoně uvedené výjimky, nesmí vykonávat výdělečnou nebo podnikatelskou činnost. Na výsluhové náležitosti tedy lze pohlížet jako na formu kompenzace.

Výsluhové náležitosti by tak měly být jednou z rozhodujících motivačních a garančních jistot vojáků z povolání a v návaznosti na dávky důchodového pojištění by měly zajistit to, aby nedošlo k zásadnímu snížení životní úrovně vojáka po jeho propuštění ze služebního poměru. Vyplácí se bývalým vojákům na žádost po zániku jejich služebního poměru a to buď jednorázově, nebo jako opakující se plnění. Výsluhovými náležitostmi jsou výsluhový příspěvek, odbytné, odchodné a úmrtné. Základní kalkulační jednotkou je **průměrný měsíční hrubý služební plat**.

6.1 Výsluhový příspěvek

Výsluhový příspěvek je koncipován jako doživotní dávka, kterou pobírá bývalý voják, jehož služební poměr trval nejméně 15 let a zanikl z důvodů uvedených v zákoně. Po uvedených patnácti letech je jeho výše stanovena na 5 % průměrného měsíčního platu. Tato výše se zvyšuje za šestnáctý a každý další ukončený rok služby o 6,2 %, za dvacátý první a každý další ukončený rok služby o 2,5 % a za dvacátý sedmý a každý další ukončený rok služby o 1 % průměrného měsíčního hrubého služebního platu až do maximální výše 55 % (resp. 60 %). Postupný nárůst výše příspěvku uvádí tabulka č. 3.

Pokud byl voják zařazen jako výkonný letec nebo konal službu zvlášť nebezpečnou nebo v zahraničí, může výše příspěvku činit nejvýše 60 % průměrného měsíčního služebního platu. K delší službě se nepřihlíží. Příspěvek je výhodný zejména pro vojáky, jejichž služební poměr trval více než dvacet let.

O **příznání** výsluhového příspěvku musí voják **požádat**. Před zánikem služebního poměru informuje příslušný orgán MO vojáka o možnostech čerpání výsluhových náležitostí a formě podání

žádosti. Pokud má voják nárok na více druhů výsluhových náležitostí, musí se rozhodnout, kterou dávku bude požadovat.

Tabulka č. 3 Výsluhový příspěvek

Doba trvání služebního poměru	Nárůst příspěvku v %	Procentní výše výsluhového příspěvku
15 let		5
16 let	6,2	11,2
17 let	6,2	17,4
18 let	6,2	23,6
19 let	6,2	29,8
20 let	6,2	36
21 let	2,5	38,5
22 let	2,5	41
23 let	2,5	43,5
24 let	2,5	46
25 let	2,5	48,5
26 let	2,5	51
27 let	1	52
28 let	1	53
29 let	1	54
30 a více let	1	55

Zdroj: vlastní

Výsluhový příspěvek se vyplácí bývalému vojákovi až do doby, kdy mu vznikne nárok na **starobní důchod**. V případě souběhu nároku na starobní důchod a výsluhový příspěvek se bývalému vojákovi vyplácí příspěvek jen tehdy, je-li vyšší než starobní důchod a to ve výši rozdílu mezi starobním důchodem a výsluhovým příspěvkem. (příklad: Výsluhový příspěvek je 20 tisíc Kč, důchod 15 tisíc Kč. V tom případě voják bude dostávat starobní důchod a příspěvek jen ve výši 5 000 Kč.)

Výsluhový příspěvek se valorizuje (zvyšuje) ve stejných termínech jako procentní výměra starobních důchodů, ale pouze v poloviční procentní výši. Voják, který si zvolil výsluhový příspěvek, má současně nárok na **odchodné**. Při zániku služebního poměru z některých zákonných důvodů se výsluhový příspěvek krátí na polovinu. V současné době výsluhový příspěvek nepodléhá dani z příjmů.

6.2 Odbytné

Odbytné je specifickou výsluhovou náležitostí určenou zejména pro vojáky s kratší dobou služby, popř. pro vojáky, kterým vznikl nárok na výsluhový příspěvek a odchodné, ale preferují odbytné jako

jednorázovou dávkou při zániku služebního poměru. V případě, že si voják zvolí odbytné, **zanikne** mu nárok na výsluhový příspěvek. Minimální doba trvání služebního poměru, nutná pro vznik nároku na odbytné, je **dva roky**, za které náleží dávka ve výši dvou průměrných hrubých služebních platů. Za každý další rok se počet průměrných služebních platů zvyšuje o jeden a po jedenácti letech o polovinu a to nejvýše do osmnáctinásobku, na který vznikne nárok po 26 letech služby. Postupný nárůst ukazuje tabulka č. 4.

Tabulka č. 4 Odbytné

Doba trvání služebního poměru v letech	Počet platů	Doba trvání služebního poměru v letech	Počet platů
2	2	15	12,5
3	3	16	13
4	4	17	13,5
5	5	18	14
6	6	19	14,5
7	7	20	15
8	8	21	15,5
9	9	22	16
10	10	23	16,5
11	10,5	24	17
12	11	25	17,5
13	11,5	26 a více	18
14	12		

Zdroj: vlastní

Odbytné je **jednorázová** dávka, přiznává se na žádost vojáka. Je jasné, že je primárně určena pro vojáky, jejichž služební pomět trval méně než 15 let. Při zániku služebního poměru z některých zákonných důvodů se odbytné krátí na polovinu (jsou uvedeny v oddíle 6.5). V současné době odbytné nepodléhá dani z příjmů.

6.3 Odchodné

Pokud si voják při zániku služebního poměru zvolí **výsluhový příspěvek**, vznikne mu **současně** nárok i na **odchodné**. Musí mít tedy odslouženo nejméně 15 let.

Odchodné je **jednorázová** dávka, která se poskytuje ve výši minimálně čtyřnásobku a nejvýše šestinásobku průměrného měsíčního služebního platu. Stejně jako o ostatní výsluhové náležitosti si

voják musí o přiznání odchodného požádat. Postupný nárůst blíže ukazuje tabulka č. 5. V současné době odchodné nepodléhá dani z příjmů.

Tabulka č. 5 Odchodné

Doba trvání služebního poměru	Počet platů
15 let	4
16 let	4,4
17 let	4,8
18 let	5,2
19 let	5,6
20 a více let	6

Zdroj: vlastní

6.4 Úmrtné

Tato zvláštní výsluhová náležitost je určena k překonání tíživé situace pozůstalých po vojákov, jehož služební poměr zanikl úmrtím nebo prohlášením za mrtvého. Není podstatné, zda došlo k úmrtí vojáka při výkonu služby. Na **úmrtné** má nárok pozůstalý manžel a každé pozůstalé dítě, a to ve výši **jedné poloviny odbytného**, případně jeden průměrný měsíční hrubý služební plat, pokud doba trvání služebního poměru vojáka byla kratší než 2 roky. V případě, že není pozůstalého manžela, rozděluje se částka, která by mu připadla, rovným dílem mezi pozůstalé děti. V případě, že není pozůstalého manžela ani pozůstalých dětí, náleží úmrtné ve výši jedné poloviny odbytného rodičům vojáka. Výplata úmrtného nepodléhá dani z příjmů.

6.5 Společná ustanovení o výsluhových náležitostech

Orgánem ministerstva, který přiznává a vyplácí výsluhové náležitosti (ale také dávky důchodového pojištění) je **Odbor sociálního zabezpečení** Ministerstva obrany. O výsluhových náležitostech se rozhoduje výhradně na **žádost** vojáka. Výjimkou je přiznání úmrtného, kdy o dávku musí požádat rodiče zemřelého vojáka, pozůstalá manželka a děti však žádat nemusí. Řízení o přiznání dávek probíhá podle zvláštního zákona, kterým je zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení. Proti rozhodnutí Odboru sociálního zabezpečení MO o přiznání některé výsluhové náležitosti se dá podat námitka a následně také žaloba ve správním soudnictví.

Důležité je stanovení doby trvání služebního poměru pro výpočet výsluhových náležitostí. Hodnotí se doba služby ve služebním poměru vojáka, případně i v jiném bezpečnostním sboru. Počítají se vždy jen celé roky služby. Jako výraz ocenění některých rizikových druhů služby byl v roce 1999

zaveden princip **zvýšeného zápočtu** některých dob služby. Od roku 2015 bylo toto zvýhodněné hodnocení omezeno. Nicméně i nadále platí, že služba v zahraničních operacích a služba příslušníků Vojenského zpravodajství v zahraničí se hodnotí **dvojnásobně**. **Jedenapůlnásobně** se hodnotí doba služby vojáků zejména v některých leteckých odbornostech, Vojenském zpravodajství a speciálních silách a také v zahraničních operacích, které nejsou rizikové. Tento zvýšený zápočet se použije až při výpočtu výsluhového příspěvku nebo odbytného, nikoli pro vznik nároku. Aby voják měl nárok na výsluhový příspěvek, musí nejméně 15 let odsloužit, nestačí mít např. jen 13 let služby a 5 let započtených navíc za službu např. u Vojenského zpravodajství. Zvýšený zápočet doby služby, kterou voják konal mezi 1. 12. 1999 až 30. 6. 2015 se při zániku služebního poměru vojákovi uzná. Pokud je voják propuštěn ze služebního poměru z důvodu organizačních změn (§ 19 odst. 1 písm. e), započte se mu polovina doby, kterou voják měl odsloužit podle původně stanovené doby trvání služebního poměru. V případě, že byl voják dočasně neschopným pro výkon služby pro nemoc nebo úraz a čerpal dávky nemocenského pojištění, pro účely výpočtu průměrného měsíčního hrubého služebního platu se k tomuto „snížení“ platu nepřihlíží.

V roce 2015 se měnil také systém výpočtu vyměřovacího základu, tedy **průměrného měsíčního hrubého služebního platu**. Do té doby se počítal pouze z platu poslední kalendářní rok. Nově se zjišťuje z platů vojáka za předchozích pět kalendářních roků přede dnem skončení služebního poměru. Výpočet tímto způsobem se použil poprvé pro vojáky odcházející na konci roku 2015 nebo v roce 2016. Těm se počítal pouze rok 2015, o rok později dva a každý další rok se přidává jeden další rok a celých pět let se bude počítat od roku 2020. Nepřihlíží se k odměnám, doplatkům a přeplatkům a také k příplatku za službu v zahraničí.

Na výsluhové náležitosti **nemá nárok** voják, jehož služební poměr zanikne propuštěním na základě podané žádosti nebo uplynutím doby trvání služebního poměru, a ke dni zániku služebního poměru je proti němu **vedeno trestní řízení** pro trestný čin spáchaný úmyslně **a následně je za něj odsouzen**. V den, kdy vojákovi zaniká služební poměr, musí zaslat na odbor sociálního zabezpečení čestné prohlášení, že není trestně stíhán.

Při zániku služebního poměru z následujících zákonných důvodů se výsluhové náležitosti **krátí na polovinu**:

- voják byl pravomocně odsouzen pro trestný čin a jeho setrvání ve služebním poměru by ohrozilo vážnost ozbrojených sil,
- voják se stal členem politické strany, politického hnutí nebo odborové organizace,
- voják vykonává výdělečnou činnost bez souhlasu služebního orgánu,
- voják si **podal žádost o propuštění** ze služebního poměru,

- voják nepokračuje ve výkonu služby po jejím přerušení podle § 11 zákona,
- voják podporuje, propaguje nebo sympatizuje s hnutím, které směřuje k potlačování práv a svobod člověka nebo hlásá národnostní, náboženskou nebo rasovou zášť,
- pokud uplynula doba rozhodná ve služebním zařazení,
- voják není právně způsobilý pro další výkon služby, přičemž si tuto nezpůsobilost zavinil sám svým jednáním.

Podrobnosti k postupu při výplatě výsluhových náležitostí stanoví vyhláška MO č. 268/1999 Sb., kterou se pro účely výsluhových náležitostí stanoví, kdo je považován za výkonného letce a která služba je službou zvláštní povahy nebo zvláštního stupně nebezpečnosti, a postup při výplatě výsluhových náležitostí.

6.6 Kontrolní otázky ke kapitole č. 6

1. K čemu slouží výsluhové náležitosti?
2. Existuje institut výsluhových náležitostí i v jiných druzích služebního poměru?
3. Co se stane, když si voják nepožádá o výplatu výsluhových náležitostí?
4. Služba v jakém služebním zařazení je v současnosti hodnocena zvýšeným zápočtem?
5. Jak se bude počítat průměrný měsíční hrubý služební plat, pokud vojákovi zanikl služební poměr k 30. 11. 2018?

7 ROZHODOVÁNÍ VE VĚCECH SLUŽEBNÍHO POMĚRU, ŘEŠENÍ ŽÁDOSTÍ A STÍŽNOSTÍ

Rozhodování ve věcech služebního poměru je právními normami upravený postup služebního orgánu, v němž se rozhoduje o právech a povinnostech účastníka řízení (vojáka, resp. bývalého vojáka), který je nositelem procesních práv a povinností. Rozhodování ve věcech služebního poměru má individuální charakter, přičemž jeho účelem je vydat v konkrétní věci rozhodnutí (k tomu srovnej Tomek 2009, s. 188). Pro služební poměr jako veřejnoprávní institut jsou charakteristické vztahy nadřízenosti a podřízenosti, kdy nadřízený, resp. služební orgán, autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech adresáta, přičemž toto rozhodování musí být v souladu se zásadou legality (zákonosti) a ohraničeno příslušnými procesními pravidly. Právní regulaci rozhodování ve věcech služebního poměru vojáka z povolání obsahuje část devátá zákona (ustanovení § 144–158).

7.1 Obecně k rozhodování ve věcech služebního poměru vojáka z povolání a mezím aplikace správního řádu

Současné znění § 144 zákona upravuje **vztah mezi zákonem o vojácích z povolání a zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád** (dále jen „správní řád“ nebo „SŘ“). Zákon obsahuje speciální (zvláštní) právní úpravu řízení ve věcech služebního poměru a související úpravu, která má aplikační přednost před úpravou obecného správního řízení ve správním řádu. Správní řád se použije subsidiárně (tj. podpůrně) v těch případech, kdy zákon nestanoví jinak. V případě odlišné úpravy v zákoně a ve správním řádu má aplikační přednost speciální úprava v zákoně.

Nadto je použití některých ustanovení správního řádu výslovně vyloučeno, a to vzhledem ke specifikům rozhodování ve věcech služebního poměru vojáka oproti běžnému správnímu řízení. Pro rozhodování ve věcech služebního poměru tak nelze použít § 10 až 12 správního řádu (pravidla pro stanovení věcné a místní příslušnosti správních orgánů a postoupení pro nepříslušnost), protože jsou pro rozhodování příslušné služební orgány ve smyslu ustanovení § 2 odst. 2 zákona, na místo správních orgánů typu správních úřadů.

Dále se nepoužije ustanovení § 14 správního řádu (vyloučení z projednávání a rozhodování věci), a to s ohledem na specifika vztahů realizovaných v ozbrojených silách ČR, tedy vztahy nadřízenosti a podřízenosti. Rozhodující služební orgán má alespoň obecně adresovanou povinnost zajistit rovný přístup a rovné zacházení se všemi vojáky (§ 2 odst. 3 zákona) a zásadu oprávněného očekávání a nestrannosti rozhodování (§ 2 odst. 4 správního řádu). Voják má právo podat řádné opravné prostředky či stížnosti (§ 153 zákona).

Při rozhodování ve věcech služebního poměru se dále nepoužije ustanovení § 33 odst. 2 písm. c) správního řádu (tj. plná moc pro neurčitý počet řízení s určitým předmětem, která budou zahájena v určené době nebo bez omezení v budoucnosti). Vyloučením tohoto právního institutu, nazývaného taktéž jako prezidiální plná moc, je omezeno právo vojáka nechat se zastupovat, čímž se má předcházet prodlužování řízení jejím opakovaným udělováním a odvoláváním, problémům s určením zmocněnce v určité fázi řízení apod.

Dále byla vyloučena aplikace ustanovení § 79 odst. 5 správního řádu (povinnosti náhrady nákladů řízení paušální částkou účastníka řízení, který řízení vyvolal porušením své právní povinnosti). Aplikace tohoto ustanovení v praxi byla velmi problematická, protože všechny úkony řízení ve věcech služebního poměru probíhají v průběhu služby a v rámci vztahů nadřízenosti a podřízenosti v ozbrojených silách. Ustanovení správního řádu odkazuje zjevně na obecné správní řízení, aniž by vymezovalo vztah ke zvláštním řízením typu služebního. V minulosti se v praxi používalo např. v řízení o náhradě škody způsobené vojákem. Nejednoznačnost úpravy tak odstranil až zásah zákonodárce, povinnost k náhradě nákladů řízení je tak v současnosti služebními orgány ukládána pouze v případech, kdy orgán s kázeňskou pravomocí vyřizuje jednání vojáka označené za přestupek v právních předpisech (§ 51 odst. 2). Toto řízení se totiž plně podřizuje obecným předpisům o přestupkovém řízení a navíc může na rozdíl od řízení ve věcech služebního poměru v tomto řízení vystupovat jako účastník i osoba stojící mimo ozbrojené síly.

Dále se neaplikují ustanovení hlavy XI. části druhé správního řádu (exekuční řízení), a to vzhledem k tomu, že zákon obsahuje vlastní úpravu výkonu rozhodnutí (§ 152a). Nadto povaha rozhodování ve věcech služebního poměru vojáka směřuje obvykle k jiným účinkům než je nucený výkon rozhodnutí.

Při řízení ve věcech služebního poměru vojáka se konečně nepoužije ustanovení § 175 správního řádu (stížnosti proti nevhodnému chování úředních osob nebo proti postupu správního orgánu), jelikož v případě stížností podaných vojákem se postupuje podle speciálních právních norem (ustanovení § 153).

7.2 Řízení ve věcech služebního poměru a vydání rozhodnutí

Rozhodování ve věcech služebního poměru vojáka probíhá v zásadě dvěma základními způsoby:

- a) **řízením ve věcech služebního poměru** završeným vydáním klasického (správního) rozhodnutí,
- b) **zjednodušenou formou** přímo vydáním personálního rozkazu (podrobněji viz následující oddíl).

V § 145 zákona je uveden demonstrativní (příkladný, neúplný) výčet řízení ve věcech služebního poměru, kdy služební orgán vede klasické řízení obdobné správnímu řízení, tj. v „nezkrácené“ podobě. Následující ustanovení § 145a zákona obsahuje taxativní (úplný) výčet případů rozhodování služebních orgánů o právech a povinnostech vojáků zjednodušenou formou prostřednictvím personálního rozkazu. Služební orgán rozhoduje ve věcech služebního poměru vojáka personálním rozkazem pouze v zákoně stanovených případech (§ 145a), ve všech jiných případech pak služební orgán musí rozhodovat o právech a povinnostech vojáka rozhodnutím v režimu řízení ve věcech služebního poměru s podpůrným využitím správního řízení.

V řízení ve věcech služebního poměru, kdy se vydává správní rozhodnutí, tedy služební orgán rozhoduje konkrétně zejména o:

- změně doby trvání služebního poměru,
- přerušení služebního poměru,
- náhradě škody podle tohoto zákona,
- propuštění ze služebního poměru,
- odnětí hodnosti,
- zrušení služebního poměru ve zkušební době,
- vrácení náborového nebo kvalifikačního příspěvku při nesplnění povinnosti setrvat po stanovenou dobu ve služebním poměru,
- nároku na služební příspěvek, nesouhlasí-li voják s výší nebo s neposkytnutím příspěvku, nebo se zastavením jeho výplaty,
- době služby pro zabezpečení výsluhovými náležitostmi a pro sociální zabezpečení, nesouhlasí-li voják s vykázanou dobou,
- neposkytnutí, odnětí nebo snížení služebního platu podle § 68k odst. 5,
- žádosti vojáka o jeho setrvání ve služebním poměru podle § 19 odst. 2,
- úhradě nákladů spojených se zvýšením nebo rozšířením vzdělání při nesplnění povinnosti setrvat po dohodnutou dobu ve služebním poměru,
- vydání bezdůvodného obohacení,
- náhradě nákladů za vojenskou výstroj,
- uložení kázeňského trestu.

Právní úprava v zákoně je ve vztahu k regulaci rozhodování ve věcech služebního poměru vojáka z povolání poměrně kusá. Proto je potřeba využít subsidiárně právní instituty správního řádu (s aplikační předností speciální úpravy v zákoně).

Základní zásady činnosti správních (služebních) orgánů jsou zásadami obecnými, výchozími, které platí pro veškeré postupy v režimu správního řádu (Průcha 2012b, s. 22 a násl.). Uplatní se proto nejen v řízení ve věcech služebního poměru vojáka z povolání, ale i mimo toto řízení. Jedná se zejména o následující **zásady činnosti správních (služebních) orgánů** (§ 2–8 SŘ):

- zásada subsidiarity – §1 odst. 2 SŘ,
- zásada legality (zákonnosti) – § 2 odst. 1 SŘ,
- zákaz zneužití správního uvážení – § 2 odst. 2 SŘ,
- zásada ochrany dobré víry a oprávněných zájmů – § 2 odst. 3 SŘ,
- zásada legitimního očekávání (předvídatelnosti) – § 2 odst. 4 SŘ,
- zásada materiální pravdy – § 3 SŘ,
- poučovací povinnost – § 4 odst. 2 SŘ,
- zásada rychlosti a hospodárnosti (procesní ekonomie) – § 6 odst. 1 a 2 SŘ,
- zásada procesní rovnosti a nestrannosti postupů služebních orgánů – § 7 SŘ,
- zásada spolupráce služebních orgánů – § 8 SŘ.

Řízení ve věcech služebního poměru jako specifické správní řízení charakterizují zejména následující **zásady správního řízení**, které jsou prostoupeny celým SŘ:

- zásada písemnosti a zásada ústnosti,
- zásada oficality a zásada dispoziční,
- zásada dvoustupňového řízení,
- zásada aktivní účasti účastníků na řízení,
- zásada neveřejnosti.

Řízení ve věcech služebního poměru vojáka je možné **zahájit v zásadě dvěma způsoby**. Zahájení řízení z moci úřední (podle zásady oficality) se uplatňuje v těch případech, kdy převládá veřejný zájem na projednání a rozhodnutí věci, naopak zahájení řízení na základě žádosti (v souladu se zásadou dispoziční) je typické pro ty případy, kdy se jedná o věc, která je v dispozici účastníka řízení.

Zahájení řízení z moci úřední (např. řízení o propuštění ze služebního poměru či řízení o náhradě škody) reprezentuje většinu případů v rezortu MO (vždy však v případě změny doby trvání služebního poměru prodloužením). K zahájení řízení je služební orgán povinen přijímat podněty, podnět podává vedoucí organizačního celku (služebním postupem a řádně odůvodněn), služební orgán zkoumá existenci důvodů pro zahájení řízení. Oznámení o zahájení řízení musí obsahovat: označení služebního orgánu, předmět řízení, jméno, příjmení, funkci nebo služební číslo a podpis oprávněné úřední osoby, poučení účastníka řízení o jeho procesních právech. Řízení je zahájeno dnem doručení

oznámení. Oznámení může být spojeno s jiným úkonem v řízení (obvykle s výzvou k uplatnění práv účastníka podle § 36 odst. 3 SŘ).

Zahájení řízení na základě žádosti (např. žádosti vojáka o jeho setrvání ve služebním poměru) se uplatňuje v menší míře. Žádost musí mít předepsané náležitosti (§ 45 SŘ a § 37 odst. 2 SŘ), konkrétně musí být zřejmé, kdo žádost podává (jméno, příjmení, datum narození a trvalé bydliště) včetně podpisu, označení služebního orgánu, jemuž je žádost určena, které věci se týká a co se navrhuje. Nemá-li žádost předepsané náležitosti, pak přichází v úvahu odstranění nedostatků na místě, nebo výzva k odstranění, včetně stanovení přiměřené lhůty a poučení o následcích. Žádost nesmí být zjevně právně nepřipustná. Žadatel může vzít svou žádost kdykoliv zpět, vyjma doby od vydání rozhodnutí.

Ustanovení § 146 zákona obsahuje stručnou úpravu právního institutu podání a postoupení podání při rozhodování ve věcech služebního poměru. **Podáním** ve smyslu § 146 zákona je úkon vojáka vůči služebnímu orgánu. Toto ustanovení je vyjádřením dispoziční zásady, kdy voják může učinit (nebo neučinit) úkon vůči služebnímu orgánu v řízení ve věcech služebního poměru vojáka. Při využití extenzivního výkladu se bude jednat i o úkony vojáka, které předcházejí řízení ve věcech služebního poměru. V případě, že služební orgán obdrží podání vojáka, ale k jeho vyřízení není příslušný, má stanovenu **povinnost postoupit takové podání** příslušnému služebnímu orgánu. Nepříslušný služební orgán tedy podání nevrací vojákovi. Lhůta pro toto postoupení je vymezena neurčitě, rozumí se jí lhůta nejkratší, tak rychle, jak je služební orgán schopen učinit, tedy bez odkladu. Současně má postupující služební orgán povinnost vyrozumět o svém postupu vojáka, zejména tedy o skutečnostech, u jakého orgánu a v jakém stavu se jeho podání nachází.

Pro **vedení správního řízení ve věcech služebního poměru vojáka z povolání** jsou namísto správních orgánů věcně **příslušné služební orgány**. Služebním orgánem je ve smyslu § 2 odst. 2 zákona prezident republiky, ministr obrany a v rozsahu určeném rozkazem prezidenta republiky nebo rozkazem ministra obrany velitelé, náčelníci, ředitelé a jiní vedoucí zaměstnanci. Kdo konkrétně je příslušným služebním orgánem, je pak upraveno vnitřními předpisy – základními vojenskými řády prezidenta a v případě vojáků, kteří nejsou zařazeni ve Vojenské kanceláři prezidenta republiky nebo Hradní stráž, jde o rozkazy ministra obrany; konkrétně dle RMO č. 34/2012 Věstníku *Rozhodování služebních orgánů ve věcech služebního poměru vojáků z povolání podle správního řádu* jimi jsou:

- správním orgánem prvního stupně služební orgán, který je oprávněn rozhodovat ve věci podle tohoto nebo jiného rozkazu ministra obrany (příslušný služební orgán),
- odvolacím správním orgánem nejbližší nadřazený příslušného služebního orgánu (odvolací služební orgán),

- nadřízeným správním orgánem služební orgán, který je nadřízený příslušnému služebnímu orgánu podle služebního (pracovního) zařazení (nadřízený služební orgán).

Vyjádření zásady písemnosti řízení je vedení spisu. **Spis** se zakládá v každé věci. Obsah úkonů činěných jinak než písemně se poznamená do spisu (protokol, úřední záznam atp.). Všechny dokumenty týkající se téže věci se spojí v jeden spis. Každý spis musí být označen spisovou značkou. Spis tvoří podání, protokoly, písemná vyhotovení rozhodnutí. Povinnou obsahovou náležitostí spisu je soupis všech jeho součástí, včetně příloh, s určením data, kdy byly do spisu vloženy (§ 17 SR). Pro jedno řízení – jeden spis (může obsahovat několik čísel jednacích). Veškeré součásti spisu musí být opatřeny číslem jednací. Odvolací služební orgán spis v dané věci nezakládá. Spis se zakládá do osobního spisu vojáka.

V souladu se zásadou materiální pravdy je potřeba shromáždit **podklady pro vydání rozhodnutí**. Jako podklady slouží všechny informace, které mohou tak či onak přispět ke zjištění stavu věci ve vyžadovaném rozsahu (návrhy účastníků řízení, důkazy opatřené služebním orgánem, skutečnosti služebnímu orgánu známé z jeho úřední činnosti apod.). Služební orgán může nařídít ústní jednání, řízení přerušit, ustanovit opatrovníka, řízení zastavit apod.

Účastník (voják) má právo např. navrhopvat důkazy a činit i jiné návrhy po celou dobu řízení až do vydání rozhodnutí, nahlížet do spisu a žádat o vydání kopií jednotlivých písemností, před vydáním rozhodnutí se vyjádřit k jeho podkladům, včetně způsobu jejich pořízení, zvolit si zmocněnce, podat proti rozhodnutí odvolání (Šromová 2012, s. 18 a násl.). Jedná se o vyjádření zásady aktivní účasti účastníka (vojáka) na řízení.

Písemnost obecně doručuje správní orgán, který ji vyhotovil, a to prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky, správní orgán sám, také prostřednictvím provozovatele poštovních služeb, prostřednictvím obecního úřadu, prostřednictvím policejního orgánu, prostřednictvím obecní policie. Doručuje se na adresu pro doručování, adresu v inf. systému evidence obyvatelstva nebo elektronickou cestou. Do vlastních rukou se musí doručit předvolání a rozhodnutí, hrozí vydání jinému účastníkovi s protichůdným zájmem. Uplatňuje se fikce doručení – 10. dnem je doručeno, pokud si adresát zásilku nevyzvedl. Pro **doručování ve věcech služebního poměru vojáka** se uplatní následující specifika. Není-li možné doručit písemnost účastníkovi řízení do datové schránky prostřednictvím veřejné datové sítě, doručí se mu prostřednictvím vedoucího organizačního celku, který je účastníkovi řízení nadřízen. Nelze-li písemnost takto doručit, doručí se mu prostřednictvím provozovatele poštovních služeb.

V pochybnostech se **lhůta** považuje za zachovanou, dokud se neprokáže opak. Nezapočítává se do běhu lhůty den, kdy došlo ke skutečnosti určující počátek lhůty. Lhůty určené podle týdnů, měsíců

nebo let končí uplynutím toho dne, který se svým označením shoduje se dnem, kdy došlo ke skutečnosti určující počátek lhůty. Případně-li konec lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší příští pracovní den. Lhůta je zachována, je-li posledního dne lhůty učiněno podání u věcně a místně příslušného správního orgánu anebo je-li v tento den podána poštovní zásilka adresovaná tomuto správnímu orgánu, posledního dne lhůty učiněno podání u správního orgánu vyššího stupně (nemůže-li účastník z vážných důvodů učinit podání u věcně a místně příslušného správního orgánu).

K zajištění účelu a průběhu správního řízení může správní (služební) orgán podle správního řádu použít následující zajišťovací prostředky: předvolání (§ 59 SŘ), předvedení (§ 60 SŘ), předběžné opatření (§ 61 SŘ), pořádkovou pokutu (§ 62 SŘ), vykázání z místa konání úkonu (§ 63 SŘ), záruku za splnění povinnosti (§ 147 SŘ).

Ustanovení § 152 zákona výslovně stanovuje, že se **v řízení ve věcech služebního poměru vojáka** pokračuje podle části deváté zákona **i v těch případech, kdy již služební poměr vojáka zanikl**. V praxi se může jednat o případy rozhodování o náhradě škody, jejichž účastníkem řízení je bývalý voják. Příslušnost služebního orgánu upravují vnitřní předpisy MO.

Rozhodovací stádium správního řízení je jeho stadiem nejvýznamnějším, v němž je vyjádřen účel a podstata celého rozhodovacího procesu, tj. vydání autoritativního rozhodnutí služebním orgánem. **Správní rozhodnutí** ve věci samé (meritorní), jež má povahu individuálního správního aktu, je cílem správního řízení. Jde o akt aplikace práva realizovaný služebním orgánem. Rozhodnutí v dané věci zakládá, mění nebo ruší práva a povinnosti účastníka řízení (konstitutivní rozhodnutí) nebo v určité věci prohlašuje, že taková osoba práva nebo povinnosti má anebo nemá (deklaratorní rozhodnutí), nebo v zákonem stanovených případech rozhoduje o procesních otázkách (namísto usnesení). Rozhodnutí se vyhotovuje v zásadě v písemné formě. Jiné formy (§ 67 SŘ) se v rámci řízení ve věcech služebního poměru se nepoužijí. Rozhodnutí je třeba vydat bez zbytečného odkladu, pokud nelze rozhodnutí takto vydat, tak do 30 dnů ode dne zahájení řízení, resp. do 60 dnů. Vydáním rozhodnutí se rozumí předání stejnopisu rozhodnutí k doručení.

Náležitostmi rozhodnutí zejména jsou: výroková část, odůvodnění a poučení. Výroková část obsahuje řešení otázky, která je předmětem řízení; právní ustanovení, podle nichž bylo rozhodováno; dále označení účastníka řízení a lhůtu ke splnění povinnosti, popř. též jiné údaje potřebné k jejímu řádnému splnění. Odůvodnění obsahuje důvody výroku, podklady pro jeho vydání, úvahy, kterými se služební orgán řídil při jejich hodnocení a při výkladu právních předpisů, informace o tom, jak se služební orgán vypořádal s návrhy a námitkami účastníků a s jejich vyjádřením k podkladům rozhodnutí, odůvodnění není třeba, jestliže služební orgán plně vyhověl žádosti vojáka. Poučení účastníka o tom,

lze-li podat odvolání, v jaké lhůtě, od kterého dne se tato lhůta počítá, kdo je odvolacím orgánem a u koho se odvolání podává.

Vlastnostmi rozhodnutí je zejména jeho platnost, právní moc, účinnost a vykonatelnost. Platnost vlastnost rozhodnutí být vázán, rozhodnutí bylo vydáno a ústně vyhlášeno, resp. doručeno. Právní moc je vlastnost rozhodnutí spočívající v jeho konečnosti, závaznost a nezměnitelnosti; v právní moci rozhodnutí, které bylo oznámeno a proti kterému nelze podat odvolání (mimořádné opravné prostředky jsou možné: přezkum, obnova řízení). Účinnost znamená, že správní rozhodnutí již vyvolává zamýšlené účinky navenek. Vykonatelnost je vlastností rozhodnutí spočívající v jeho vynutitelnosti, pokud nebude splněno dobrovolně. To znamená, že rozhodnutí ukládající povinnost plnění, může být vynuceno služebním orgánem, je vynutitelné, vymahatelné. V souladu s § 74 odst. 1 správního řádu je rozhodnutí vykonatelné nabytím právní moci (tj. rozhodnutí bylo oznámeno a nelze proti němu podat odvolání), případně dnem pozdějším uvedeným ve výrokové části rozhodnutí. Pokud odvolání nemá odkladný účinek, pak je rozhodnutí tzv. předběžně vykonatelné (tj. aniž by nabylo právní moci). Podle § 74 odst. 2 správního řádu je rozhodnutí ukládající povinnost k plnění vykonatelné, je-li v právní moci, a jestliže uplynula lhůta, v které má být tato povinnost splněna. V takovém případě je rozhodnutí vykonatelné až tehdy, pokud ve stanovené lhůtě nedojde ke splnění uložené povinnosti.

Výkon rozhodnutí (též exekuce) přichází obecně v úvahu v těch případech, kdy povinný subjekt nesplní ve stanovené lhůtě povinnost uloženou mu v rozhodnutí. Zákon v § 152a upravuje pravomoci služebního orgánu, resp. Ministerstva obrany při vymáhání povinnosti vojáka založené vykonatelným rozhodnutím vydaným podle části deváté zákona (tj. zejména rozhodnutím podle § 145 a personálním rozkazem podle § 145a), a dále rozhodnutím, které vydávají orgány s kázeňskou pravomocí, vyřizují-li podle § 51 odst. 2 zákona přestupek vojáka spočívající v jeho jednání, které je právními předpisy označeno jako přestupek (např. podle přestupkového zákona a zákona o silničním provozu).

Služební orgán má pravomoc rozhodnout o srážkách ze služebního platu vojáka nebo jeho výsluhových náležitostí v případě, že byla vojákovu vykonatelným rozhodnutím uložena povinnost k peněžitému plnění, tj. zaplatit peněžitou částku, ale voják tuto povinnost ve stanovené lhůtě nesplnil. Patří sem i situace, kdy nelze rozhodnutí vykonat srážkou ze služebního platu vojáka nebo srážkou z jeho výsluhových náležitostí. V takových případech jsou tato rozhodnutí vykonávána soudním výkonem rozhodnutí podle občanského soudního řádu. Pravomoc podat návrh soudu na nařízení výkonu rozhodnutí byla svěřena Ministerstvu obrany. V souladu s § 3 odst. 6 zákona o ozbrojených silách, jednají před soudy všech stupňů za organizační složku státu (tj. Ministerstvo obrany, včetně

vojenských správních úřadů a za vedoucí zaměstnance MO) zaměstnanci MO, které k tomu pověřil ministr obrany. Pověření jsou zaměstnanci sekce právní MO, odboru pro právní zastupování.

7.3 Personální rozkaz

Personální rozkaz představuje specifickou formou rozhodnutí ve věcech služebního poměru vojáka z povolání. V zákoně je zakotven s účinností od 1. října 2009, a to novelou provedenou zákonem č. 272/2009 Sb. Do přijetí této novely rozhodovaly služební orgány formou klasického rozhodnutí nebo rozkazů (ve věcech personálních), pro jejichž formu, stejně jako pro postup pro jejich vydání, ovšem zákon o vojácích z povolání žádná pravidla nestanovoval. Rozhodovací praxe soudů však opakovaně potvrdila, že pokud má být úkon služebního orgánu spojen se vznikem, změnou, nebo zánikem práva a povinnosti vojáka, jedná se o rozhodování ve věcech služebního poměru (viz rozsudek NSS sp. zn. 4 Ads 10/2013-21). Při absenci speciální procesní právní úpravy v zákoně pak měl služební orgán povinnost vždy postupovat podle správního řádu, jeho používání pro všechna rozhodnutí služebních orgánů, např. o přeložení vojáka, odvelení apod., mohlo ve svých důsledcích ochromit nebo alespoň velice komplikovat fungování ozbrojených sil.

Personální rozkaz je vydáván jako **první úkon v řízení**, přičemž se uplatňují i v následujícím řízení takové výjimky z obecných postupů podle správního řádu, které umožňují jeho rychlé ukončení řízení. Personální rozkaz je vydáván v souladu se zásadou oficiality – **z moci úřední**. Personální rozkaz je formou rozhodnutí služebního orgánu a jako takové musí splňovat všechny formální požadavky kladené na rozhodnutí, včetně dodržení základních zásad činnosti správních orgánů uvedených v § 2 až 8 správního řádu.

Taxativní výčet případů rozhodování služebních orgánů o právech a povinnostech vojáků formou personálního rozkazu je uveden v ustanovení § 145a odst. 1. Jedná se o specifické případy, které nejsou uvedeny v § 145 odst. 1 zákona, ale mají vliv na práva a povinnosti vyplývající ze služebního poměru, přičemž s ohledem na potřeby služby vojáka není smysluplné provádět řízení v celém jeho rozsahu.

Služební orgán rozhoduje personálním rozkazem (pouze) o:

- služebním zařazení,
- zařazení do hodnostního sboru a jmenování do hodnosti,
- propůjčení vyšší hodnosti,
- dočasném zproštění výkonu služby,
- určení do dispozice,
- pověření výkonem služby nebo zastupování v jiném služebním zařazení,

- odvelení nebo vyslání na studijní pobyt, který trvá déle než 3 měsíce,
- přeložení,
- stanovení kratší týdenní doby služby,
- poskytnutí mateřské nebo rodičovské dovolené,
- udělení dovolené bez nároku na peněžní náležitosti,
- udělení souhlasu výjimečně vykonávat výdělečnou činnost a jeho odvolání,
- stanovení služebního platu nebo určení služebního platu podle § 68i a 68j,
- prodloužení rozhodné doby,
- stanovení výše stabilizačního příspěvku.

Personální rozkaz **jako zvláštní forma rozhodnutí služebního orgánu** musí splňovat obsahové i formální náležitosti rozhodnutí uvedené v § 67 až 69 správního řádu. Kromě toho zákon stanovuje i specifické náležitosti personálního rozkazu vztahující se k identifikaci vojáka (služební zařazení vojáka a jeho osobní číslo). Z důvodu zjednodušení je umožněna výjimka z požadavku na obsahové náležitosti správního rozhodnutí, konkrétně absence odůvodnění, a to v případě personálního rozkazu o služebním zařazení, zařazení do hodnostního sboru a jmenování do vojenské hodnosti, propůjčení vyšší vojenské hodnosti, určení do dispozice, pověření výkonem služby nebo zastupováním v jiném služebním zařazení, přeložení, stanovení kratší týdenní doby služby, poskytnutí mateřské nebo rodičovské dovolené a udělení dovolené bez nároku na peněžní náležitosti.

Z důvodu zjednodušení řízení a potřeby rychlého nastoupení právních účinků personálního rozkazu se personální rozkaz ve většině případů **vyhlašuje ústně s účinky oznámení**. Ustanovení § 67 odst. 3 správního řádu se nepoužije, je tak vyloučena povinnost služebního orgánu písemně potvrdit vyhlášený personální rozkaz, pokud o to voják požádá. Při ústním vyhlášení se nepoužijí pravidla pro doručování upravená v ustanovení § 19 a násl. správního řádu, a to ani v případě, že má voják zřízenou datovou schránku, která má za podmínek stanovených zákonem č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů, přednost před jinými způsoby doručování. Služební orgán tak může vyhlásit opatření personálním rozkazem i v případech, kdy není voják pro služební orgán dosažitelný pro osobní jednání, např. při činnosti v zahraničí jako pozorovatel OSN. V praxi je však ve většině případů personální rozkaz nejen vyhlášen, ale i jeho stejnopis vojákovi přímo předán. V případě, že není možné vojákovi vyhlásit personální rozkaz ústně, služební orgán ho oznamuje druhým způsobem, tedy doručením stejnopisu písemného vyhotovení personálního rozkazu do vlastních rukou. Pro tento postup se pak již plně použijí pravidla pro doručování, včetně přednosti doručování do datové schránky.

7.4 Opravné prostředky vůči rozhodnutím a personálním rozkazům

Opravné prostředky představují obecně souhrn procesních institutů, kterými se sleduje možnost zjednáni nápravy u vydaných rozhodnutí. Podle toho, zda má jít o nápravu rozhodnutí, která ještě nenabyla právní moci, nebo již o rozhodnutí pravomocná, lze rozlišovat **řádné a mimořádné opravné prostředky**. Mezi řádné opravné prostředky náleží zejména odvolání (§ 81 a násl. SŘ) a rozklad (§ 152 SŘ). Mimořádnými opravnými prostředky pak jsou obnova řízení (§ 100 SŘ), nové rozhodnutí (§ 101 SŘ) a přezkumné řízení (§ 94 a násl. SŘ).

7.4.1 Řádné opravné prostředky ve věcech služebního poměru vojáka

Odvolání musí mít předepsané náležitosti (viz § 82 SŘ a § 37 odst. 2 SŘ), tj. kdo odvolání podává (jméno, příjmení, datum, narození a trvalé poby) včetně podpisu; označení služebního orgánu, jemuž je žádost určena; proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu je napadáno, v čem je spatřován rozpor s právními předpisy nebo nesprávnost rozhodnutí nebo řízení; event. rozsah, v jakém je rozhodnutí napadáno.

S odvoláním je tradičně spojován **tzv. suspenzivní (odkladný) účinek**, v jehož důsledku nenastává u napadeného rozhodnutí právní moc ani vykonatelnost (viz výše). Odvolání proti rozhodnutí ve věcech služebního poměru a proti personálnímu rozkazu není přiznán, v zákonem předvídaných případech, odkladný (suspenzivní) účinek, např. u rozhodnutí podle § 145 odst. 1 písm. d) – f) zákona. V případech rozhodnutí o propuštění ze služebního poměru, rozhodnutí o odnětí hodnosti, rozhodnutí o zrušení služebního poměru ve zkušební době a u personálních rozkazů vydaných podle § 145a odst. 1 zákona tak podání odvolání není spojeno s tímto účinkem, rozhodnutí a personální rozkazy jsou předběžně vykonatelné a jejich právní účinky nastávají před nabytím právní moci.

S podáním odvolání je spojen také **devolutivní účinek**, v jehož důsledku rozhoduje odvolací služební orgán. Výjimkou z tohoto účinku je postup podle § 87 správního řádu, tzv. autoremedura, kdy správní (služební) orgán, který napadené rozhodnutí vydal, je může zrušit nebo změnit, pokud tím plně vyhoví odvolání a jestliže tím nemůže být způsobena újma žádnému z účastníků, ledaže s tím všichni, kterých se to týká, vyslovili souhlas; proti tomuto rozhodnutí lze podat odvolání.

Prvostupňový služební orgán zkoumá včasnost podání odvolání. Obecná odvolací lhůta činí do 15 dnů ode dne doručení rozhodnutí. V případě, že je odvolání podáno opožděně, následuje předání spisu se stanoviskem odvolacímu orgánu do 15 dnů, přičemž ve stanovisku se omezí na uvedení důvodů rozhodných pro posouzení opožděnosti odvolání. Je-li odvolání včasné, pak služební orgán provede autoremeduru, jinak předá spisu se stanoviskem odvolacímu orgánu do 30 dnů.

Lhůta pro podání odvolání proti personálnímu rozkazu je stanovena odlišně od obecné odvolací lhůty, která dle § 83 odst. 1 správního řádu činí 15 dnů. Z důvodu požadavku rychlosti nástupu právních účinků personálního rozkazu je zákonná lhůta zkrácena na 5 dnů od oznámení personálního rozkazu. Lhůta pro předání spisu odvolacímu orgánu je ve srovnání s obecnou úpravou zakotvenou v § 88 odst. 1 správního řádu zkrácena na polovinu, tedy z 30 dnů na 15 dnů, a to ode dne doručení odvolání služebnímu orgánu, který rozhodoval v prvním stupni. V případě, že bylo odvolání podáno u odvolacího orgánu, běží tato patnáctidenní lhůta až ode dne jeho doručení prvostupňovému služebnímu orgánu. Pokud je podáno odvolání opožděné nebo je nepřipustné, pak by se měla podle § 88 odst. 1 správního řádu uplatnit obecná desetidenní lhůta pro předání spisu odvolacímu orgánu.

Odvolací služební orgán přezkoumává soulad napadeného rozhodnutí a řízení s právními předpisy. Odvolacímu orgánu je svěřena možnost správního uvážení směrem k vydanému rozhodnutí (personálnímu rozkazu), kdy jej může buď potvrdit, nebo zrušit, příp. i změnit. Odvolací služební orgán může řízení také zastavit. Na rozdíl od obecné úpravy obsažené v ustanovení § 90 správního řádu není odvolacímu služebnímu orgánu přiznána možnost napadený personální rozkaz nebo jeho část zrušit a věc vrátit prvostupňovému služebnímu orgánu k novému projednání a rozhodnutí. Odvolací služební orgán rozhoduje opět formou personálního rozkazu, ovšem při uplatnění jistých specifik – „opravný“ personální rozkaz není prvním úkonem v řízení a není vydáván z moci úřední (ale na základě podaného odvolání).

Ustanovení § 149 zákona zakotvuje lhůty, které se uplatní jak pro rozhodování o odvolání proti rozhodnutí podle § 145 zákona, tak pro rozhodování o odvolání proti personálnímu rozkazu podle § 145a zákona. Lhůta pro rozhodnutí odvolacího orgánu je stanovena v souladu se zásadou rychlosti (řízení) jako bez odkladu, tedy tak rychle, jak je služební orgán schopen učinit. Poněkud v rozporu s touto zásadou zákon určuje maximální lhůtu pro rozhodnutí odvolacího orgánu v délce 90 dnů ode dne podání odvolání, která je delší než obecná lhůta podle § 71 správního řádu, což je markantní zejména v případě odvolání proti personálnímu rozkazu, kde se předpokládá včasné a rychlé rozhodování. Důležitým okamžikem pro stanovení počátku běhu lhůty je den, kdy je toto odvolání doručeno prvoinstančnímu orgánu, tedy kdy bylo odvolání podáno. Lhůta pro vydání rozhodnutí o odvolání začíná běžet následujícím dnem. Určitou prodlevu při vydání rozhodnutí odvolacího orgánu může představovat postup prvostupňového orgánu před předáním spisu odvolacímu orgánu podle § 88 správního řádu, resp. § 145a odst. 7 zákona.

Specifickým řádným opravným prostředkem je **rozklad** (§ 152 SR). Proti rozhodnutí, které vydal ústřední správní úřad, ministr nebo vedoucí jiného ústředního správního úřadu v prvním stupni, lze podat rozklad. O rozkladu rozhoduje ministr nebo vedoucí jiného ústředního správního úřadu. Návrh

na rozhodnutí předkládá ministrovi nebo vedoucímu jiného ústředního správního úřadu rozkladová komise (má nejméně 5 členů, většinu členů rozkladové komise tvoří odborníci, kteří nejsou zaměstnanci zařazení do ústředního správního úřadu). Pro řízení o rozkladu platí ustanovení o odvolání. V řízení o rozkladu lze rozhodnutí zrušit nebo změnit, pokud se tím plně vyhoví rozkladu a jestliže tím nemůže být způsobena újma žádnému z účastníků, ledaže s tím všichni, jichž se to týká, vyslovili souhlas, nebo rozklad zamítnout.

7.4.2 Mimořádné opravné prostředky ve věcech služebního poměru vojáka

Přezkumné řízení podle § 94 správního řízení sleduje možnost přezkoumat pravomocná rozhodnutí v případě, kdy lze důvodně pochybovat o tom, že rozhodnutí je v souladu s právními předpisy. Přezkumné řízení představuje mimořádný opravný prostředek vůči již pravomocnému personálnímu rozkazu. Maximální lhůta pro vydání rozhodnutí v přezkumném řízení u personálního rozkazu v prvním stupni je stanovena na 5 měsíců, což představuje třetinovou lhůtu oproti obecné patnáctiměsíční lhůtě stanovené v § 97 správního řádu. Rozhodující skutečností pro určení počátku lhůty je právní moc personálního rozkazu.

Institut **nového rozhodnutí** lze také považovat za mimořádný opravný prostředek, který umožňuje v zákonem předvídaných případech (§ 101 SŘ) provést nové řízení a vydat nové rozhodnutí ve věci. Příkladem vydání nového rozhodnutí ve věcech služebního poměru vojáky je postup podle § 150b zákona. Jedná se o situace, kdy je vydáno rozhodnutí o propuštění vojáka ze služebního poměru z důvodu, že voják:

- přestal být ze zdravotních důvodů způsobilý vykonávat službu v dosavadním služebním zařazení, s výjimkou zdravotních důvodů souvisejících s těhotenstvím, a není pro něho jiné služební zařazení,
- podle zvláštního právního předpisu (zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti) není způsobilý pro další výkon služby v dosavadním služebním zařazení a není pro něho jiné služební zařazení,
- přestal se připravovat k výkonu služby studiem a není pro něho jiné služební zařazení (v případě čekatelů, resp. vojáků vyslaných k dennímu studiu),
- není pro něho v důsledku organizačních změn jiné služební zařazení.

Tyto důvody znemožňují vojákovi výkon služby na konkrétním služebním místě, na druhou stranu nepředstavují překážku pro existenci služebního poměru vojáka. V případě neexistence jiného služebního zařazení, kde by voják mohl vykonávat službu, zaniká služební poměr uplynutím 2 kalendářních měsíců následujících po dni doručení rozhodnutí o propuštění ze služebního poměru

vydaného služebním orgánem, není-li dohodou stanovena doba kratší (viz ustanovení § 19 odst. 3 zákona).

Do účinnosti novely od 1. června 2012 provedené zákonem č. 112/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů, musel voják při nalezení nového vhodného služebního místa podat novou žádost o povolání do služebního poměru a znovu se podrobit výběru. V případě, že se ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o propuštění ze služebního poměru do doby zániku služebního poměru uvolní jiné vhodné služební místo v rámci ozbrojených sil (např. proto, že jiný voják požádal o propuštění ze služebního poměru, jeho služební poměr zanikl ztrátou zdravotní způsobilosti apod.), umožňuje toto ustanovení služebnímu orgánu vydat ještě před zánikem služebního poměru se souhlasem vojáka nové rozhodnutí a na uvolněné služební místo zařadit. V tomto případě se vydává personální rozkaz, věcně shodný s případem podle § 145a odst. 1 písm. a) zákona.

7.5 Žaloba a soudní přezkum rozhodnutí ve věcech služebního poměru vojáka

Soudní přezkum rozhodnutí představuje obecně jednu ze záruk zákonnosti v demokratickém právním státě. Základním prostředkem ochrany proti nezákonnému rozhodnutí ve věcech služebního poměru vojáka je podání žaloby a následné přezkoumání rozhodnutí služebních orgánů ze strany soudů. Žalobu může podat voják, resp. bývalý voják, jenž tvrdí, že byl na svém právu zkrácen rozhodnutím služebních orgánů (buď přímo samotným rozhodnutím, anebo tím, že ke zkrácení na právech došlo v důsledku porušení práv při vedení řízení ve věcech služebního poměru vojáka), a proto se domáhá toho, aby takové rozhodnutí bylo zrušeno.

Rozhodnutí služebních orgánů ve věcech služebního poměru vojáka z povolání jsou přezkoumávány konkrétně správními soudy, resp. **ve správním soudnictví**. Věcná příslušnost správních soudů je založena proto, že služební poměr je institutem veřejného práva, nevzniká smlouvou, ale mocenským aktem služebního orgánu a po celou dobu svého průběhu se výrazně odlišuje od poměru pracovního (blíže viz usnesení Nejvyššího správního soudu sp. zn. Konf 61/2005 ze dne 13. září 2005). Pracovněprávní spory individuální povahy jako spory soukromoprávní řeší naproti tomu obecné civilní soudy podle občanského soudního řádu.

Základním pramenem právní úpravy správního soudnictví v ČR je v současnosti **zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní**, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „SŘS“). Od roku 2003 byl zaveden zcela jinak koncipovaný systém správního soudnictví, kdy se přešlo od tzv. funkční varianty správního soudnictví (předchozí právní úprava správního soudnictví byla obsažena v tzv. občanském soudním řádu, rozhodnutí orgánů veřejné správy přezkoumávaly tzv. obecné soudy) k tzv. organizační

variantě správního soudnictví. Ve správním soudnictví rozhodují **krajské soudy** (pro hlavní město Praha je tímto soudem Městský soud v Praze), a to prostřednictvím tzv. specializovaných senátů. Dále byl zřízen **Nejvyšší správní soud** (dále jen „NSS“) se sídlem v Brně, jenž zajišťuje jednotu a zákonnost rozhodování.

Soudy ve správním soudnictví mají dle ustanovení § 4 SŘS **pravomoc rozhodovat:**

- o žalobách proti rozhodnutím správního orgánu o právech a povinnostech v oblasti veřejné správy,
- o ochraně proti nečinnosti správního orgánu,
- o ochraně před nezákonným zásahem správního orgánu,
- o kompetenčních žalobách,
- ve věcech volebních a ve věcech místního a krajského referenda,
- ve věcech politických stran a politických hnutí,
- o zrušení opatření obecné povahy nebo jeho částí pro rozpor se zákonem.

Právě na základě žaloby podané podle písm. a) se realizuje přezkum rozhodnutí služebních orgánů ve věcech služebního poměru vojáka z povolání zasahujících do jeho práv a povinností. Voják, resp. i osoba, jejíž služební poměr vojáka již zanikl (viz rozsudek NSS 3 Ads 85/2010 ze dne 21. července 2010), jsou **aktivně legitimováni** k podání návrhu (žaloby) na přezkoumání rozhodnutí správního orgánu správním soudem až po vyčerpání řádných opravných prostředků. **Pasivně legitimovaným** (být žalovaným) je služební orgán, který vydal rozhodnutí v odvolacím řízení.

Jednou ze základních podmínek pro podání žaloby je to, aby žalobce – voják vyčerpал možnost podat řádný opravný prostředek v řízení ve věcech služebního poměru (odvolání nebo tzv. rozklad). V případě, že neuspěl s tímto opravným prostředkem, je jeho žaloba přípustná a může se obrátit na soud. Současně s podáním žaloby může žalobce požádat soud, aby žalobě byl přiznán odkladný účinek. Řízení o žalobách podléhá soudnímu poplatku 3 000 Kč.

Zákon zakotvil v ustanovení § 151 zákona **lhůtu pro podání návrhu, resp. žaloby na soud**, a to do 60 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí. Pro počítání běhu lhůty se použije ustanovení § 40 SŘS, v souladu s nímž lhůta počíná běžet počátkem dne následujícího poté, kdy došlo ke skutečnosti určující její počátek. Prvním dnem šedesátidenní lhůty pro podání návrhu na přezkoumání správním soudem je den následující po nabytí právní moci rozhodnutí a posledním dnem je 60. den. V případech kdy tento den připadne na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den.

Místně příslušným soudem v případě rozhodnutí služebních orgánů je vždy příslušný správní soud, v jehož obvodu má sídlo služební orgán, který ve věci vydal rozhodnutí v prvním stupni nebo jinak

zasáhl do práv toho, kdo se u soudu domáhá ochrany. Řízení je podle SŘS zahájeno dnem, kdy žaloba došla soudu. Účastníky jsou žalobce a žalovaný nebo ti, o nichž to stanoví SŘS. Žalobce nemusí být v řízení zastoupen advokátem.

K projednání věci samé nařídí předseda senátu jednání a předvolá k němu účastníky tak, aby měli k přípravě alespoň deset pracovních dnů. Jednání je veřejné a zahajuje jej a řídí předseda senátu. Správní soud posuzuje zejména právní otázky, může ale také na návrh provést důkazy k osvětlení skutkového stavu věci, ze kterého vycházel služební orgán.

Výsledkem řízení před soudem je **rozsudek** (tzv. meritorní – ve věci samé), jímž se buď žaloba zamítá, nebo se napadené rozhodnutí zrušuje a věc se vrací služebnímu orgánu k dalšímu řízení. Rozsudek musí být vyhlášen jménem republiky a veřejně, a dále také písemně vyhotoven. Každý z účastníků a osob zúčastněných na řízení platí náklady, které vzniknou jemu nebo jeho zástupci. Účastník, který měl ve věci plný úspěch, právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil, proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl.

Opravným prostředkem proti rozhodnutí krajského soudu ve správním soudnictví je **kasační stížnost**, jíž se stěžovatel domáhá zrušení soudního rozhodnutí. Kasační stížnost musí být podána do dvou týdnů po doručení rozhodnutí. Soudní poplatek za kasační stížnost je 5 000 Kč. Kasační stížnost nemá odkladný účinek; NSS jej však může na návrh stěžovatele přiznat. Kasační stížnost lze podat pouze z důvodu tvrzené:

- nezákonnosti,
- vady řízení,
- zmatečnosti řízení,
- nepřezkoumatelnosti,
- nezákonnosti rozhodnutí o odmítnutí návrhu nebo o zastavení řízení.

O kasační stížnosti rozhoduje NSS (zpravidla bez jednání). NSS je vázán rozsahem a důvody kasační stížnosti, ke skutečnostem, které stěžovatel uplatnil poté, kdy bylo vydáno napadené rozhodnutí, nepřihlíží. Dospěje-li NSS k tomu, že kasační stížnost je důvodná, rozsudkem zruší rozhodnutí krajského soudu a věc mu vrátí k dalšímu řízení. Krajský soud vázán právním názorem vysloveným NSS ve zrušovacím rozhodnutí. Není-li kasační stížnost důvodná, NSS ji rozsudkem zamítne. Dalším opravným prostředkem je ještě tzv. obnova řízení.

7.6 Zvláštnosti řízení o odnětí hodnosti

Řízení o odnětí vojenské hodnosti lze charakterizovat jako **sankční řízení sui generis** (svého druhu), jehož cílem je odejmout hodnost vojákovi, pokud není přípustné jeho další setrvání ve služebním

poměru. Ustanovení § 147 a § 148 zákona o vojácích z povolání stručně upravuje postup služebního orgánu při odnětí vojenské hodnosti.

Jedná se o případy, kdy nejsou důvodné pochybnosti o tom, že se voják dopustil jednání, které je uvedeno v § 21 odst. 1 zákona, tedy že voják úmyslně zvlášť závažně porušil svoje služební povinnosti, což je neslučitelné s požadavky kladenými na příslušníka ozbrojených sil ČR. Dále sem mohou být zahrnuta i jednání vojáka, která sice nemají souvislost s výkonem služby, ale voják zvlášť závažně porušuje povinnosti mimo svůj výkon služby, toto porušení je vyšší intenzity, jeho jednání má mezinárodní dopad apod.

Řízení o odnětí vojenské hodnosti **není řízením o uložení kázeňského trestu** podle § 145 odst. 1 písm. o) zákona, nelze tedy na ně aplikovat ustanovení o ukládání kázeňských trestů, včetně § 55 zákona. Vztahem řízení o odnětí hodnosti a jiných řízení proti vojákovi se v minulosti zabývaly i soudy, když k tomu např. uvedly: „*Pro řízení o odnětí hodnosti podle § 21 odst. 1 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, kdy podle § 21 odst. 3 uvedeného zákona dnem odnětí hodnosti zaniká vojákovi služební poměr, platí, že jde o řízení samostatné, které není nikterak podmíněno případně vedeným kázeňským, správním či trestním řízením a není závislé na jejich výsledku. Případný kázeňský postih proto nevylučuje, aby za totéž jednání byla odňata hodnost.*“ (rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 13. prosince 2013, sp. zn. 5 Ad 3/2010).

Služebním orgánem oprávněným k odnětí vojenské hodnosti brigádního generála, generálmajora, generálporučíka a armádního generála je podle § 21 odst. 2 zákona prezident republiky. V ostatních případech pak rozhoduje ministr obrany. Vnitřní předpis MO blíže upravuje postup při odnímání vojenské hodnosti a upřesňuje, že oprávněným zaměstnancem k provádění úkonů v řízení (ve smyslu § 15 odst. 2 správního řádu) je to u příslušníka Vojenského zpravodajství ředitel Vojenského zpravodajství, v ostatních případech pak zaměstnanec přímo podřízený ministru obrany, do jehož působnosti spadá personální politika, tj. státní tajemník v MO. Další oprávněné úřední osoby, které písemně pověřil ministr obrany, činí úkony v řízení o odnětí hodnosti podle pokynu státního tajemníka v MO nebo ředitele Vojenského zpravodajství.

Vydání rozhodnutí o odnětí vojenské hodnosti **může, ale nemusí, předcházet řízení**. Pokud je totiž výše uvedeným služebním orgánům znám skutkový stav věci v rozsahu dostatečném pro vydání rozhodnutí a nejsou-li o něm důvodné pochybnosti, lze v souladu se zásadou materiální pravdy rozhodnout o odnětí vojenské hodnosti bez předchozího řízení.

Ve věci odnětí hodnosti se zakládá spis ve smyslu § 17 správního řádu, a to z důvodu shromáždění a evidence průkazných podkladů pro vydání rozhodnutí o odnětí hodnosti. Na jejich zajištění se obvykle podílí Vojenská policie se svými výsledky šetření. Zákon zakotvuje zákonné lhůty

pro vydání rozhodnutí o odnětí vojenské hodnosti, konkrétně subjektivní lhůtu 6 měsíců a objektivní lhůtu 1 roku. Běh šestiměsíční lhůty se počítá ode dne, kdy se oprávněný služební orgán dozvěděl o závadném jednání vojáka, roční lhůta pak začíná běžet dnem, kdy k závadnému jednání vojáka došlo. V uvedených lhůtách musí být rozhodnutí o odnětí hodnosti vydáno, nemusí být ovšem pravomocné.

Rozhodnutí o odnětí hodnosti bývá obvykle doručováno osobně oprávněnou úřední osobou. Vydáním rozhodnutí je pak tzv. jiný úkon k doručení rozhodnutí, případně předání stejnopisu písemného vyhotovení rozhodnutí k doručení. Rozhodnutí o odnětí hodnosti je ve smyslu § 74 správního řádu předběžně vykonatelné. Ustanovení § 150 zákona o vojácích z povolání totiž nepřiznává odvolání proti rozhodnutí o odnětí hodnosti odkladný účinek. Právní účinky rozhodnutí nastávají bez ohledu na skutečnost, zda bylo odvolání podáno, či nikoli. Dnem odnětí vojenské hodnosti, což je den, kdy bylo vojákovu rozhodnutí oznámeno, resp. doručeno, příp. je v rozhodnutí stanoveno konkrétní datum, zaniká vojákovu služební poměr podle § 21 odst. 3 zákona a přísluší mu hodnost vojín.

7.7 Řešení žádostí a stížností

Obecnou úpravu řešení stížností představuje v současnosti ustanovení § 175 správního řádu. Tato úprava však není zcela použitelná v prostředí ozbrojených sil ČR, proto byla přijata **speciální úprava (§ 153 zákona) pro řešení žádostí a stížností** v rámci služebněprávních vztahů vojáků. Ta se aplikuje na žádosti a stížnosti vojáka týkající se výkonu služby nebo služebních vztahů (např. nevhodné chování, postup služebního orgánu). Použití obecné úpravy řešení stížností podle správního řádu pro řešení stížností vojáků pak bylo dokonce vyloučeno (viz § 144 zákona).

Voják je oprávněn k podání žádosti nebo stížnosti týkající se:

- výkonu služby (výkonem služby se dle ustanovení § 24 zákona rozumí plnění služebních povinností podle služebního zařazení a podle rozkazů nadřízeného),
- služebních vztahů (vztahy nadřízenosti a podřízenosti, které se v souladu s § 3 odst. 4 zákona o ozbrojených silách uplatňují v ozbrojených silách ČR, resp. při průběhu služebního poměru vojáka z povolání).

Zákon požaduje **písemnou formu** podání, rozšiřujícím výkladem by to kromě listinné podoby měla splňovat podoba i elektronická. Adresáty žádostí a stížností vojáka jsou jak služební orgány, tak nadřízení, přičemž je nutné vzájemně odlišovat nadřízeného od služebního orgánu. Pokud se obsah podání týká věcí, k jejichž řešení je příslušný nadřízený, pak je založena i jeho příslušnost k vyřízení podání. Jinak vyřizuje žádosti a stížnosti vojáka příslušný služební orgán.

Při vyřizování stížností je výslovně zakotvena **zásada nestranného přístupu, resp. nepodjatosti**. Stížnost vojáka nesmí vyřizovat ten, proti němuž je stížnost podána. V takovém případě se vyřízení stížnosti posouvá o stupeň výše k nadřízenému či nadřízenému služebnímu orgánu.

Pro vyřízení žádosti nebo stížnost vojáka je stanovena **lhůta** 60 dnů ode dne jejího podání, tato lhůta současně platí i pro vyrozumění vojáka o vyřízení stížnosti. Lhůta se počítá podle obecných zásad pro počítání lhůt uvedených v § 40 správního řádu. Překročení této lhůty je možné pouze v případě nemožnosti zajištění podkladů potřebných pro vyřízení podání, a to z důvodů jak na straně vyřizujícího nadřízeného nebo služebního orgánu, tak na straně samotného vojáka. V případě zaviněného prodlení na straně vyřizujícího orgánu by se mohlo jednat o porušení zásady rychlosti uvedené (§ 6 odst. 1 správního řádu), tzn. vyřizovat věci bez zbytečných průtahů.

Stížnosti lze rozlišit na:

- důvodné,
- částečně důvodné,
- nedůvodné.

V případě **důvodné nebo částečně důvodné stížnosti** je vyřizujícímu orgánu uložena povinnost učinit bezodkladně nezbytná opatření k nápravě, tzn. v nejkratší možné lhůtě. Voják musí být vyrozuměn o tom, že stížnost byla vyřízena; o výsledku šetření a případných přijatých opatření je však voják vyrozuměn pouze v případě, že o to požádal. O každé stížnosti se vede spis, kam se provede záznam o výsledku šetření a opatřeních přijatých k nápravě. Voják bude vyrozuměn jen tehdy, jestliže o to požádal.

Pokud byla podána **nedůvodná stížnost**, vyřizující orgán žádná opatření nečiní, provede pouze záznam o výsledku do spisu. Vyrozumění vojáka, pokud o to voják požádá, by v případě nedůvodné stížnosti mělo obsahovat i důvody, proč byla stížnost shledána nedůvodnou.

Domnívá-li se voják, že nadřízený nebo příslušný služební orgán nevyřídil jeho stížnost řádně, může požádat nadřízený služební orgán, aby způsob vyřízení stížnosti přešetřil. Lze připustit, že tímto přezkoumávajícím orgánem může být také nadřízený nadřízeného, který stížnost prošetřoval.

V případě **opakovaných stížností** ze strany vojáka se přezkoumává, zda byla původní stížnost správně vyřízena. Pokud nadřízený nebo služební orgán dojde k závěru, že stížnost byla vyřízena správně, pak o tom vojáka vyrozumí. Pokud stížnost neobsahuje nové skutečnosti, které by bylo nutno prošetřovat jako novou stížnost, nadřízený nebo služební orgán se stížností dále nezabývá a o této skutečnosti vojáka vyrozumí. V případě, že stížnost nebyla vyřízena správně, měla by být vyřízena, jakoby byla podána poprvé.

7.8 Kontrolní otázky ke kapitole č. 7

1. Zpřehledněte zahájení a průběh řízení ve věcech služebního poměru vojáka.
2. Charakterizujte personální rozkaz jako nástroj k rozhodování ve věcech služebního poměru vojáka.
3. Charakterizujte rozhodnutí ve věcech služebního poměru vojáka a možnosti přezkoumání rozhodnutí.
4. Proč lze řízení o odnětí hodnosti označit jako řízení svého druhu?
5. Jak principy platí pro podávání stížností vojáky?

8 SPOLEČNÁ USTANOVENÍ, POČÍTÁNÍ ČASU

Společná ustanovení (část desátá, hlava I) se zaměřují na problematiku přechodu a zániku práv a povinností vlivem tzv. **právních událostí** neboli právních skutečností nezávislých na vůli subjektů (např. promlčením či úmrtím vojáka); terminologicky i obsahově navazují na úpravu ve starém zákoníku práce (1965).

8.1 Obecně k společným ustanovením

Ve srovnání s občanskoprávní úpravou, která podrobně řeší obdobné otázky v rámci běžných soukromoprávních vztahů, obsahuje zákon některá specifika směřující ke zvýšené ochraně vojáka (obdobně jako zákoník práce v případě zaměstnance).

8.2 Počítání času; lhůty a doby

Pro úspěšné uplatnění nároků je stěžejní problematika plynutí času, zejména zjištění počátku, délky a charakteru lhůt. Obecná úprava počítání času je opět obsažena v občanském zákoníku (§ 605–608), speciální úprava pak v řadě jiných, zejména procesních předpisů (např. § 39–41 správního řádu), pokud však taková úprava chybí, uplatní se občanskoprávní pravidla také ve veřejném právu (srov. sp. zn. Pl. ÚS 33/97). Zákon stručně upravuje počítání času u dob (§ 163b) a podrobněji u promlčecích lhůt (§ 160–163); v řízení ve věcech služebního poměru se použije správní řád.

Teorie i legislativní praxe rozlišují mezi lhůtami a dobami. **Lhůtou** se rozumí časový úsek pro uplatnění práva (nároku); **dobou** naopak časový úsek, jehož uplynutím nastávají zákonem předvídané následky, aniž by to vyžadovalo nějaké jednání (konání či opomenutí) subjektu (např. zkušební doba). Lhůta (doba) může být stanovena právním předpisem nebo rozhodnutím (služebního orgánu), případně také sjednána (např. doba, po kterou se voják zavazuje setrvat ve služebním poměru v dohodě o zvýšení nebo rozšíření kvalifikace podle § 60).

U lhůt a dob se v zákoně odlišuje určení jejich počátku i konce (srov. § 160 odst. 1 a § 163b). **Lhůta** počíná dnem, který následuje po skutečnosti rozhodné pro její počátek (viz § 17 či § 113 odst. 3), „první“ den se tedy nepočítá. **Doba** počíná již prvním dnem a končí uplynutím posledního dne stanovené nebo sjednané doby (viz § 5 odst. 5). Lhůta i doba určená v kratších časových jednotkách, než jsou dny (většinou v hodinách), se počítá od okamžiku, kdy začne, do okamžiku, kdy skončí (viz § 55).

Lhůty určené podle týdnů, měsíců nebo let končí uplynutím dne, který se pojmenováním nebo číslem shoduje se dnem, od něhož se lhůta počítá; není-li takový den, je jím poslední den měsíce.

Pokud připadne poslední den **lhůty** na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší příští pracovní den, **doba** naopak končí již uplynutím posledního dne (tříměsíční doba počínající 1. 10. 2017 by končila 31. 12. 2017, tříměsíční lhůta až 2. 1. 2018).

Rozlišuje se také mezi objektivními a subjektivními lhůtami. V případě **objektivní** lhůty je vázán její počátek na vznik rozhodné právní skutečnosti (např. kdy ke vzniku škody či spáchání přestupku reálně došlo), v případě **subjektivní** lhůty se však vyžaduje, aby se určitá osoba o této skutečnosti také dozvěděla. V zákoně většinou vystupuje pouze objektivní lhůta (zásadně u promlčení, viz § 159 a násl.), někdy se obě kombinují (viz v kázeňském právu § 55 a § 148, a u náhrady škody § 161 odst. 3 a 4).

Dále se rozlišuje mezi hmotněprávními a procesními lhůtami: **hmotněprávní** lhůty jsou promlčecí nebo prekluzivní (propadné); **procesní** lhůty zákonné (určené právním předpisem) nebo pořádkové neboli soudcovské či správcovské (určené orgánem).

S uplynutím hmotněprávních lhůt je spojen zánik práv či nároků, naopak procesní lhůty mohou být v zásadě prodlouženy nebo prominuty: pořádkové lhůty mohou být prodlouženy (§ 39 správního řádu), zmeškání zákonných lhůt může být z omluvitelných důvodů prominuto navrácením v předešlý stav (§ 41 správního řádu). Jiný zásadní rozdíl spočívá v tom, zda se do lhůt započítává také doba potřebná pro doručení: procesní lhůta je na rozdíl od hmotněprávní zachována, pokud alespoň v její poslední den je zásilka předána k poštovní přepravě (srov. § 40 správního řádu).

V zákoně jsou stanoveny promlčecí lhůty jednak **obecné** (počátek v § 160 odst. 1, délka v § 161 odst. 1), jednak **speciální** (§ 161 odst. 2 – 4, § 162 a § 163 odst. 3). Zánik práv uplynutím hmotněprávních (prekluzivních) lhůt je v zákoně upraven výlučně v § 159 odst. 5 (resp. v § 113 odst. 3).

O promlčení se mluví také v trestním, přestupkovém či kázeňském právu, kdy uplynutím doby (lhůty) dochází k zániku odpovědnosti (fakticky však jde o prekluzi). V zákoně k tomu dochází u ukládání sankcí, pokud nebyly dodrženy zákonné lhůty k projednání závadného jednání vojáka (u ukládání kázeňských trestů podle § 55 či u řízení o odnětí hodnosti podle § 148).

8.3 Promlčení a prekluze

Rozdíl mezi promlčením a prekluzí spočívá v tom, že 1) promlčení je pravidlem, prekluze výjimkou; 2) uplynutím promlčecí lhůty právo ani nárok nezanikají, právo se pouze oslabuje a nárok se stává podmíněným, uplynutím prekluzivní lhůty však zaniká právo včetně nároku; 3) promlčení je nutné se dovolat (vznést námitku), k prekluzi má orgán veřejné moci přihlídnout bez dalšího.

V rámci služebního poměru se promlčují v zásadě všechny (peněžité) nároky; výjimku představují nároky uvedené v § 159 odst. 2 zákona a ty, které zanikají prekluzí (§ 159 odst. 5), což se fakticky týká pouze nároků u odpovědnosti státu za škodu na odložených věcech (§ 113 odst. 3).

Nepeněžitě nároky se nepromlčují.

Nárok musí být uplatněn v zákonem stanovených lhůtách (srov. § 161, 162 a 163 odst. 3). Promlčení je nutné se dovolat (vznést námitku), nepřihlíží se k němu automaticky. Není možné ujednat odlišnou promlčecí lhůtu, než jakou stanoví zákon, ani se platně vzdát práva na uplatnění námitky promlčení (předem ani následně).

Podle § 159 odst. 2 se nepromlčuje:

- nárok na náhradu za ztrátu na služebním platu po dobu neschopnosti výkonu služby (§ 117),
- nárok za ztrátu na služebním platu po skončení neschopnosti výkonu služby (§ 118),
- nárok na náhradu nákladů na výživu pozůstalých (§ 123),
- nárok na výsluhový příspěvek (§ 132 a násl.).

Nároky na jednotlivá z nich vyplývající plnění se však promlčují v tříleté lhůtě od jejich splatnosti (§ 161 odst. 2).

Po dobu řízení o nároku u orgánu veřejné moci (služebního orgánu či soudu) dochází k tzv. stavení běhu promlčecí lhůty (§ 159 odst. 3). Ke stavení dochází dnem doručení podání. Podmínkou stavení je, že účastník v řízení řádně pokračuje (nesmí svými procesními úkony bránit jeho náležitému průběhu tak, aby toto řízení mohlo skončit meritorním rozhodnutím). Ke stavení běhu lhůty dochází také po dobu trestního řízení, v němž poškozený (většinou stát) uplatnil podle § 43 odst. 3 trestního řádu nárok na náhradu škody (mluví se o tzv. adhezním řízení, srov. § 111 odst. 2 zákona). Nárok uplatňuje voják doručením podání (žádosti) služebnímu orgánu, služební orgán doručením rozhodnutí vojákově.

Počátek a délka lhůt. Promlčecí (a obdobně i prekluzivní) lhůta počíná běžet dnem následujícím po dni, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé. To, kdy mohlo být právo uplatněno poprvé, může být určen právním předpisem, vnitřním předpisem, rozhodnutím nebo dohodou. Příkladem zákonného určení je počátek běhu lhůt u nároku přiznaných pravomocným rozhodnutím (§ 162 odst. 1), uznaných co do důvodu a výše (§ 162 odst. 2) či u bezdůvodného obohacení (§ 163 odst. 3); příkladem smluvního určení pak doba splatnosti plnění podle dohody o náhradě škody (§ 111 odst. 1).

Promlčecí lhůty v zákoně jsou v zásadě objektivní, což odpovídá charakteru veřejnoprávního předpisu; výjimkou je náhrada škody, kde zákon stanoví nejen lhůtu objektivní (§ 161 odst. 4), ale i subjektivní (§ 161 odst. 3).

Obecná promlčecí lhůta je tříletá. Zvláštní promlčecí lhůty jsou: 1) u nároku na náhradu škody (§ 161 odst. 3 a 4), kde subjektivní činí 2 roky a objektivní 3 a 10 let; 2) u nároku přiznaného pravomocným rozhodnutím (§ 162 odst. 1) a nároku platně uznaného (§ 162 odst. 2); v obou případech činí 10 let, což se však netýká úroků a opětovných plnění (§ 162 odst. 4).

1) U nároků na náhradu škody končí dvouletá subjektivní lhůta a tříletá objektivní nezávisle na

sobě; nárok je nutné uplatnit, dokud běží obě lhůty, k promlčení postačuje uběhnutí pouze jedné z nich. Nejdříve se může právo na náhradu škody promlčet za 2 roky, standardně za 3 roky a v případě úmyslně způsobené škody až za 10 let.

Lhůta k uplatnění nároku počíná běžet, když se poškozený dozví nejen o vzniku škody a jejím přibližném rozsahu, ale i o odpovědné osobě. Většinou půjde o dva různé okamžiky (splývat budou v případě hmotné odpovědnosti vojáka, srov. § 104 a 105). Pouhá možnost dozvědět se o rozhodných okolnostech pro vznik škody nepostačuje.

2) Promlčecí lhůty u nároků přiznaných pravomocným rozhodnutím i platně uznaných se liší také určením svého počátku (§ 162). Uznání nároku (dluhu) bylo opět převzato ze zákoníku práce 1965, v podmínkách služebního poměru, kde o nárocích (zvl. na náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení) vydává rozhodnutí přímo služební orgán, částečně ztrácí své opodstatnění (srov. však dohodu podle § 111 odst. 1).

8.4 Bezdůvodné obohacení

Bezdůvodné obohacení má charakter tzv. kvazideliktu: povinnost k vydání obohacení není vázána na zavinění ani na protiprávní jednání, nýbrž na objektivně vzniklý stav obohacení, k němuž došlo způsobem, který právní řád neuznává. Strany závazku se nazývají obohacený a ochuzený. Úprava má subsidiární (podpůrnou) povahu: uplatní se teprve tehdy, pokud není vydání majetkového prospěchu v zákoně upraveno speciálními ustanoveními (zvl. u náhrady škody) nebo smlouvou uzavřenou na jejich základě (např. u vrácení náborového příspěvku).

V zákoně (§ 163) je nejprve vyjádřena obecná zásada, že se nikdo nesmí bezdůvodně obohacovat na úkor jiného, která však má převážně deklaratorní charakter. Vychází se totiž z koncepce, že důvody (skutkové podstaty) uvedené v § 163 odst. 2 jsou výlučné (1. plnění bez právního důvodu, a 2. plnění na základě neplatného právního úkonu), což znemožňuje samostatné použití obecné klauzule podle § 163 odst. 1 (např. protiprávní užití cizí věci není možné řešit jako bezdůvodné obohacení).

O plnění bez právního důvodu půjde v případech, pokud tento důvod a) chyběl od počátku (např. u zdánlivých právních jednání, zvl. v případě neurčitosti nebo nesrozumitelnosti) nebo b) dodatečně odpadl (což bude spíše výjimečné); pod plnění bez právního důvodu však můžeme podřadit také c) plnění za jiného, co měl po právu plnit sám. V situaci c) se však za obohaceného nepovažuje ten, za koho bylo plněno, nýbrž komu bylo (bez právního důvodu) plněno, např. pokud dva vojáci uhradili náhradu škody v odlišném poměru, než odpovídalo jejich zavinění (srov. § 107 odst. 3), měl by se ochuzený domáhat bezdůvodného obohacení po služebním orgánu a nikoli po druhém

vojákovi.

O plnění na základě neplatného právního úkonu půjde v případě absolutní i relativní neplatnosti (např. u nesvobodné vůle či nedodržení předepsané formy, srov. § 60 odst. 2, § 104 odst. 3, § 111 odst. 1 či 159 odst. 8). Bude však také nutné zjistit, kdo neplatnost způsobil. Pokud ji nezpůsobil voják výlučně sám, resp. byla způsobena oběma stranami, nepůjde u vojáka o bezdůvodné obohacení (zvl. u dohod neplatných z formálních důvodů).

Musí být vydáno vše, co bylo bezdůvodným obohacením nabyto. Pokud to není možné, zejména proto, že obohacení náleželo ve výkonech, měla by být podle obecných zásad poskytnuta peněžitá náhrada. Pro určení výše obohacení bude u plnění bez právního důvodu rozhodující doba plnění, resp. doba, kdy důvod plnění dodatečně odpadl.

Zvýhodnění vojáka. Povinnost vydat bezdůvodné obohacení je v případě vojáka výrazným způsobem omezena. V případě peněžitého plnění (služebního platu, cestovních náhrad, náhrady škody aj.), které bylo vojákovi vyplaceno neprávem, je oprávněn služební orgán požadovat jen v případě, že voják nebyl v dobré víře (věděl nebo musel z okolností předpokládat, že jde o částky nesprávně určené nebo omylem vyplacené).

Právo na vydání bezdůvodného obohacení se promlčuje v obecné tříleté lhůtě (§ 161 odst. 1); právo na vrácení částek, která byla neprávem vyplacena vojákovi (§ 163 odst. 3), se promlčuje ve lhůtě 3 let ode dne jejich výplaty (fakticky je však počátek lhůty stejný).

8.5 Zajatí a nezhvěstnost

Zákon (§ 163a) zakládá odlišné následky pro zajaté a pro nezvěstné vojáky (tuto „vojenskou“ nezvěstnost je nutné odlišovat od nezvěstnosti podle soukromoprávních předpisů).

Zajetím se rozumí stav, kdy se voják (vzdáním nebo bez vzdání) dostal do moci nepřítele. Zajetí komatanti mají statut válečných zajatců a náleží jim ochrana podle mezinárodního práva (viz Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci z r. 1949 a Dodatkový protokol I k Ženevským úmlouvám z r. 1977; blíže Fuchs 2007, s. 117 a násl.).

Na dobu zajetí se voják určí do dispozice (§ 10 odst. 2 písm. j), po jejím ukončení se vrací do svého původního služebního zařazení (§ 10 odst. 6). Náleží mu zachovaný služební plat (§ 68i odst. 2 písm. b), má nárok na příplatek za službu v zahraničí (§ 68b odst. 3), v případě dodatečně prokázaného úmrtí se již vyplacené požitky nevrací (§ 68p odst. 2).

Nezhvěstností se rozumí stav, kdy voják o sobě nepodal nadřízenému zprávu a nadřízenému není známo, kde se zdržuje, pokud:

a) nenastoupí v určeném čase k výkonu služby,

b) se vzdálí bez dovolení z výkonu služby, nebo

c) se ztratí při plnění služebních úkolů v zahraniční operaci, pokud nejde o zajetí.

Tento výčet je nutné chápat jako demonstrativní, za nezvěstného by měl být považován také voják, který se ztratí při plnění služebních úkolů bez dalšího (nejen v zahraniční operaci).

Následky se liší podle toho, zda k nezvěstnosti došlo z důvodu svémocného odloučení nebo zběhnutí („zaviněná“ nezvěstnost) nebo jinak („nezaviněná“ nezvěstnost).

Na dobu nezvěstnosti se voják určí do dispozice, nejdříve však po třicátém dni (§ 10 odst. 2 písm. h), doba nezvěstnosti se nezapočítává do doby trvání služebního poměru (§ 10 odst. 4). Po ukončení dispozice se voják vrací do svého původního služebního zařazení, byl-li však určen do dispozice na dobu delší než 6 měsíců, bude zařazen podle § 6 zákona (§ 10 odst. 6). V případě „nezaviněné“ nezvěstnosti mu náleží zachovaný služební plat (§ 68i odst. 2 písm. b), řádná dovolená se mu krátí za každých 30 dnů nepřítomnosti o jednu dvanáctinu (§ 35 odst. 3). V případě dodatečně prokázaného úmrtí se již vyplacené požitky nevrací (§ 68p odst. 2).

Voják se může stát nezvěstným jak při bojové, tak i nebojové činnosti, jako jsou např. záchranné práce při (živelních) pohromách (blíže viz úkoly plněné armádou podle § 14 odst. 1 zákona o ozbrojených silách).

8.6 Právní režim nároků v důsledku úmrtí vojáka

Smrtí vojáka sice zaniká většina právních vztahů, včetně služebního poměru (§ 18), je však nutné vypořádat vzájemné nároky mezi státem a vojákem, resp. pozůstalými.

Ve srovnání s občanskoprávní úpravou (§ 1475 odst. 2 občanského zákoníku) obsahuje zákon obdobně jako zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů nebo zákoník práce některá specifika, jejichž smyslem je zvýšená ochrana vojáka, jeho rodinných příslušníků či dědiců.

Stejně následky jako smrt má také prohlášení za mrtvého (srov. § 26 a 71–76 občanského zákoníku); zjistí-li se však, že je voják naživu, k prohlášení za mrtvého se nepřihlíží (neobnovuje se však manželství nebo registrované partnerství).

Nároky vojáka (§ 159 odst. 6 a 7). Peněžité práva vojáka (vzniklá do zániku služebního poměru) jeho smrtí v zásadě nezanikají. Výjimkou je pouze právo na náhradu za bolest a za ztížení společenského uplatnění (§ 119); tato práva zanikají, i když byla přiznána vykonatelným soudním rozhodnutím nebo byl k jejich vymození nařízen výkon rozhodnutí. V tomto ohledu se zákon rozchází s platnou pracovněprávní úpravou, podle které uvedená práva smrtí zaměstnance nezanikají, ale stávají se v plné výši předmětem dědického řízení.

Platové nároky ze služebního poměru až do výše trojnásobku průměrného měsíčního výdělku vojáka (blíže viz § 68r) přecházejí na jeho manžela, a není-li jej, na jeho děti, a není-li ani těch, pak na rodiče, pokud s ním uvedené osoby ke dni smrti žili ve společné domácnosti. Předmětem dědictví se nároky stávají, není-li těchto osob nebo přesahují-li uvedenou výši.

V případě přímého přechodu peněžních nároků na pozůstalé se jedná o jeden z případů nabývání majetkových práv po smrti jinak než děděním. Smyslem úpravy je zajištění prostředků „provozního“ charakteru pozůstalým bez ohledu na průběh (často zdlouhavého) pozůstalostního řízení (blíže: Horák 2016, s. 713 a násl.).

Nároky státu (§ 159 odst. 8). Peněžité práva státu smrtí vojáka v zásadě zanikají. Výjimkou jsou práva, o kterých bylo ke dni smrti pravomocně rozhodnuto, nebo byla vojákem písemně uznána co do důvodu a výše (srov. § 162 odst. 2), práv na náhradu škody způsobené úmyslně (srov. § 107 odst. 3, 110 odst. 4 a 161 odst. 4) nebo ztrátou předmětů svěřených vojákovi na písemné potvrzení (§ 106).

8.7 Kontrolní otázky ke kapitole č. 8

1. Čím se liší lhůty a doby? Uveďte příklady ze zákona o vojácích z povolání.
2. Jaký je hlavní rozdíl mezi hmotněprávními a procesněprávními lhůtami?
3. Uveďte tři hlavní rozdíly mezi promlčením a prekluzí.
4. Charakterizujte bezdůvodné obohacení.
5. Jak se v případě úmrtí vojáka liší právní režim nároků vojáka vůči státu a státu vůči vojákovi?

ZÁVĚR

Právo služebního poměru lze vymezit jako souhrn právních norem upravujících právní vztahy vyplývající ze státně zaměstnaneckého vztahu jednotlivce (občana) a státu (České republiky). Jde přitom o realizaci jak právních vztahů základních (souvisejících se vznikem, změnou a zánikem služebního poměru), tak odvozených (zejména odpovědnostních vztahů). V současnosti právo služebního poměru není samostatným právním odvětvím českého práva, jelikož nebyla splněna všechna tzv. odvětvotvorná kritéria, nicméně je součástí postupně se formující, relativně samostatnou a stále nabývajícím na významu, což bylo potvrzeno přijetím odpovídající právní úpravy institutu státní služby jako služebního poměru státního zaměstnance vykonávajících ve správních úřadech státní správu ke státu – České republice.

Služební poměr jako vztah veřejnoprávní tak může nabývat trojí podobu:

- služebního poměru vojáka z povolání podle zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů,
- služebního poměru příslušníka bezpečnostního sboru podle zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů,
- státní služby státního zaměstnance podle zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů.

Zákonem č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání byl upraven vznik, změna, zánik a obsah služebních poměrů vojáků z povolání. Zákon přejal osvědčené instituty, upřesnil a doplnil je s cílem zajistit úpravu srovnatelnou s právními úpravami běžnými v členských státech Severoatlantické aliance. Kromě regulace vzniku, průběhu, změn a zániku služebního poměru vojáka z povolání upravil omezení občanských práv vojáka, povinnosti vojáka a nadřízených, oblast vojenského kázeňského práva, péči o vojáky, zabezpečení vojáků, bezpečnost a ochranu zdraví při výkonu služby, náhradu škody, výsluhové náležitosti či rozhodování ve věcech služebního poměru.

Na vybraná specifika služebního poměru vojáka z povolání, která by měl znát a bezpečně ovládat nejen personalista působící v rezortu Ministerstva obrany, resp. budoucí personalista – student v modulu Řízení lidských zdrojů na Fakultě vojenského leadershipu Univerzity obrany v Brně, poukázal právě tento studijní text „**Právo služebního poměru – vybrané kapitoly**“.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AČR	–	Armáda České republiky
ČR	–	Česká republika
EU	–	Evropská unie
LZPS	–	Listina základních práv a svobod
MO	–	Ministerstvo obrany
MPSV	–	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NS	–	Nejvyšší soud
NSS	–	Nejvyšší správní soud
PVO	–	protivzdušná obrana
RMO	–	rozkaz ministra obrany
SŘ	–	správní řád
SŘS	–	soudní řád správní
ÚS	–	Ústavní soud
VZ	–	Vojenské zpravodajství
zákon	–	zákon o vojácích z povolání

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1	Poměrná část dovolené	str. 27
Tabulka č. 2	Jednorázové mimořádné odškodnění	str. 79
Tabulka č. 3	Výsluhový příspěvek	str. 86
Tabulka č. 4	Odbytné	str. 87
Tabulka č. 5	Odchodné	str. 88

Všechny tabulky jsou vlastní s využitím příslušného ustanovení zákona.

PRÁVNÍ PŘEDPISY

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod Rady Evropy.

Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích.

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě.

Zákon č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii a o změně některých zákonů (zákon o Vojenské policii).

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

Zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.

Zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství.

Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon).

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.

Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

Zákon č. 170/2002 Sb., o válečných veteránech.

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní.

Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech).

Zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu.

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení).

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).

Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky.

Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání.

Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky.

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách).

Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

Zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky.

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení.

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví.

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon).

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Nařízení vlády č. 430/2016 Sb., o úpravě náhrady za ztrátu na výděleku po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě vzniklé služebním úrazem nebo nemocí z povolání vojáků při výkonu vojenské základní nebo náhradní služby a výkonu vojenských cvičení, o úpravě náhrady za ztrátu na platu po skončení neschopnosti výkonu služby nebo při invaliditě vzniklé služebním úrazem nebo nemocí z povolání vojáků z povolání a o úpravě náhrady nákladů na výživu pozůstalých.

Nařízení vlády č. 68/2015 Sb., o stanovení seznamu speciálních odborností a činností nezbytných pro plnění úkolů ozbrojených sil a Vojenské policie a výše stabilizačního příspěvku.

Nařízení vlády č. 60/2015 Sb., o stanovení seznamu činností pro jednotlivé vojenské hodnosti.

Nařízení vlády č. 59/2015 Sb., o služebních tarifech a o zvláštním příplatku pro vojáky z povolání,

Nařízení vlády č. 58/2015 Sb., o stanovení kategorií obcí výkonu služby a koeficientů pro výpočet služebního příspěvku.

Nařízení vlády č. 567/2006 Sb., o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatku ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí

Vyhláška MO č. 357/2016 Sb., o zdravotní způsobilosti k výkonu vojenské činné služby.

Vyhláška MO č. 346/2015 Sb., o postupu při určování výše náhrady za bolest a za ztížení společenského uplatnění vojáků.

Vyhláška MZ č. 180/2015 Sb., o pracích a pracovištích, které jsou zakázány těhotným zaměstnankyním, zaměstnankyním, které kojí, a zaměstnankyním-matkám do konce devátého měsíce po porodu, o pracích a pracovištích, které jsou zakázány mladistvým zaměstnancům, a o podmínkách, za nichž mohou mladiství zaměstnanci výjimečně tyto práce konat z důvodu přípravy na povolání.

Vyhláška MO č. 156/2015 Sb., o podmínkách poskytování zdravotních služeb vojenskými poskytovateli, oborech ambulantní péče, u kterých voják z povolání může uplatnit svobodnou volbu poskytovatele zdravotních služeb, a podmínkách organizace plnění úkolů vojenských fakultních nemocnic.

Vyhláška MO č. 153/2015 Sb., o stanovení typových služebních zařazení s rozhodnou dobou.

Vyhláška MO č. 146/2015 Sb., o stanovení výše náborového příspěvku, výše kvalifikačního příspěvku, výše a postupu při přiznávání cestovních náhrad a náhrad při povolání do služebního poměru a při přeložení poskytovaných vojákům.

Vyhláška MZ č. 79/2013 Sb., o provedení některých ustanovení zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, (vyhláška o pracovnělékařských službách a některých druzích posudkové péče).

Vyhláška MO č. 217/2010 Sb., o stanovení kvalifikačních předpokladů pro služební zařazení vojáků z povolání.

Vyhláška MO č. 454/2002 Sb., kterou se stanoví doklady pro výběr, postup při výběru a vzor osobního dotazníku uchazeče o povolání do služebního poměru vojáka z povolání.

Vyhláška MO č. 281/1999 Sb., kterou se stanoví služba zdraví škodlivá nebo zvláště obtížná a okruh služebních zařazení pro poskytování preventivní rehabilitace.

Vyhláška MO č. 268/1999 Sb., kterou se pro účely výsluhových náležitostí stanoví, kdo je považován za výkonného letce a která služba je službou zvláštní povahy nebo zvláštního stupně nebezpečnosti, a postup při výplatě výsluhových náležitostí.

Vyhláška MO č. 266/1999 Sb., o způsobu zabezpečování bezplatného stravování, výstrojních a přepravních náležitostí o zabezpečování ubytování vojáků z povolání.

Vyhláška MO č. 265/1999 Sb., kterou se stanoví doba setrvání ve služebním poměru u vojáků z povolání, kteří se připravují k výkonu služby studiem, a výše úhrady, kterou lze na vojákovi z povolání požadovat, pokud nesplní dohodu.

Vyhláška MO č. 264/1999 Sb., o poskytování studijního volna vojákům z povolání.

Vyhláška MO č. 263/1999 Sb., kterou se stanoví důvody pro poskytování služebního volna vojákům z povolání pro překážky ve službě a rozsah služebního volna.

VNITŘNÍ PŘEDPISY

Základní vojenský řád Zák1-1 *Základní řád ozbrojených sil České republiky*

RMO č. 14/2016 Věstníku *Peněžní náležitosti a další peněžní plnění vojáků z povolání a vojáků v záloze ve službě*

RMO č. 64/2015 Věstníku *Působnost služebních orgánů v personální práci*

RMO č. 63/2015 Věstníku *Některá ustanovení o průběhu služby vojáků z povolání*

RMO č. 47/2013 Věstníku *Předcházení škodám a řešení škod na majetku státu v působnosti Ministerstva obrany*

RMO č. 15/2013 Věstníku *Vyčlenění vojáků z povolání a občanských zaměstnanců k plnění neodkladných úkolů rezortu Ministerstva obrany*

RMO č. 34/2012 Věstníku *Rozhodování služebních orgánů ve věcech služebního poměru vojáků z povolání podle správního řádu*

LITERATURA

EMMERT, František, 2016. *Státní občanství na území České republiky v minulosti a současnosti*. Praha: Leges. Teoretik. ISBN 978-80-7502-163-2.

FUCHS, Jiří, 2007. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: MO ČR. ISBN 978-80-7278-424-0.

HALBERŠTÁT, Ladislav, HOLCNER, Vladan, FOLTIN, Pavel, 2011. Jaké vysokoškolské vzdělání potřebují vojenští profesionálové? *Vojenské rozhledy*, roč. 20 (52), č. 1, s. 60–70. ISSN 1210-3292.

HENDRYCH, Dušan, 2016. *Správní právo. Obecná část*. 9. vyd. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-624-1.

HORÁK, Ondřej, 2016. Přejít práva jinak než děděním z pracovního a služebních poměrů. *Právní rozhledy*, roč. 24, č. 20, s. 713–717. ISSN 1210-6410.

Listina základních práv a svobod: komentář, 2012. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6.

PICHT, Jan a kol., 2015. *Zákon o státní službě: komentář*. Praha: Wolters Kluwer. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-843-7.

- PRŮCHA, Petr, 2012a. *Správní právo: obecná část*. 8., dopl. a aktualiz. vyd., (V nakl. Doplněk 3.). Brno: Doplněk. ISBN 978-80-7239-281-0.
- PRŮCHA, Petr, 2012b. *Správní řád s poznámkami a judikaturou: podle stavu k 1. 1. 2013*. Praha: Leges. Glosátor. ISBN 978-80-87576-35-9.
- SKORUŠA, Leopold, HORÁK, Ondřej, VIČAR, Radim, ZBOŘIL, Tomáš, 2017. Zákon o vojácích z povolání v systému českého práva (k problematice výkladu některých pojmů). *Vojenské rozhledy*, roč. 26, č. 2, s. 33–43. ISSN 1210-3292.
- SLÁDEČEK, Vladimír, 2013. *Obecné správní právo*. 3. aktualiz. a upr. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7478-002-8.
- ŠROMOVÁ, Eva, 2012. *Správní řízení od A do Z*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Olomouc: ANAG. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-696-9.
- TOMEK, Petr, HEMZA, Stanislav, DLUHOŠ, Jiří, 2003. *Služební poměr vojáků z povolání*. Olomouc: ANAG. ISBN 80-7263-185-3.
- TOMEK, Petr, 2009. *Slovník služebního poměru*. Olomouc: ANAG. ISBN 978-80-7263-541-2.
- TOMEK, Petr, 2012. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů*. S komentářem k 1. 7. 2012. 2. aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG. ISBN 978-80-7263-752-2.
- VEDRAL, Josef, 2012. *Správní řád. Komentář*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: BOVA POLYGON. ISBN 978-80-7273-166-4.

DALŠÍ ZDROJE

Rozsudky Nejvyššího správního soudu. Dostupné z: www.nssoud.cz.

Terminologicky-slovník-krizove-řízení-a-planování-obrany-státu.aspx: Mimořádné události [online]. Praha: MV ČR, 2016 [cit. 2017-10-22]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník-krizove-řízení-a-planování-obrany-státu.aspx>